FRİEDRİCH ENGELS

Almanya'da Devrim ve Karşı-Devrim

SOL
YAYINLARI

FRİEDRİCH ENGELS • ALMANYA'DA DEVRİM VE KARŞI-DEVRİM

İKİNCİ BASKI

ALMANYA'DA DEVRİM VE KARŞI-DEVRİM

FRİEDRİCH ENGELS

ÇEVİREN
KENAN SOMER

Friedrich Engels'in
Revolution and Counter-revolution in Germany in 1848 (1851)
adlı yapıtını
Kenan Somer
Fransızcasından
(*Révolution et contre-révolution en Allemagne*,
Editions Sociales, Paris 1951)
dilimize çevirdi ve kitap
Almanya'da Devrim ve Karşı-Devrim
adı ile
Sol Yayınları
tarafından
Kasım 1992
(Birinci Baskı: Kasım 1975
—*Almanya'da Burjuva Demokratik Devrim* içinde—)
tarihinde
Ankara'da *Şahin Matbaası*'nda bastırıldı.

ISBN 975-7399-11-6

İÇİNDEKİLER

7 Çevirenin Notu, *Kenan Somer*

11 Devrim Patlak Verdiği Sırada Almanya
21 Prusya Devleti
32 Öteki Alman Devletleri
38 Avusturya
45 Viyana'da Mart Ayaklanması
49 Berlin Ayaklanması
55 Frankfurt Ulusal Meclisi
61 Polonyalılar, Çekler ve Almanlar
66 Panslavizm. Schleswig-Holstein Savaşı
71 Paris'te Haziran Ayaklanması, Frankfurt Ulusal Meclisi
76 Viyana'da Ekim Ayaklanması
83 Viyana'nın Baskınla Alınışı. Viyana İhaneti
92 Prusya Kurucu Meclisi, Frankfurt Ulusal Meclisi
98 Düzenin Yeniden Kurulması. Reichstag ve Prusya Meclisleri
104 Prusya'nın Zaferi
109 Ulusal Meclis ve Hükümetler
114 Ayaklanma
119 Küçük-Burjuvalar
125 Ayaklanmanın Sonu
131 Köln'de Komünistler Duruşması

138 *Açıklayıcı Notlar*
147 *Adlar Dizini*

FRIEDRICH ENGELS

Bilimsel sosyalizmin Marx ile birlikte kurucusu Friedrich Engels, 28 Kasım 1820'de Almanya'nın Barmen kentinde doğdu. Babası bir pamuklu dokuma fabrikatörüydü. 1837'de babasının zoruyla okulu bırakarak onun işinde çalışmaya başladı. 1844 Eylülünde, Paris'te Marx'la tanıştı. 1847'de Londra'da bir Komünistler Birliği kurulmasıyla sonuçlanacak çabalara Brüksel ve Paris'ten katıldı. Almanya'daki 1848 devrimi sırasında, Marx'la birlikte Köln'e geçti ve ayaklanmalara katıldı. 1864'te Uluslararası Emekçiler Derneği'nin (Enternasyonal) kuruluş çalışmalarında yer aldı ve yürütme organına girdi. Marx'ın ölümünden sonra uluslararası işçi hareketinin manevi önderi ve en yüksek otoritesi oldu. 5 Ağustos 1895'te Londra'da öldü.

Yazılış sırasıyla başlıca yapıtları şunlardır: *Die Lage der arbeitenden Klasse in England*, 1845 (***İngiltere'de Emekçi Sınıfların Durumu***); *Die heilige Familie*, –Marx ile–, 1845 (***Kutsal Aile***); *Die deutsche Ideologie*, –Marx ile–, 1845-1846 [1932] (***Alman İdeolojisi***); *Grundsätze des Kommunismus*, 1847 (***Komünizmin İlkeleri***); *Manifest der kommunistischen Partei*, –Marx ile–, 1848 (***Komünist Parti Manifestosu***); *Der deutsche Bauernkrieg*, 1850 (***Almanya'da Köylü Savaşı***); *Revolution and Counter-revolution in Germany in 1848*, 1851 (***Almanya'da Devrim ve Karşı-Devrim***); *Zur Wohnungsfrage*, 1872 [1878] (***Konut Sorunu***); *Dialektik der Natur*, 1873-1886 [1925] (***Doğanın Diyalektiği***); *Anti-Dühring*, 1876-1878 (***Anti-Dühring***); *Socialisme utopique et socialisme scientifique*, 1880 (***Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm***); *Der Ursprung der Familie des Privateigentums und des Staats*, 1884 (***Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni***); *Ludwig Feuerbach und der Ausgang der klasisschen deutschen Philosophie*, 1886 (***Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu***); *Die Rolle der Gewalt in der Geschichte*, 1887-1888 [1895-1896] (***Tarihte Zorun Rolü***); *Zur Kritik des sozialdemokratischen Prgrammentwurfs*, 1891 (***Erfurt Programının Eleştirisi***). Marx ve Engels'in tüm yapıtları 41 ciltte toplanmıştır.

ÇEVİRENİN NOTU

İlerici amerikan gazetesi *New York Daily Tribune*'ün redaktörlerinden biri olan ve bir süre ütopyacı sosyalizm düşüncelerinin etkisi altında kalan Charles Dana, 1848 devrimi sırasında Köln'e geldi ve Marx'la tanıştı. 1851 yazında Dana, Marx'tan gazetesinin Londra muhabirliğini yapmasını istedi. Büyük bir geçim sıkıntısı çeken Marx için bu istek, tam zamanında geliyordu. Üstelik ABD'ye göç eden birçok alman devrimci, bu gazetenin okuyucusuydu. Gazete, Batı Avrupa ilerici çevrelerinde de çok tutuluyordu.

Marx'ın isteği üzerine Engels, ağustos 1851-eylül 1852 arasında *New York Daily Tribune* için "Almanya'da devrim ve karşıdevrim" başlıklı bir dizi makale yazdı. Bu makaleler, gazetenin resmi muhabiri Karl Marx'ın imzasıyla yayımlandı. Makalelerin her birini Marx, New York'a gönderilmeden önce gözden geçiriyordu.

Engels'in bu yapıtı, 1848-1849 alman devrim tarihinin ilk ciddi marksist irdelemesini oluşturdu. Bu makalelerde Engels, Almanya tarihinin bu önemli dönemindeki sınıflar savaşımı ve partiler deneyiminin bilimsel bir genellemesini yapmaya girişti. Maddeci tarih görüşünün temel tezlerini geliştirdi ve bu tezlere somut bir boyut kazandırdı. Toplu-

mun iktisadi temeli ve sınıflar savaşımının siyasal biçimleri arasındaki bağıntı, çeşitli sınıfların maddi çıkarlarının bu sınıfların devrimdeki konumları üzerindeki etkisi, sınıflar savaşımı ve bu savaşımın toplumun manevi gelişmesi üzerindeki etkisi ve devrimin olgunlaşmasını düzenleyen yasalar gibi önemli sorunları ele aldı.

Engels'in vargıları, proleter sınıf savaşımının marksist stratejisi ve taktiği açısından büyük bir önem taşıyordu. Bu yapıtta Engels, tüm devrim boyunca Marx'la birlikte savundukları başlıca tezleri toplu bir biçimde ortaya koyuyordu. Buna göre alman liberal burjuvazisi artık burjuva bir devrimin başına geçebilecek bir yetenek taşımıyor ve kaçınılmaz bir biçimde karşıdevrimci konumlara doğru kayıyordu. Bu karşıdevrimci eğilimin toplumsal ve siyasal nedenlerini inceleyen Engels, burjuva demokratik devrimde proletaryanın hegemonyası üzerindeki leninist öğretinin kuramsal kaynaklarından birini de ortaya koyuyordu.

Almanya'da devrim ve karşıdevrim'de Engels, ulusal kurtuluş hareketinin gelişmesi ve alman devrimindeki yeni sorunlarını da irdeliyordu. Proleter enternasyonalizm konumlarını savunuyor ve Polonyalılar, Macarlar, İtalyanlar, Çekler ve öteki ezilen halklar karşısında Prusya ve Avusturya yönetici sınıfları tarafından uygulanan ulusal baskı ve ulusal anlaşmazlıkların körüklenmesi siyasasını eleştiriyordu. Ulusal sorunu proletaryanın çıkarları açısından ele alan Engels, gericiliğe karşı yönelen ulusal hareketleri destekliyor ve nesnel olarak gerici devletlerin aleti durumuna düşen hareketleri kınıyordu.

Almanya'da devrim ve karşıdevrim, Marx'ın *Fransa'da sınıf savaşımları, 1848-1850* ve *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i* gibi klasik yapıtları arasında yer alır. Avrupa'daki 1848-1849 devrimlerinin bir bilançosunu çıkarmaya çalışan bu yapıtlar, Marx ve Engels'in devlet ve devrim üzerindeki somut düşüncelerini sergilemeye başladıkları yapıtlardır.

Ankara, 10 mayıs 1992. *Kenan Somer*

ALMANYA'DA DEVRİM VE KARŞI-DEVRİM

BİR

DEVRİM PATLAK VERDİĞİ SIRADA ALMANYA[1]

AVRUPA kıtasındaki devrimci dramın birinci perdesi bitti. 1848 fırtınasından önceki "dünkü güçler", yeniden "günün güçleri" durumuna geldi ve az çok tanınmış bir günlük beyler, geçici yönetmenler, triomviralar, diktatörler, temsilci bilelikleri ile sivil ve askerî komiserler, valiler, yargıçlar, generaller, subaylar ve askerler ile birlikte, oralarda *in partibus infidelium*[2] yeni hükümetler, Avrupa komiteleri,[3] merkez komiteleri, ulusal komiteler kurmak ve kuruluşlarını daha az düşsel herhangi bir saltık hükümdarın bildirgeleri kadar gösterişli bildirgelerle haber vermek için İngiltere'ye, Amerika'ya, yabancı kıyılara atıldılar ve "denizler ötesine taşındılar".

Kıtadaki devrimci parti, ya da daha doğrusu devrimci

partiler tarafından savaş hattının bütün noktaları üzerinde uğranılan bozgundan daha göze çarpıcı bir bozgun güç tasarlanabilir. Ama bu ne anlama gelir? Britanya burjuvazisinin siyasal ve toplumsal üstünlük için mücadelesi 48, Fransız burjuvazisininki 40 benzersiz savaşım yılını kapsamadı mı?[4] Ve onların zaferi, tam da yeniden canlandırılmış krallık her zamandan daha sağlam olduğuna inandığı anda, her zamandan daha yakın olmadı mı? Boş inanın, devrimleri bir avuç ajitatörün hınzırlığına bağladığı zamanlar geçti ve iyice geride kaldı. Her türlü devrimci kargaşalığın arkasında, günü geçmiş kurumların karşılanmasını engelledikleri bir gereksinmenin bulunduğunu şimdi herkes biliyor. Bu gereksinmenin kendini, henüz hemen bir başarı sağlayacak kadar derin, o kadar genel bir biçimde duyurmaması olanaklı; ama bu gereksinmeyi her zorla bastırma girişimi onu, engellerini parçalayıncaya kadar, daha da belirgin bir duruma getirmekten başka bir sonuç vermeyecektir. Eğer yenilmişsek, yapmamız gereken tek şey, baştan başlamaktır. Ve bereket versin, hareketin birinci perdesinin sonu ile ikinci perdesinin başlaması arasında verilen, kuşkusuz çok kısa süreli dinlenme zamanı, bize çok yararlı bir çalışma yapma zamanı bırakıyor: Son patlamayı ve bunun bozguna uğramasını kaçınılmaz kılan nedenlerin, önderlerden bazılarının rasgele çabaları, yetenekleri, kusurları, yanılgı ya da ihanetleri içinde değil ama genel toplumsal durum ve allak bullak olan ulusların her birinin varlık koşulları içinde aranması gereken nedenlerin irdelenmesi. Birdenbire patlak veren 1848 Şubat ve Mart hareketlerinin[5] tek tek bireylerin işi değil, az çok açık bir biçimde anlaşılmış, ama tüm ülkelerdeki birçok sınıf tarafından çok farklı bir biçimde duyulmuş ulusal zorunluluk ve gereksinmelerin kendiliğinden, karşı-konmaz gösterileri oldukları genellikle kabul edilen bir olgu; nedir ki, karşı-devrimin başarı nedenlerini aradığımız zaman, her yerden filanca bay ya da falanca yurttaşın halka "ihanet" ettiği hazır yanıtını alırsınız. Bu yanıt, duruma göre, doğru ya da yanlış olabilir; ama hiçbir durumda hiçbir şeyi açıklamaz ve "halk"ın nasıl olup da kendisine böyle ihanet ettirdiğinin anlaşılmasını bile sağlamaz. Ve tüm ağırlık olarak, sadece

şu ya da bu yurttaşın güvene değer olmadığının bilgisinden başka bir şeyi bulunmayan bir siyasal partinin geleceği ne kadar içler acısıdır!

Üstüne üstlük, devrimci kargaşalığın olduğu kadar, bunun bastırılma nedenlerinin de incelenme ve açıklanması, tarihsel bakımdan çok büyük bir önem taşır. Devrimi batmış bulunduğu kayalıkların içine sürükleyenin Marrast, Ledru-Rollin, Louis Blanc, ya da geçici hükümetin bir başka üyesi veya bir arada hepsi olduğu yolundaki bütün o bayağı ve kişisel tartışma ve karşılıklı suçlamalar, bütün o çelişik savlar, olup bitenlerin herhangi bir ayrıntısını ayırdedebilmek için, bütün bu çeşitli hareketleri çok uzaktan gözlemleyen Amerikalıya ya da İngilize ne yarar sağlayabilir, nasıl bir açıklık getirebilirler? Çoğu iyilik yapmak için olduğu kadar kötülük yapmak için de pek yetenekli olmayan onbir adamın,[6] 36 milyonluk bir ulusu, bu 36 milyonun hepsi de onbirler kadar şaşırmış olmadıkça, üç ay içinde yıkıma uğratabildiğine, sağduyulu hiçbir insan, hiçbir zaman inanmayacaktır. Ama bir bölümü karanlık içinde el yordamıyla ilerlese de, nasıl olup da 36 milyon insan birdenbire izlenecek yolu kararlaştırmaya çağrıldı ve o zaman nasıl oldu da yanlış yola saptı ve nasıl oldu da eski önderlerinin yönetimi geçici olarak almalarına izin verildi, işte asıl sorun bu.

Öyleyse, her ne kadar *Tribune* okurlarına bir yandan 1848 Alman devrimini zorunlu kılarken, öte yandan bu devrimin 1849 ve 1850'deki kaçınılmaz geçici bastırılmasına da götüren nedenleri açıklamaya çalışıyorsak da, olayların bu ülkede oluştukları biçimde tam bir betimlemesini yapmamız bizden beklenmemeli. Görünüşte beklenmedik, tutarsız ve bağdaşmaz bir nitelik taşıyan bu olgular kümesinin tarihe hangi ölçüde gireceğini, gelecekteki olaylar ve gelecek kuşakların yargısı kararlaştıracak. Böyle bir iş için zaman daha gelmedi; olanaklının sınırları içinde kalmamız ve eğer bu hareketin başlıca olayları ve kesin dönemeçlerini açıklamasını ve belki de pek uzak olmayan gelecek patlamanın Alman halkına vereceği yöne ilişkin bir bilgi edinmek için sözgötürmez olaylara dayanan akla-uygun nedenler bulmasını becerebilirsek, kendimizi başarılı saymamız gerek.

Ve ilkin, devrim patlak verdiği sırada Almanya'nın durumu neydi?

Çeşitli halk sınıflarının, her türlü siyasal organizmanın temelini oluşturan bileşimi, Almanya'da bütün öbür ülkelerde olduğundan daha karmaşık idi. İngiltere'de ve Fransa'da feodalizm, ya tamamen yok edildiği, ya da bu ülkelerin birincisinde olduğu gibi büyük kentlerde ve özellikle başkentte toplanmış zengin ve güçlü bir burjuvazi tarafından bazı anlamsız biçimlere indirgendiği halde, Almanya'daki feodal soyluluk, eski ayrıcalıklarından, büyük bir bölümünü korumuştu. Feodal toprak mülkiyeti sistemi hemen her yerde egemendi. Toprak beyleri, kendilerine bağımlı köylüler (*tenancier*) üzerindeki yargılama haklarını bile devam ettiriyorlardı. Siyasal ayrıcalıklarından, prensler üzerindeki denetleme hakkından yoksun bırakıldıkları halde, vergi bağışıklıklarını olduğu gibi, yurtluklarında yaşayan köylülük üzerindeki ortaçağ egemenlik haklarının da hemen hepsini korumuşlardı. Feodalizm bazı bölgelerde öbür bölgelerdekinden daha parlak bir durumdaydı ama Ren'in sol kıyısı dışında hiçbir yerde tamamen ortadan kalkmamıştı. O sıralarda çok kalabalık ve bazan çok da zengin olan bir feodal soyluluk, resmen ülkenin birinci "zümre"si (*état*) sayılıyordu. Yüksek devlet memurlarını bu zümre sağlıyor, ordudaki subaylık görevlerini hemen tamamen bu zümre elde tutuyordu.

Almanya burjuvazisi, Fransa ya da İngiltere burjuvazisi kadar zengin ve yoğunlaşmış olmaktan uzaktı. Almanya'nın eski yapımevleri (manüfaktürler), buharın girişi ve İngiliz sanayiinin hızlı bir yayılma durumundaki üstünlüğü nedeniyle yıkıma uğramışlardı; Napoléon'un kıta abluka sistemi[7] altında oluşmuş ve ülkenin öbür bölümlerinde de kurulmuş daha modern sanayiler, eskilerin kaybını ödünlemiyor ve sanayi için, soyluluğunkinden başka her türlü zenginlik ve güç toplanması karşısında kıskanç hükümetleri, kendi gereksinmelerini gözönünde tutmaya zorlayacak bir ilgi uyandırmaya yetmiyorlardı. Fransa kendi ipek sanayiini, elli devrim ve savaş yılından zaferle geçirdiği halde Almanya, aynı zaman süresi içinde eski bez sanayiini hemen hemen yitiriyordu.

Ayrıca sanayi bölgeleri az sayıda dağınık ve ülkenin tamamen içlerinde kurulmuş idiler ve ihracat ve ithalat için, tercihan Hollanda ya da Belçika limanları gibi yabancı limanlardan yararlandıklarından, Baltık ve Kuzey denizindeki büyük limanlar ile de ya hiç, ya da çok az ortaklaşa çıkarlara sahip bulunuyorlardı; ama özellikle, Paris ve Lyon, Londra ve Manchester gibi büyük sanayi ve tecim merkezleri yaratmada yeteneksiz idiler. Alman sanayiinin bu geri durumunun birçok nedeni vardı, ama ikisi bu durumu açıklamaya yeter: Dünya ticaretinin ana yolu durumuna gelmiş olan Atlantik'ten uzakta bulunan ülkenin elverişsiz coğrafi durumu ile Almanya'nın 16. yüzyıldan günümüze kadar girdiği ve toprakları üzerinde verilen sürekli savaşlar. Sayısal güçsüzlüğü ve hele yoğunluk eksikliği Alman burjuvazisini, İngiliz burjuvazisinin 1688'den beri sahip bulunduğu ve Fransız burjuvazisinin 1789'da fethettiği o siyasal üstünlüğü elde etmekten alıkoydular. Ama gene de 1815'ten bu yana[8]; Alman burjuvazisinin zenginliği ve zenginlik ile birlikte siyasal etkinliği de durmadan artıyordu. Hükümetler, istemeye istemeye de olsa, hiç değilse onun en ivedi maddi çıkarları önünde eğilme zorunda kaldılar. Hatta haklı olarak denilebilir ki, 1815-1830 ve 1832-1840 arasında, ikincil devletlerin anayasalarında burjuvaziye verilmiş her siyasal etkinlik parçası, bu iki siyasal gericilik dönemi içinde ondan geri alınmış ve bu etkinliğin her parçası daha elle tutulur bir çıkar ödünü ile ödünlenmiştir. Burjuvazinin her siyasal yenilgisi, tecimsel hukuk alanında bir zafer sonucu vermiştir. Ve kuşkusuz 1818 Prusya koruyucu gümrük tarifesi ile *Zollverein*'in[9] (gümrük birliği) kurulması, Almanya tecimen ve sanayicileri bakımından, küçücük bir dükalığın meclisinde, onların oyları ile gırgır geçen bakanlara güvensizliklerini bildirme ikircil hakkından daha büyük bir değer taşıyordu. Zenginliğinin artışı ve teciminin genişlemesi ile burjuvazi çok geçmeden, en önemli çıkarlarının gelişmesinin, ülkenin siyasal yapısı tarafından, onun çelişik eğilim ve kaprislere sahip 36 prens[10] arasındaki keyfî bölünüşü tarafından, tarımı ve tarıma bağlı sanayileri engelleyen feodal zincirler tarafından, bilgisiz olduğu kadar büyüklük de taslayan bir bürokrasinin tüm te-

cimsel işlemleri üzerinde uyguladığı sıkıcı gözetim tarafından önlendiğini gördüğü bir evreye girdi. Aynı zamanda *Zollverein*'in genişlemesi ve pekişmesi, buharın ulaştırma araçlarında genel bir uygulama alanı bulması, iç pazar üzerindeki artan rekabet, çeşitli devlet ve eyaletlerin tecimsel sınıflarını birbirine yaklaştırıyor, çıkarlarını birleştiriyor ve güçlerini merkezleştiriyordu. Doğal sonuç, bütün halinde liberal muhalefet kampına geçmeleri ve Alman burjuvazisinin, siyasal iktidar için ilk ciddi savaşımının kazanılması oldu. Prusya burjuvazisinin, Almanya'da burjuva hareketin yönetimini eline aldığı tarih olan 1840,[11] bu değişikliğin tarihi olarak saptanabilir. Bu 1840-1847 liberal muhalefet hareketine gene döneceğiz.

Ulusun ne soyluluk, ne de burjuvazi içinde yer alan büyük yığını, kentlerde küçük-burjuvalar sınıfı ile işçilerden, köylerde de köylülerden bileşiyordu.

Bu ülkede büyük kapitalistler ve sanayiciler sınıfının gelişmesi karşısına konulan engeller sonucu, Almanya'da küçük esnaf ve dükkancılar sınıfı son derece kalabalıktır. Büyük kentlerde nüfusun çoğunluğunu hemen hemen bu sınıf oluşturur; küçük kentlerde, daha etkin ya da daha zengin rakiplerin yokluğu nedeniyle, bu sınıf kesenkes ağır basar. Tüm modern devletlerde ve tüm modern devrimlerde çok büyük bir önem taşıyan küçük-burjuvazi, son savaşımlar içinde hemen her zaman kesin bir rol oynamış bulunduğu Almanya'da özellikle önemlidir. Büyük kapitalistler, tecimen ve sanayiciler sınıfı, yani burjuvazi ile proleter ya da çalışan sınıf arasındaki aracı konumu, onun ayırdedici niteliğini belirler. Burjuvazinin konumunu özler ama en küçük bir talih tersliği, bu sınıf bireylerini proletarya saflarına düşürür. Monarşik ve feodal ülkelerde küçük-burjuvazi, var olabilmek için saray ve aristokrasi satınalıcılar topluluğuna gereksinme duyar; bu satınalıcılar topluluğunun yitirilmesi onu büyük ölçüde yıkıma uğratır. O kadar büyük olmayan kentlerde, bir askerî garnizon, kantonal bir hükümet, bileliği (maiyeti) ile birlikte bir yargılama mahkemesi, çoğu kez bu küçük-burjuvalar gönencinin temelini oluşturur: Bu kurumları yok edin, dükkancılar, terziler, kunduracılar, ma-

rangozlar vb. hapı yutar. En zengin sınıfın saflarına yükselme umudu ile proleter, hatta yoksul sınıf durumuna düşme korkusu arasında bu biçimde durmadan çalkalanan, siyasal işlerin yönetiminde bir pay alarak, çıkarlarına öncelik kazandırma umudu ile sırasız bir muhalefet yüzünden, en iyi müşterilerini elinden alma gücüne sahip bulunduğuna göre, varlığını bile elinde tutan bir hükümetin öfkesini uyandırma korkusu arasında bölünmüş, güvensizliği tutarı ile ters orantılı şöyle böyle bir servete sahip bu sınıf, kanılarında son derece sallantılıdır. Güçlü bir feodal ya da monarşik hükümetin yönetimi altında saygılı ve boynu eğik bir durumda bulunan bu sınıf, burjuvazi yükseliş yolundayken liberalizme eğinir; burjuvazi kendi üstünlüğünü sağlar sağlamaz zorlu demokratik nöbetler geçirir; ama altındaki sınıf, proletarya, bağımsız bir harekete girişmeye görsün, gene içler acısı bir yılgınlık içine düşer. Bu sınıfın Almanya'da sırayla bu evrelerin birinden öbürüne nasıl geçtiğini azar azar göreceğiz.

Toplumsal ve siyasal gelişmesinde işçi sınıfı, Almanya'da, Alman burjuvazisi o ülkeler burjuvazisinden ne kadar geriyse, İngiltere ve Fransa işçi sınıfından bir o kadar geridir. Böyle efendiye böyle uşak. Kalabalık, sağlam, yoğun ve akıllı bir proleter sınıf için varlık koşullarının evrimi, kalabalık, zengin, yoğun ve güçlü bir burjuva sınıfın varlık koşullarının gelişmesi ile birlikte gider. Burjuvazinin çeşitli bölüntüleri ve hele en ilerici bölüntüsü, büyük sanayiciler, siyasal iktidarı ellerine alıp da devleti gereksinimleri uyarınca dönüştürmeden önce işçi hareketi, hiçbir zaman bağımsız değildir, hiçbir zaman salt proleter bir nitelik taşımaz. İşte ancak o zamandır ki, patronlar ile işçiler arasındaki çatışma eli kulağında bir durum alır ve artık ertelenemez; işçi sınıfı artık aldatıcı umutlar, hiçbir zaman gerçekleşemeyecek vaatlerle kendini oyalatmaz; 19. yüzyılın büyük sorunu, proleterliğin ortadan kaldırılması, açıkça ve gerçek yüzü ile, en sonunda birinci plana geçer. Nedir ki, Almanya'da işçi sınıfının büyük çoğunluğu, Büyük Britanya'nın öylesine görkemli örneklerini verdiği o modern sanayi prensleri tarafından değil, ama tüm üretim sistemi sadece bir ortaçağ kalıntısı olan

küçük zanaatçılar tarafından çalıştırılıyordu. Ve büyük pamuk prensi ile küçük kundura onarıcısı ya da terzi ustası arasında nasıl çok büyük bir ayrım varsa, modern sanayi Babillerinin öylesine uyanık fabrika işçisi ile küçük bir kırsal kentin, yaşam koşulları ve çalışma biçimi bundan beşyüz yıl önceki lonca kalfalarının yaşam koşulları ve çalışma biçiminden çok az ayrılan çekingen terzi işçisi ya da ince marangoz arasında tıpkı öyle bir ayrım var. Modern yaşama koşullarının, modern sanayi üretim biçimlerinin bu genel yokluğu, modern düşünlerin bir o kadar genel bir yokluğu ile, gereği gibi örtüşmektedir. Bu nedenle devrim patlak verdiği zaman, emekçilerin büyük bir bölümünün, bağıra çağıra, hemen loncaların ve ortaçağın ayrıcalıklı birliklerinin yeni baştan kurulmasını istemiş olmasına şaşmanın yeri yok. Evet, modern üretim sisteminin ağır bastığı sanayi bölgelerinin etkinliği sayesinde ve çok sayıda emekçinin göçebe yaşamına bağlı karşılıklı ilişki ve entelektüel gelişme sonucu, sınıflarının kurtuluşu üzerindeki düşünleri çok açık ve var olan olgular ve tarihsel zorunluluklar ile daha bir uyumlu olan güçlü bir öğeler çekirdeği oluştu. Ama bu, bir azınlıktan başka bir şey değildi. Eğer burjuvazinin etkin hareketi 1840'tan başlatılabilirse, proleter sınıfın etkin hareketi de Silezya ve Bohemya işçilerinin 1844'teki ayaklanmaları[12] ile başlar, — ve az sonra bu hareketin çeşitli evrelerini gözden geçirme fırsatını bulacağız.

Son olarak, tarım işçileri bileliği ile birlikte, tüm ulusun büyük çoğunluğunu oluşturan o büyük küçük çiftçiler sınıfı, yani köylülük vardı. Ama bu sınıf kendi içinde farklı katmanlara bölünüyordu. En başta, az çok büyücek çiftliklerin sahibi olan ve her biri çok sayıda tarım işçisi çalıştıran hali vakti yerinde çiftçiler, Almanya'da *Gross- und Mittel-Bauern* (büyük ve orta köylüler) denilen çiftçiler geliyordu. Bir yanda vergiden bağışık büyük toprak sahipleri ile, öte yanda küçük köylüler ve çiftlik yanaşmaları arasında yer alan bu sınıf için en doğal siyasa, apaçık nedenlerden ötürü, kentlerin anti-feodal burjuvazisi ile bir bağlaşmadan başka bir şey değildi. Sonra feodalizmin, Fransız devriminin güçlü yumrukları altında yenik düştüğü Ren eyaletinde[13] ağır basan kü-

çük özgür köylüler geliyordu. Vaktiyle topraklarını ağır yükümlülükler altına sokan feodal bağımlılıklardan satınalma yoluyla kurtulabildikleri öteki eyaletlerde de, şurada burada, bu tür özgür ve bağımsız köylüler vardı. Ama bu sınıf toprak mülkleri, genellikle toprağın gerçek sahibi köylü değil, ona borç para veren tefeci olacak derecede ve çok ağır koşullarla ipotek edilmiş bulunduğu için, sadece sözde kalan bir özgür köylüler sınıfı idi. Üçüncü olarak, topraklarından kovulması güç, ama sürekli bir toprak kirası (rant) ödeme, ya da toprak beyine ömür boyu belli tutarda bir iş yapma zorunda bulunan feodal toprak kiracıları (*tenanciers féodaux*) vardı. Son olarak da durumu, birçok büyük mülkte, İngiltere'deki aynı sınıfın durumuna tıpatıp benzeyen ve her zaman yoksul, yarı-aç yarı-tok ve efendilerinin köleleri olarak yaşayıp ölen tarım işçileri. Tarımsal nüfusun bu son üç sınıfı, küçük özgür köylüler, feodal toprak kiracıları ve tarım işçileri, devrimden önce siyasayla pek ilgilenmezlerdi, ama bu olayın onlara en parlak geleceklerle dolu yeni bir yaşam açması gerektiği de ortada. Bunlardan her birine, devrim yararlar vaadediyordu ve hareket bir kez iyice başladıktan sonra, her birinin nöbet nöbet harekete katılmasını beklemek gerekiyordu. Ama aynı derecede ortada olan ve ayrıca tüm modern ülkeler tarihinden anlaşılan bir başka şey de tarımsal nüfusun, geniş bir alan üzerindeki dağılması ve içinden az buçuk önemli bir bölümü arasında bir anlaşma yaratmanın güçlüğü sonucu, hiçbir zaman başarılı bir bağımsız harekete girişemeyeceğidir; kentlerin daha yoğun, daha uyanık, harekete geçmesi daha kolay halkının, ona bir ilk itiş vermesi gerek.

Son hareketler patlak verdiği sırada, hep bir arada Alman ulusunu oluşturan en önemli sınıfların bu kısa betimlemesi, tutarlılık ve iç birlik yokluğunu olduğu gibi, bu hareketleri nitelendiren açık çelişkileri de büyük ölçüde açıklamaya yetecek. Bu kadar çeşitli, bu kadar karşıt ve böylesine garip bir biçimde iç içe geçen çıkarlar, zorluca çatışacak kadar ileri gittikleri zaman; bu çelişik çıkarlar, her bölgede, her eyalette, çeşitli oranlarda birbirlerine karıştıkları zaman; her şeyin üstünde, ülkede kararlarının ağırlığı ile aynı

çekişmeyi her yerde her zaman savaşımla yeniden bir sonuca vardırma zorunluluğuna çare bulma yollarına başvurabilecek bir Londra, bir Paris gibi büyük bir merkez olmadığı zaman, savaşımın büyük tutarda kan, enerji ve sermaye harcanacağı ve her şeye karşın hiçbir kesin sonucun elde edilemeyeceği yalıtık ve aralarında hiçbir bağ bulunmayan bir çatışmalar yığınına dönüştüğünü görmeden başka ne beklemeli?

Almanya'nın büyüklü küçüklü üç düzine prenslik halindeki siyasal bölünmüşlüğü de, aynı biçimde, ulusu oluşturan ve yerine göre her bölgede değişen öğelerin karışıklık ve çokluğu ile açıklanır. Ortak çıkarların olmadığı yerde, erek ve eylem birliği de olmaz. Gerçi Germen Konfederasyonu[14] sonuna dek bozulmaz olarak ilan edildi, ama konfederasyon ile onun organı olan diyet, Alman birliğini hiçbir zaman temsil etmedi. Merkezleşmenin Almanya'da erişilen en yüksek derecesi, *Zollverein*'in kuruluşu oldu; bundan ötürü Avusturya, özel gümrük engellerinin arkasında kendini savunmaya devam ederken, Kuzey denizi devletleri, kendi öz gümrük birliklerini kurmaya zorlandılar. Almanya, tüm pratik erekler bakımından otuzaltı bağımsız iktidar arasında bölünmüş olma yerine, sadece üç bağımsız iktidar arasında bölünmüş olma hoşnutluğuna erdi. Elbette Rusya çarının ağır basan etkisi,[15] 1814'te yerleşmiş olduğu biçimiyle, bundan ötürü hiçbir değişikliğe uğramıyordu.

Öncüllerimizden bu giriş niteliğindeki sonuçları çıkarttıktan sonra, Alman halkının bu çeşitli sınıflarının harekete birbiri ardına nasıl katıldıklarını ve 1848 Fransız devrimi patlak verdiği zaman, hareketin nasıl bir nitelik kazandığını göreceğiz.

Londra, Eylül 1851

İKİ

PRUSYA DEVLETİ[16]

ALMANYA'DA orta sınıfın ya da burjuvazinin siyasal hareketi 1840'tan başlatılabilir. Haberci belirtiler, bu ülkelerin mali ve sınai sınıfının, artık ona yarı-feodal yarı-bürokratik bir monarşinin baskısı altında gevşek ve edilgin kalmaya izin vermeyecek bir olgunluk derecesine eriştiğini göstermiş bulunuyorlardı. Küçük Alman prensleri, bir yandan kendilerini Avusturya ve Prusya'nın üstünlüğü, ya da kendi öz devletleri soyluluğunun etkisi karşısında daha bağımsız kılmak, öte yandan Viyana kongresi[17] tarafından kendi egemenlikleri altında birleştirilen birbirine benzemez eyaletleri bir bütün halinde pekiştirmek ereğiyle, birbiri ardına, az çok liberal anayasalar çıkardılar. Bunu, kendileri için en küçük bir tehlike olmaksızın yapabiliyorlardı; çünkü konfederal diyetin, Avusturya ve Prusya'nın ellerindeki bu basit kuklanın,

hükümran egemenliklerine el uzatmaya kalkışması durumunda, onun diktatörce karışmasına karşı direnirken, kamuoyu ve meclisler tarafından desteklenecekleri̇nden güvenliydiler ve eğer tersine, meclisler çok güçlü bir duruma gelirlerse, her türlü muhalefeti yok etmek için diyetin yetkesinden (otoritesinden) yararlanmaları olanaklıydı. Bavyera, Wurtemberg, Baden ve Hanover'in anayasal kurumları, bu koşullar içinde, siyasal iktidar için ciddi bir savaşım başlatamazlardı; bu nedenle Alman burjuvazisinin, iki büyük Alman devletinin siyasa ve anayasasında köklü bir değişim olmadıkça, ikincil önemde her savaşım ve zaferin etkisiz kalacağını iyi bilen büyük çoğunluğu, küçük devletlerin yasama meclislerinde yükselen günlük tartışmalara genellikle yabancı kaldı. Bununla birlikte, gene bu sırada, profesyonel muhalif, liberal bir avukatlar soyu, Rotteck'ler, Welcker'ler, Roemer'ler, Jordan'lar, Stüve'ler ve Eisenmann'lar, yirmi yıllık az çok parlak ama her zaman verimsiz bir muhalefetten sonra, 1848 devrimci deniz baskını tarafından iktidarın doruğuna çıkarılan ve orada dörtbaşı mamur yeteneksizlik ve değersizliklerini kanıtladıktan sonra, bir anda hiçlik içine atılan o büyük "halk adamları" (*Volksmänner*), bu küçük meclisler içinden çıktı. Çıkarcı (*affairiste*) ve profesyonel muhalif politikacıların Alman toprağı üzerindeki bu ilk örnekleri, söylevleri ve yazıları ile Alman kulaklarını anayasacılığın diline alıştırdılar ve sadece varlıkları ile burjuvazinin, bu geveze avukat ve profesörlerin aslında ne anlama geldiklerini pek bilmeden kullanma alışkısında oldukları siyasal lafları, onlara gerçek anlamlarını vererek kullanacağı zamanın geldiğini haber verdiler.

Alman edebiyatı da, 1830 olaylarından sonra Avrupa'yı hoşnutsuzluğa kışkırtan siyasal coşkunluğun etkisi altında kalıyordu. Çağın hemen tüm yazarları, iyi sindirilmemiş bir anayasacılık ya da daha da kötü sindirilmiş bir cumhuriyetçilik vaaz ediyorlardı. İkinci derecedeki bazı edebiyatçılarda, yazınsal yapıtlarının kötülüğünü, ilgi çekecekleri kuşkusuz siyasal anıştırmalarla kapama gitgide bir alışkanlık oluyordu. Şiir, roman, eleştiri, dram, tüm gökçeyazınsal ürünler, "eğilim" adı verilen şeyler, yani azçok çekingen bir muhale-

fet havasıyla dolup taşıyorlardı. Almanya'da 1830'dan sonra hüküm süren düşünler kargaşasını doruğuna çıkarmak için, bu siyasal muhalefet öğelerine, Alman felsefesinin iyi sindirilmemiş üniversite anıları ile iyi anlaşılmamış Fransız sosyalizmi, özellikle *saint-simonisme*[18] kırıntıları karışıyordu ve bu kırk yamalı düşünler karmasını ısıtıp ısıtıp ortaya süren yazarlar takımı da, kendini "genç Almanya"[19] ya da "modern okul" olarak adlandırma numarasına yattı. Gençlik günahlarından ötürü sonradan pişmanlık duydular; ama üsluplarını değiştirmediler.

Ve en sonra Alman felsefesi, Alman zekasındaki gelişmenin bu en karmaşık ama en de güvenilir termometresi, Hegel *Hukuk Felsefesi* adlı yapıtında, anayasal krallığı en yüksek ve en yetkin hükümet biçimi olarak ilan ettiği anda, burjuvaziden yana çıkıyordu. Bir başka deyişle Hegel, Alman burjuvazisinin siyasal iktidara yakın geçişini haber veriyordu. Ölümünden sonra, okulu burada kalmadı. Öğrencileri arasında en ileri olanları, bir yandan her dinsel inancı sert bir eleştiri sınamasından geçirir ve hıristiyanlığın saygıdeğer yapısını temellerine kadar sarsarken, öte yandan da Alman kulaklarının o zamana kadar hiç duymadığı daha atılgan siyasal ilkeler üzerinde duruyor ve birinci Fransız devrimi kahramanlarına saygınlık kazandırmaya çalışıyorlardı. Bu düşünlerin büründüğü çapraşık felsefi dil, her ne kadar hem yazarın hem de okurun kafasını bulandırıyorduysa da, aynı zamanda sansürün de işin içyüzünü açıkça görmesini engelliyor ve böylece "genç hegelciler", yazının öbür kollarında bilinmeyen bir basın özgürlüğünden yararlanıyorlardı.

Böylece Almanya'da, kamuoyunda büyük bir değişikliğin oluştuğu açıktı. Eğitimleri ya da konumlarının, hatta salt bir krallık altında bile, bazı siyasal bilgiler edinmeleri ve az da olsa bağımsız bir siyasal kanı oluşturmalarına izin verdiği sınıfların büyük çoğunluğu, yavaş yavaş varolan sisteme karşı güçlü bir muhalefet ordusu biçiminde birleşiyorlardı. Ve eğer Almanya'da siyasal gelişmenin yavaşlığı üzerine bir yargıda bulunulacaksa, bütün haberleşme kaynaklarının hükümet denetimi altında olduğu, köy okulu ya da pazar okulundan gazete ya da üniversiteye kadar, önceden onun

onayını almadan hiçbir şeyin söylenemediği, öğretilemediği, basılıp yayınlanamadığı bir ülkede, herhangi bir konuda doğru bilgi edinmekte karşılaşılacak güçlükleri hesaba katmayı da hiç unutmamak gerekir. Örneğin, Viyana'ya bakın. Çalışkanlık ve beceri bakımından Almanya'da belki başka hiçbir halktan geri kalmayan, yiğitlik, zeka ve devrimci enerji bakımından hepsinden üstün görünen Viyana halkı, gene de gerçek çıkarları konusunda hepsinden daha bilgisizdi ve devrim boyunca hepsinden çok yanlışlık yaptı. Ve bu büyük ölçüde, en ilkel siyasal konularda Metternich hükümetinin onu içinde tutmak başarısını gösterdiği hemen hemen kesin bilgisizliğinin sonucuydu.

Böyle bir sistemde siyasal bilgilenmenin, neden ötürü toplumun bu bilgilerin ülkeye gizlice girmelerini ödeme araçlarına sahip ve özellikle çıkarları kurulu düzenden en çok zarar gören sınıflarının, yani sanayici ve tecimsel sınıfların, tekelinde bulunduğunu anlamak için başka açıklamalara gerek yok. Bundan ötürü sanayici ve tecimsel sınıflar azçok kılık değiştirmiş bir mutlakiyetin sürdürülmesine karşı yığın biçiminde birleşen sınıfların ilkleri oldular ve Almanya'da gerçek devrimci hareketin başlangıcını, onların muhalefet saflarına girişlerinden başlatmak gerekir.

Alman burjuvazisinin kazan kaldırmasının 1840'ta, 1815 Kutsal-Bağlaşma kurucularının son kalıntısı olan son Prusya kralının ölümü üzerine başladığı kabul olunabilir. Yeni kral, öyle biliniyordu ki babasının yüksek derecede bürokratik ve militer monarşisinin bir yandaşı değildi. Fransız burjuvazisinin Louis XVI'nın tahta çıkışından beklediği şeyi, Alman burjuvazisi de belirli bir ölçüde, Prusyalı Friedrich Wilhelm IV'ten bekliyordu. Her yanda eski sistemin gününün geçtiği ve iflas ettiğini ve bırakılmasının gerektiğini kabul etmekte birleşiliyordu: Eski kral zamanında sessiz sedasız katlanılmış bulunan şey, şimdi yüksek sesle katlanılmaz bir şey olarak ilan ediliyordu.

Ama eğer Louis XVI, *Louis le Désiré*,[20] hiçliğinin yarıbilincinde, hiçbir kesin kanısı olmayan ve özellikle eğitimi sırasında edinilmiş alışkanlıklar tarafından yönetilen, sıradan ve iddiasız bir budala idiyse, *Friedrich Wilhelm le*

Désiré, bambaşka bir türdendi. Ahlak yoksunluğu bakımından Fransız aslını geride bırakmakla birlikte, ne iddiasız, ne de fikirsiz biriydi, bilimlerden çoğunun başlangıç bilgilerini, özenci (*dilettante*) olarak öğrenmişti ve bundan ötürü, kendini her şeyin üzerine kesin bir yargıda bulunacak kadar büyük bir bilgin sanıyordu. Birinci dereceden bir hatip olduğu inancına sahipti ve Berlin'de, sözümona nükteci yavanlık ve lafazanlık konusunda ondan baskın çıkacak hiçbir gezgin satıcı, hilafsız, yoktu. Ve özellikle, kendine özgü düşünlere sahipti. Prusya krallığının bürokratik öğesinden tiksiniyor ve onu hor görüyordu, — ama sadece feodal öğeye bir yakınlık duyduğu için. Kendisi, "tarihsel okul"dan[21] (de Bonald, de Maistre ve ilk kuşak Fransız lejitimistlerden[22] kimi yazarların düşünlerinden esinlenen bir okul), Berlin *Politisches Wochenblatt*'ın[23] kurucu ve başlıca yazarlarından biri olarak, soyluluğun egemen toplumsal konumunun elden geldiğince tam bir canlandırılmasını (*restauration*) gözetiyordu. Kral, kendi krallığının birinci soylusu, en başta göz kamaştırıcı bir hükümdar bileliği, güçlü bağımlılar (*vassal*'ler), prensler, dükler ve kontlar ve ikinci olarak da zengin ve kalabalık bir aşağı soylular ile çevriliydi. Kendine candan bağlı burjuva ve köylü uyrukları üzerinde canının istediği gibi hüküm süren bu kral, böylece eksiksiz bir aşamalar sırasının, ya da her biri kendi özel ayrıcalıklarından yararlanacak ve öbürlerinden, doğuştan gelme hemen hemen aşılmaz engeller ya da saptanmış ve değişmez bir toplumsal konumu ile ayrılacak toplumsal kastların başı idi. Bütün bu kastlar ya da "krallık zümreleri"nin güç ve etkileri, birbirlerini öylesine eksiksiz bir biçimde dengeliyorlardı ki krala tam bir eylem bağımsızlığı kalıyordu — Friedrich Wilhelm IV'ün vaktiyle gerçekleştirmeye giriştiği ve şu anda yeniden gerçekleştirmek için çalıştığı *bel idéal*[24] işte buydu.

Teorik sorunlar üzerinde pek bilgili olmayan Prusya burjuvazisi, kralının niyetlerinin gerçek anlamını bulgulamak için belli bir zaman harcadı. Ama kralın yüreğinde, kendi istediğinin tam karşıtı olan şeyler bulunduğunu anlamakta da gecikmedi. Babasının ölümü dilini çözer çözmez yeni kral, niyetlerini sayısız söylevlerde açıklamakta ivedilik gösterdi

ve söylevlerinin, eylemlerinin her biri, burjuvaziyi ondan her kez biraz daha soğutmaktan başka bir sonuç vermiyordu. Eğer katı ve ürküntü verici gerçeklikler, ozanca düşlerini kırmasaydı, buna pek aldırmazdı. Heyhat! Romantizm hesaptan anlamaz ve Don Quichotte'tan bu yana feodalizm hesaba, hancısı olmaksızın katılır. Friedrich Wilhelm IV, Haçlılar oğullarının her zaman en soylu özgülüğü olmuş olan o peşin parayı horgörme özelliğini aşırı derecede paylaştı. Tahta çıktığında, aynı zamanda hem masraflı, hem de tutumlu bir biçimde örgütlenmiş bir hükümet sistemi ile, şöyle böyle donatılmış bir hazine buldu. İki yıl sonra, hazinede en küçük bir artık para izi görünmüyordu; para, saray şenliklerinde, bağışlarda, gösteriş yolculuklarında, gözü aç ve aylak, yırtıcı ve iğrenç soylulara yapılan yardımlarda harcanmıştı ve olağan vergiler, artık ne saray, ne de devlet gereksinmelerine yetiyordu. Öyle ki, Majesteleri, çok geçmeden kendini, bir yanda burdayım diye bağıran bir açık ile, öte yanda da, "halkın gelecekteki temsili"nin onayı olmadıkça, her yeni borçlanma ya da var olan vergilerdeki her artışı yasadışılıkla damgalayan 1820 tarihli bir yasa arasında buluverdi. Bu temsil ortada yoktu; yeni kral bunu gerçekleştirmeye babasından daha az istekliydi; istemiş olsaydı da, kamuoyunun tahta çıkışından beri bambaşka bir biçimde değiştiğini biliyordu.

Aslında belirli bir ölçüde, yeni kralın hemen bir anayasa bahşetmesini, basın özgürlüğü, ağırceza kurumu vb. ilan etmesini, uzun sözün kısası, siyasal üstünlüğünü sağlama bağlamak için gereksinme duyduğu o barışçı devrimi eline almasını beklemiş bulunan burjuvazi, yanılgısını kabul etmişti ve öfke içinde, krala karşı döndü. Ren eyaletlerinde ve az çok genel bir biçimde tüm Prusya'da burjuvazi, o derecede çileden çıkmıştı ki, kendisini basında temsile yetenekli adamlardan yoksun bulunduğu için, yukarda söz konusu edilmiş olan aşırı felsefi parti ile bağlaşmaya kadar gitti. Bu bağlaşmanın meyvesi, Köln'de çıkan, onbeş ay sonra yasaklanan, ama Almanya'da modern basının başlangıcını oluşturan *Rheinische Zeitung*[25] oldu. Yıl, 1842 idi.

İktisadi güçlüklerin ortaçağsal eğilimlerini gülünçleştir-

diği zavallı kral, 1813 ve 1815 yıllarında yazılmış ve uzun süreden beri unutulmuş vaatlerin son kalıntısı olarak 1820 yasasında yer alan o "halk temsili" genel istemine küçük bir ödün vermedikçe, hüküm sürmeye devam edemeyeceğini çabuk anladı. Bu kötü raslantıdan doğan yasayı uygulamanın en az cansıkıcı biçiminin eyalet diyetleri sürekli komitelerinin toplantıya çağrılması olduğunu sandı. Eyalet diyetleri 1823'te kurulmuşlardı. Bu meclisler, krallığın sekiz eyaletinin her biri için, şu öğelerden bileşiyorlardı: 1° yüksek soyluluk, Alman İmparatorluğunun, başkanları doğuştan sahip bulundukları hakla diyet üyeleri olan eski egemen aileleri; 2° şövalyelerin ya da küçük soyluluğun temsilcileri; 3° kentler temsilcileri; 4° köylülüğün ya da küçük çiftçiler sınıfının temsilcileri. Bütün, her eyalette, soyluluğun iki bölüntüsü diyette her zaman çoğunluğu oluşturacak biçimde örgütlenmişti. Bu sekiz eyalet diyetinden her biri bir komite seçti ve daha sonra o kadar hararetle istenen borçlanmayı oylayacak temsilî bir meclis oluşturmak üzere Berlin'e çağrılanlar da işte bu sekiz komite oldu. Hazinenin dolu olduğu ve borçlanmaya günlük harcamalar için değil, ama bir devlet demiryolu yapımı için gereksinme duyulduğu söylendi. Ama bir araya gelmiş bulunan komiteler, kralın isteğini kesin bir redle karşıladılar; halk temsilcileri olarak davranmaya yetkisiz olduklarını bildirdiler ve Majestelerinin, Napoléon'a karşı halkın yardımına gereksinme duyduğu zaman babası tarafından yapılmış bulunan temsilî anayasa vaadini tutmasını istediler.

Birleşik komiteler oturumu, muhalefet ruhunun artık sadece burjuvazi ile sınırlanmadığını kanıtladı. Köylülüğün bir bölümü burjuvaziye katılmış ve kendi toprakları üzerinde büyük tarım üretimi ile uğraşan ve buğday, yün, alkol ve keten ticareti yapan ve bu nedenle mutlakiyet, bürokrasi ve feodal restorasyona karşı inancalara gereksinme duyan bir çok soylu da, hükümete karşı ve temsilî bir anayasadan yana çıkmıştı. Kralın planı tamamen başarısızlığa uğramıştı: metelik elde edememiş ve muhalefetin gücünü artırmıştı. Eyalet diyetlerinin kendilerinin daha sonraki oturumu, kral için daha da kötü oldu. Hepsi de reformlar, 1813 ve 1815 va-

atlerinin yerine getirilmesi, bir anayasa ve basın özgürlüğü isteklerinde bulundular[26]. diyetlerden bazılarının kararları daha çok saygısız bir biçimde kaleme alınmıştı ve çileden çıkan kralın sert yanıtları, kötülüğü daha da artırmaktan başka bir sonuç vermedi.

Bu arada hükümetin mali güçlükleri durmadan büyüyordu. Çeşitli kamu hizmetlerine ayrılan paraların dolanlı kullanılışı ve devlet hesabına spekülasyon ve tecim yapan ve uzun süreden beri devletin simsarı olan tecimsel kuruluş *Seehandlung*[27] aracıyla çevrilen karanlık işler sayesinde, görünüş bir an için kurtarıldı; devlet parası emisyonlarındaki artış da yeni kaynaklar sağladı ve genellikle bunların gizliliği oldukça iyi korundu. Ama bütün bu çıkar yollar az sonra tükendi. Bir başka plan denendi: Sermayesini bir yandan devletin, öte yandan özel ortakların sağlayacakları bir bankanın kurulması. Devlet, hükümetin banka fonları üzerinden büyük tutarlar çekebilmesi ve böylece artık *Seehandlung* ile olanaklı olmayan dolanlı işlemlere yeniden başlayabilmesini sağlayacak biçimde, bankanın yönetimini kendi elinde tutacaktı. Ama beklenebileceği gibi, parasını bu koşullarda vermeye hazır hiçbir kapitalist çıkmadı; bankanın yönetmeliğini değiştirmek ve bir tek hisse senedi bile satılmadan önce, hissedarların mülkiyetini hazinenin el uzatmalarına karşı güvence altına almak gerekti. Bu plan da başarısızlığa uğradıktan sonra, eğer gene de o gizemli "halkın gelecekteki temsili"nin onama ve inancasını şart koşmaksızın paralarını vermeye hazır kapitalistler bulunabilirse, borçlanmadan başka bir yol kalmıyordu. Rothschild'e başvuruldu, o da eğer borç, "halk temsili" tarafından inancaya bağlanırsa, bu işi hemen üstleneceğini bildirdi; yoksa bu işi başka türlü üstlenmek istemiyordu.

Tüm para bulma umudu böylece uçup gidiyor ve artık o can sıkıcı "halk temsili"nden kaçma olanağı kalmıyordu. Rothschild'in borç vermeyi reddettiği, 1846 güzünde öğrenildi ve ertesi yılın şubat ayında kral sekiz eyalet diyetini Berlin'e çağırdı ve onları bir "Birleşik Diyet" halinde topladı. Bu diyet, gereksinme durumunda, 1820 yasası tarafından istenen görevi yapacaktı; borçları ve yeni vergileri oylayacaktı,

— hakları daha öteye gitmiyordu. Genel yasamada, sadece oy kullanmadan tartışmalara karışmak hakkından başka bir hakkı olmayacaktı: belirli dönemlerde değil, kralın canı istediği zamanlarda toplanacak ve hükümetin önüne koymayı uygun gördüğü sorunlardan başka hiçbir sorunu tartışamayacaktı. Diyet üyeleri, doğal olarak kendilerine oynatılmak istenen rolden pek hoşnut değildiler. Eyalet meclislerinde dile getirdikleri istekleri yenilediler; hükümet ile ilişkilerinin tadı az zamanda bozuldu ve onlardan, bir kez daha sözümona demiryolları yapımı zorunluluğuna dayandırılan borçlanma istendiği zaman, onlar da kabul etmeyi bir kez daha reddettiler.

Bu oylama, az sonra toplantı dönemine son verdi. Gitgide daha da öfkelenen kral, bir kınama ile diyete yol verdi, ama hep para sıkıntısı çekiyordu. Ve gerçekte, durumundan ürküntüye düşmek için dörtbaşı mamur nedenler de vardı; çünkü burjuvazi tarafından yönetilen, küçük soyluluğun büyük bir bölümünü kapsayan ve aşağı katmanların çeşitli bölüntülerinde toplanmış hoşnutsuzları harekete getiren liberal parti, istemlerini sonuçlandırmakta kararlıydı. Kral, açış söylevinde, sözcüğün modern anlamında bir anayasayı asla, asla tanımayacağını boşuna açıklamıştı; liberal parti, bütün sonuçları, basın özgürlüğü, ağırceza yargıyeri vb. ile birlikte, modern ve anti-feodal temsilî bir anayasada direniyordu ve onu elde etmedikçe tek metelik bile vermeyecekti. Bir şey apaçıktı: bu böyle daha uzun zaman süremezdi ve iki partiden biri aşağıdan almadıkça, bir kopmaya, kanlı bir savaşıma kadar gitmek gerekiyordu. Nedir ki, burjuvazi, bir devrim öngününde bulunduğunu biliyor ve kendini buna hazırlıyordu. Eldeki tüm araçlarla, kentlerdeki işçi sınıfı ve tarımsal bölgelerdeki köylülerin desteğini sağlamaya çalıştı, — ve 1847 sonlarında, proletaryanın sevgisini kazanmak ereğiyle, "sosyalist" olduğunu söylemeyen bir tek ünlü siyaset adamı kalmadığı çok iyi bilinen bir olgudur. Az sonra bu "sosyalist"leri işbaşında göreceğiz.

Yönetici burjuvazinin kendini hiç değilse dışardan sosyalist diye göstermedeki bu çabası, Almanya işçi sınıfında oluşan derin bir değişimden kaynaklanıyordu. 1840'tan bu ya-

na Fransa ve İsviçre'yi gezip dolaşmış bulunan bazı Alman işçileri, o sıralarda Fransız emekçileri arasında geçer akçe olan, henüz tohum halindeki sosyalist ve komünist düşüncelerin az çok etkisi altında kalmışlardı. Bu düşünlerin Fransa'da daha 1840'ta uyandırdığı artan ilgi, sosyalizm ve komünizmi Almanya'da da moda haline getirdi ve 1843'ten başlayarak tüm gazeteler toplumsal sorunlar üzerindeki tartışmalarla dolup taşıyordu. Az zamanda Almanya'da, düşünlerinin yeniliğinden çok anlaşılmazlığı ile dikkati çeken bir sosyalistler okulu oluştu; çabalarının özü, *fouriériste, saint-simonienne* ve öteki Fransız öğretilerini Alman felsefesinin çapraşık diline çevirmeye dayanıyordu. Bu tarikatten iyiden iyiye ayrı olan Alman komünist okulu da, aşağı yukarı aynı sıralarda kuruldu.

1844'te Silezyalı dokumacıların, Prag basma işçilerinin ayaklanması tarafından izlenen ayaklanmaları patlak verdi. İşçilerin hükümete karşı değil ama kendi patronlarına karşı, kan içinde bastırılan bu ayaklanmaları, derin bir etkide bulundu ve işçiler arasında sosyalist ve komünist propagandaya yeni bir itilim verdi. 1847 açlık yılındaki ekmek ayaklanmalarında da aynı şey oldu. Uzun sözün kısası, tıpkı anayasacı muhalefetin, (büyük feodal toprak sahipleri dışında) varlıklı sınıfların büyük çoğunluğunu kendi bayrağı çevresinde toplaması gibi, büyük kentler işçi sınıfı da, yürürlükteki basın yasaları ile ona bu konuda çok az bir şey öğretilebilmesine karşın, kurtuluşu için sosyalist ve komünist öğretilere güveniyordu. Kuşkusuz işçilerden, ereklerinin son derece açık bir bilgisine sahip olmaları beklenmemeliydi; onlar sadece burjuva anayasa programının, kendileri için zorunlu olan her şeyi kapsamadığını ve anayasa tasarılarında kendi gereksinmelerinin hiç mi hiç göz önünde tutulmadığını biliyorlardı.

O sıralarda Almanya'da hiçbir ayrı cumhuriyetçi parti yoktu. Herkes ya anayasal kralcı, ya da az çok açık sosyalist veya komünistti.

Böylesine koşullar içinde en küçük bir çatışma büyük bir devrime yolaçacaktı. Yüksek soyluluk ile belli bir yaştaki memur ve subaylar, kurulu sistemin tek güvenilir desteğini

oluştururlarken; küçük soyluluk, sanayici burjuvazi, üniversiteler, her dereceden öğretim üyeleri ve hatta bürokrasi ile subayların aşağı katmanlarının bir bölümü, hepsi hükümete karşı birleşmişken; bunların arkasında, hoşnutsuz köylüler yığını ile büyük kentlerin şimdilik liberal muhalefeti destekleyen, ama daha şimdiden işleri ellerine alma niyetlerini belli eden proleterleri dururken; burjuvazi hükümeti alaşağı etmeye ve proleterler de sırası gelince burjuvaziyi toprağa gömmeye hazırlanırlarken hükümet, kaçınılmaz bir çatışmaya götürecek bir yolda yürümeye devamda direniyordu. Almanya 1848 başlarında bir devrimin öngünündeydi ve Fransız Şubat devrimi patlayışını hızlandırmış olmasaydı bile, bu devrim kesenkes olacaktı.

Bu Paris devriminin Almanya üzerinde yaptığı etkileri göreceğiz.

Londa, Eylül 1851

ÜÇ

ÖTEKİ ALMAN DEVLETLERİ[28]

SON makalemizde kendimizi hemen sadece, 1840-1848 arasında Alman hareketi içinde en önemli olan devletle, yani Prusya ile bağlamıştık. Şimdi aynı dönemdeki öteki Alman devletlerine hızlı bir göz atmanın zamanıdır.

1830 devrimci hareketinden sonra küçük devletler, tamamıyla konfederal diyetin, yani Avusturya ile Prusya'nın diktatorası altına geçmişlerdi. Büyük devletlerin zorlayıcı buyruklarına karşı savunma araçları olarak olduğu kadar, anayasa yapıcısı prenslerin halk tarafından sevilmesini sağlamak ve Viyana kongresi tarafından hiçbir yönetici ilke olmaksızın oluşturulmuş bulunan birbirine benzemez (*hétérogène*) eyaletlere bir birlik kazandırmak için de verilmiş olan çeşitli anayasalar, ne kadar düşsel olurlarsa olsunlar, gene de kendilerini 1830-1831 çalkantılı dönemi sırasında, küçük prenslerin yetkeleri (otoriteleri) için de tehlikeli

olarak gösterilmişlerdi. Bundan ötürü hemen hepsi kaldırıldı; kaldırılmayan birkaçı da gölgeden bile güçsüzdü ve bu küçük devletlerin meclislerinde gösteriş yapmasına izin verilen, aşağılık dalkavukluklarla karışık zavallı muhalefetin herhangi bir sonuç verebileceğini düşünmek için de bir Welcker, bir Rotteck, bir Dahlmann'ın, tüm o ağzı kalabalık kendini beğenmişliği gerekiyordu.

Bu küçük devletler burjuvazisinin en gözüpek bölümü, vaktiyle Avusturya ile Prusya'nın bu uydularında parlamenter bir hükümetin gelişmesine bağlamış bulunduğu tüm umutları 1840'tan hemen sonra bir yana bıraktı. Prusya burjuvazisi ile ona bağlaşık sınıflar, Prusya'da parlamenter bir hükümet için savaşımda bulunma yolunda ciddi bir kararlılık gösterir göstermez, Avusturya dışında kalan tüm Almanya'daki anayasal hareketin yönetimi onlara bırakıldı. Daha sonra Frankfurt Ulusal Meclisinden ayrılan ve ayrı toplantılarını yaptıkları yere göre, kendilerine Gotha Partisi adını veren, Orta Almanya'nın bu anayasacılarının çekirdeğinin, 1849'da ufak tefek değişikliklerle tüm Almanya temsilcilerine önerdikleri planı, 1848'den çok önce tasarlamış bulundukları bugün artık karşı çıkılamayacak bir gerçek. Bunlar Avusturya'nın Germen Konfederasyonundan tamamen çıkarılmasını, Prusya'nın koruyuculuğu altında, yeni bir anayasa ve federal bir parlamento ile birlikte, yeni bir konfederasyonun kurulmasını ve daha küçük devletlerin daha büyük devletlere katılmasını düşünüyorlardı. Bütün bunlar, Prusya anayasal monarşiler safına girer, basın özgürlüğünü sağlar, ve Rusya ve Avusturya'nın siyasetinden bağımsız bir siyaset kabul eder ve böylece küçük devletler anayasacılarını, kendi hükümetleri üzerinde gerçek bir denetimde bulunacak bir duruma getirir getirmez, uygulamaya geçilecekti. Bu tasarının mucidi Heidelberg'li (Baden) profesör Gervinus idi. Böylece Prusya burjuvazisinin kurtuluşu, genel olarak Alman burjuvazisinin kurtuluşu ile Rusya ve Avusturya'ya karşı her ikisinin de saldırıcı ve savunucu bir bağlaşmasının işareti olacaktı; çünkü Avusturya, ilerde göreceğimiz gibi, kendisi üzerine çok az şey bilinen ve bu bilinen azıcık şey de halkı için koltuklayıcı olmayan, tamamen

barbar bir ülke olarak düşünülüyordu; yani Avusturya Almanya'nın önemli bir parçası olarak düşünülmüyordu.

Toplumun, küçük devletlerdeki öteki sınıflarına gelince, onlar da az çok hızlı bir biçimde Prusya'daki sınıfdaşlarının izlerinden gittiler. Küçük-burjuvalar hükümetlerinden, vergilerin artışından, kendilerini Avusturya ve Prusya "despotizm köleleri" ile karşılaştırdıklarında hep böbürlendikleri o sözümona siyasal haklara verilen zararlardan gitgide daha hoşnutsuz bir duruma geliyorlardı; ama buraya kadar muhalefetlerinde, onları yüksek burjuvazinin anayasacılığından ayrı, bağımsız bir parti olarak gösterebilecek belirli hiçbir şey yoktu. Hoşnutsuzluk, köylüler arasında da büyüyordu; ama dingin ve barışık zamanlarda halkın bu kategorisinin, genel oy hakkının var olduğu ülkeler dışında, çıkarlarını hiçbir zaman değerlendiremediği ve bağımsız bir sınıf konumunu hiçbir zaman alamadığı bilinir. Kentlerin sanayi işçileri sosyalizm ve komünizm "zehir"i ile zehirlenmeye başlıyorlardı; ama Prusya dışında biraz önem taşıyan az kent ve daha da az sanayi bölgesi olduğundan, bu sınıfın hareketi, eylem ve propaganda merkezlerinin yokluğu sonucu, küçük devletlerde son derece yavaş bir biçimde gelişiyordu.

Siyasal muhalefete özgür bir gelişme verme güçlüğü, Prusya'da olsun, küçük devletlerde olsun, Alman katolikliği ve özgür topluluklar paralel hareketleri içinde, bir tür dinsel bir muhalefet yarattı. Bir devlet kilisesinin hayır duasından yararlanan ve siyasal tartışmanın engellendiği ülkelerde, cismani iktidara karşı dinsel-olmayan ve tehlikeli muhalefetin, tinsel despotizme karşı daha dinsel ve görünüşte daha çıkar gözetmez bir savaşım altında nasıl gizlendiği konusunda, tarih bize birçok örnek sunar. Yaptığı işlerden hiçbirinin tartışılmasına izin vermeyen birçok hükümet, şehit yaratmak ve yığınlarda dinsel bağnazlık uyandırmaktan çekinecektir. İşte böylece 1845'te Almanya'da her devlette, protestan ya da Roma katolik dini, ya da her ikisi birden, ülke yasasının tamamlayıcı parçası olarak kabul ediliyorlardı. Gene her devlette, bu dinsel mezheplerden biri ya da öbürünün, ya da hem biri hem de öbürünün din adamları sınıfı (*clergé*),

devlet bürokratik aygıtının esaslı bir bölümünü oluşturuyor du. Yani protestan ya da katolik ortodoksluğuna saldırmak, din adamları sınıfına saldırmak demek, üstü örtülü bir biçimde hükümetin ta kendisine saldırmak demekti. "Alman katolikleri"ne gelince, sadece onların varlıkları olgusu Almanya'nın, özellikle Avusturya ve Bavyera'nın katolik hükümetlerine karşı başlı başına bir saldırı oluşturuyordu ve bu hükümetler de bunu böyle anlıyorlardı. Özgür topluluklar üyeleri bir miktar İngiliz ve Amerikan *unitarien*'lerine[29] benzeyen protestan ayrı-kanışlılar (muteziller), Prusya kralı ile onun gözde bakanı olan Eğitim ve Dinişleri bakanı Bay Eichhorn'un papaz egemenliğinden yana (*cléricale*) ve sert bir biçimde ortodoks eğilimlerine karşı muhalefetlerini hiç mi hiç gizlemiyorlardı. Birincisi katolik ülkelerde, ikincisi protestan ülkelerde, kısa zamanda hızla yayılan iki yeni mezhep, birbirlerinden sadece ayrı kökenleri bakımından ayrılıyorlardı; öğretilerine gelince, şu en önemli nokta üzerinde tam bir anlaşma içindeydiler: Kabul edilmiş bulunan tüm dogmalar, metelik etmezlerdi. Bu belginlik yokluğu, bu mezheplerin özünün ta kendisiydi; kubbesi altında bütün Almanların birleşebilecekleri büyük tapınağı kurma iddiasındaydılar; yani dinsel bir biçim altında, o günün bir başka siyasal düşününü, Alman birliği düşününü betimliyorlardı; ama gene de aralarında hiçbir zaman anlaşamadılar.

Sözünü etmiş bulunduğumuz mezheplerin, bütün Almanlar için gereksinmelerine, alışkanlık ve beğenilerine özel olarak uyarlanmış ortak bir din yaratarak, hiç olmazsa dinsel alanda gerçekleştirmeye çalıştıkları Alman birliği düşünü, gerçekte, özellikle küçük devletlerde, çok yayılmıştı. Alman İmparatorluğunun Napoléon tarafından yıkılmasından beri,[30] Almanya bedeninin *disjecta membra*'larının (dağınık organlarının) birliği çağrısı, kurulu düzene karşı ve gerçekte özellikle saray, idare, ordu giderlerinin, kısacası tüm vergi yüklerinin, devletin küçüklük ve güçsüzlüğü ile ters orantılı olarak arttığı küçük devletlerde, hoşnutsuzluğun en genel açıklanması olmuştu. Ama bu Alman birliğinin, bir kez gerçekleştikten sonra ne menem bir şey olacağını bilme sorunu üzerinde, partiler anlaşmazlık içindeydiler.

Derin bir devrimci kargaşalık istemeyen burjuvazi, görmüş bulunduğumuz gibi, "uygulanabilir" saydığı çözümle, yani Avusturya dışta kalmak üzere tüm Almanya'nın, anayasal bir Prusya hükümetinin üstünlüğü altındaki birliği ile yetiniyordu ve o sıralarda, tehlikeli fırtınalar kopartmaksızın yapılabilecek tek şey de kuşkusuz buydu. Küçük-burjuvalar ile köylüler, bu sonuncuların böyle şeylerle ilgilendikleri kadarıyla, öylesine gürültülü bir biçimde istedikleri bu Alman birliğinin herhangi bir tanımını hiçbir zaman veremediler; çoğu gerici feodallerden oluşan az bir sayıdaki düşçüler, Alman İmparatorluğunun yeniden kurulacağını umuyorlardı; sonradan onları öylesine gülünç bir biçimde yanlış yoldan çeviren pratik deneyini henüz yapmamış bulundukları İsviçre kurumlarına hayran, sözümona radikal bir avuç bilisiz, federal bir cumhuriyetten yana çıkıyordu ve o zaman bir ve bölünmez bir Alman Cumhuriyetinden yana çıkmaya cesaret eden tek parti, en aşırı parti[31] oldu. Öyle ki Alman birliğinin kendisi, tehlikeli bir ayrılık, anlaşmazlık ve hatta bazı durumlarda içsavaş sorunuydu.

Özet olarak 1847 sonlarında, Prusya ve küçük Alman devletlerinin durumu, işte buydu. Gücünü sezen burjuvazi, feodal ve bürokratik bir despotizmin tecimsel işlemlerini, sınai verim yeteneğini, sınıf olarak ortak eylemini güçleştiren engellerine daha uzun süre katlanmamakta kararlıydı; toprak soyluluğunun bir bölümü, o derecede emtia üreticileri durumuna dönüşmüştü ki burjuvazi ile aynı çıkarlara sahip bulunuyor ve onunla aynı ereği güdüyordu; küçük-burjuvazi hoşnutsuz, vergilere, tecimsel işlerinde karşılaştığı engellere karşı homurdanıp duruyordu ama kendisine toplum ve devlet içinde bir yer sağlamaya yetenekli, belirli bir reformlar planı yoktu; köylülük, şurada haksız feodal yükümlülükler, burada faizciler, tefeciler ve avukatlar tarafından ezilmiş bir durumda idi; genel hoşnutsuzluğa katılan kentler işçileri de, hükümete ve büyük kapitalistlere karşı bir nefret besliyor, sosyalist ve komünist düşünler tarafından kazanılmış bulunuyorlardı. Kısacası, çeşitli çıkarlara sahip, türdeş olmayan, ama azçok ilk safında o aynı Prusya burjuvazisinin ve özellikle Renanya burjuvazisinin yürüdüğü burjuvazi tarafından

yönetilen bir muhalefet yığını vardı. Öte yandan, birçok konu üzerinde anlaşmazlık içinde bulunan hükümetler birbirlerine ve özellikle koruması kendileri için tek çıkar yol olan Prusya'ya karşı güvensizlik duyuyorlardı; Prusya'da kamuoyu tarafından, hatta soyluluğun bir bölümü tarafından yüzüstü bırakılmış bir hükümet ve üstelik, sözcüğün tam anlamıyla meteliksiz ve burjuvazinin muhalefeti karşısında kayıtsız şartsız teslim olmadıkça, artan bir açığı kapamak için ilk meteliği sağlamakta yeteneksiz bir hükümet, muhalif burjuvazinin düşünleri kendisine günden güne daha çok bulaşan ve her gün bu düşünlerin daha çok etkisi altında kalan bir ordu ve bir bürokrasiye dayanıyordu.

Hangi ülkenin burjuvazisi, var olan hükümete karşı iktidar savaşımı içinde, bundan daha göz kamaştırıcı bir konumda bulunmuştur?

Londra, Eylül 1851

DÖRT

AVUSTURYA[32]

ŞİMDİ Avusturya'ya, 1848 Martına değin yabancı ulusların gözünde hemen hemen İngiltere ile son savaştan önce Çin'in olduğu kadar sıkı bir biçimde kapalı olan bu ülkeye bir göz atmamız gerekiyor.

Burada sadece Alman Avusturya'sını göz önünde tutabileceğimiz kendiliğinden anlaşılır. Polonyalı, Macar ya da İtalyan Avusturyalıların sorunları konumuzun dışındadır ve biz bu sorunları sonradan sadece 1848'den bu yana, Alman Avusturyalıların yazgıları üzerinde etkili oldukları ölçüde hesaba katacağız.

Prens Metternich hükümeti, iki eksen üzerinde dönüyordu: İlk olarak, Avusturya yetkesi altında bulunan uluslardan her birini, benzer bir durumda bulunan öbür ulusların tümü aracıyla bağımlılık içinde tutuyor, ikinci olarak, ve bu her zaman mutlak krallıkların temel ilkesi olmuştur, iki sı-

nıfa, feodal toprak sahipleri ile büyük para babalarına dayanıyor, aynı zamanda, bu iki sınıfın etki ve gücünü, hükümete tam bir eylem bağımsızlığı sağlayacak biçimde, denge durumunda tutuyordu. Tüm gelirleri her türlü feodal gelirlerden oluşan toprak soyluluğu için, kendisini yaşatan sömürü tarafından ezilmiş toprak köleleri sınıfına karşı tek koruyucusu olan bir hükümeti desteklemek zorunluydu; ve bu soyluların en yoksul bölümünün, 1846'da Galiçya'da olduğu gibi, hükümete karşı başkaldırdığı her kez, Metternich onlara karşı hemen, en dolaysız baskıcılarından korkunç bir öç alma fırsatından ne de olsa yararlanan bu serfleri kışkırtıyordu.

Öte yandan büyük borsa spekülatörleri de, devletin onlara borçlu bulunduğu büyük tutarlar aracıyla, Metternich hükümetine zincirlenmiş bulunuyorlardı. 1815'te tüm gücünü yeniden elde eden, 1820'den sonra İtalya'da mutlak krallığı yeniden kuran, 1810 iflası ile borçlarının bir bölümünden kurtulan Avusturya, barıştan az bir zaman sonra, Avrupa mali piyasalarındaki saygınlığını yeniden sağlamış ve kredisi arttıkça yeni yeni borçlar almıştı. Böylece Avrupa'nın bütün büyük bankerleri, sermayelerinin büyük bölümlerini Avusturya fonlarına yatırmış bulunuyorlardı; öyleyse bu ülkenin kredisini sürdürmesinde hepsinin çıkarı vardı ve Avusturya kamu kredisi kendini sürdürebilmek için, durmadan yeni borçlanmalar gerektirdiğinden, onlar bakımından, daha önce almış bulundukları devlet fonlarının fiyatını yüksek tutmak için, zaman zaman yeni sermayeler vermek zorunlu idi. 1815'i izleyen uzun barış ve Avusturya gibi bin yıllık eski bir imparatorluğu yıkmanın görünür olanaksızlığı, Metternich hükümetinin kredisini inanılmaz ölçülerde artırıyor ve onu Viyana banker ve borsa oyuncularından bile bağımsız kılıyordu; çünkü Metternich, Frankfurt ve Amsterdam'dan yeterince para sağlayabildiği sürece, Avusturya kapitalistlerinin ayaklarına kapandığını görme hoşnutluğuna eriyordu. Ayrıca bu kapitalistlerin yazgısı, her bakımdan onun elindeydi; bankerlerin, spekülatör ve devlet üstencilerinin, mutlak bir krallıktan sızdırmak için her zaman uyuştukları büyük kârlar, hükümetin onların kişilik ve zengin-

likleri üzerinde sahip olduğu hemen hemen sınırsız kudretle ödünlenmiş bulunuyordu; bundan ötürü, bu yandan korkulacak bir muhalefet gölgesi bile yoktu. Böylece Metternich, imparatorluğun en güçlü ve en etkili iki sınıfının desteğinden emindi; ayrıca, mutlakiyet erekleri bakımından daha iyi örgütlenemeyecek bir ordu ve bir bürokrasiye de sahip bulunuyordu. Avusturya hizmetindeki memur ve subaylar ayrı bir tür oluştururlar; babaları imparatora hizmet etmişlerdir ve oğulları da aynı şeyi yapacaklardır; onlar, iki başlı kartalın kanadı altında toplanmış birçok milliyetten hiçbirine ait değildirler; İmparatorluğun bir ucundan öbürüne, Polonya'dan İtalya'ya, Almanya'dan Transilvanya'ya aktarılırlar ve her zaman da aktarılmışlardır: Macar, Polonyalı, Alman, Rumen, İtalyan, Hırvat, "imparatorluk ve krallık yetkesi" damgasını taşımayan ve özel bir ulusal nitelikle belirlenen her birey, onlar tarafından aynı derecede hor görülür; onların milliyeti yoktur, ya da daha doğrusu, gerçek Avusturya ulusunu sadece onlar oluştururlar. Zeki ve enerjik bir devlet başkanının elleri arasında, böylesine bir sivil ve asker hiyerarşinin ne kadar bükülgen ve güçlü bir alet olacağı kolay anlaşılır.

Nüfusun öteki sınıflarına gelince Metternich, gerçek bir *ancienne régime*[33] devlet adamı olarak, onların elbirliğinden pek tasalanmıyordu. Onlara karşı bir tek siyasası vardı: sessiz sedasız bırakarak, onlardan vergi biçimi altında, elden geldiğince çok para sızdırmak. Tecim ve sanayi burjuvazisi, Avusturya'da çok yavaş bir biçimde gelişiyordu. Tuna ticareti görece önemsizdi; ülke sadece bir tek deniz limanına, Trieste'ye sahipti ve bu limanın tecimi de çok sınırlıydı. Sanayicilere gelince, onlar çoğu durumda tüm yabancı rekabetin dıştalanmasına kadar giden büyük bir korumadan yararlanıyorlardı; ama bu üstünlük onlara, aslında vergi ödeme yeteneklerini artırma ereğiyle verilmiş ve geniş ölçüde sanayi için iç kısıtlamalar, gedikler ve öbür feodal loncalar için, hükümetin erek ve görüşlerine engel olmadıkları sürece titizce korunan ayrıcalıklar ile ödünlenmişti. Küçük esnaf, çeşitli meslekleri birbirlerine karşı sürekli bir ayrıcalıklar savaşı içinde tutan ve aynı zamanda işçi sınıfının toplumsal hiye-

rarşide yükselme olanaksızlığı ile bu zorunlu dernekler üyelerine bir tür soydan geçme kararlılık veren bu ortaçağsal loncaların dar engelleri içine sıkıştırılmıştı. Son olarak köylü ve işçiye, basit bir vergileme konusu olarak davranılıyor ve onlarla sadece, onları elden geldiğince o zaman içinde yaşadıkları ve onlardan önce babalarının da içinde yaşamış oldukları varlık koşulları çerçevesinde tutmak için ilgileniliyordu. Bu amaçla, eskiden beri yerleşmiş her türlü soydan geçme yetke, devlet yetkesi gibi korunmuştu; hükümet, toprak sahibinin küçük çiftçi, sanayicinin fabrika işçisi, küçük zanaatçı ustanın kalfa ve çırak, babanın oğul üzerindeki yetkesini her yerde sıkı sıkıya koruyordu ve her türlü itaatsizlik, Avusturya adaletinin o evrensel aleti olan sopa ile, bir yasa çiğnemesi olarak cezalandırılıyordu.

Son olarak, bütün bu yapay bir kararlılık yaratma girişimlerini genel bir sistem biçiminde toplamak için, ulusun önüne konan entelektüel yem de sonsuz sakınırlıklarla seçilmiş ve elden geldiğince pinti bir tutumlulukla dağıtılmıştı. Eğitim her yerde, başkanları tıpkı feodal büyük toprak sahipleri gibi varolan sistemin korunmasında büyük çıkarlara sahip olan katolik din adamlarının elleri arasındaydı. Üniversiteler, ancak çeşitli özel bilgi dallarında çok güçlü olabilecek uzmanlar üretebilecek, ama üniversitelerin verdiği kabul edilen o önyargılardan bağışık genel eğitimi hiç mi hiç veremeyecek bir biçimde örgütlenmişlerdi. Macaristan dışında, hiçbir devirli basın yoktu, ve Macar gazeteleri de krallığın bütün öbür yerlerinde yasaklanmış bulunuyorlardı. Genel olarak yazın alanına gelince, bu alan bir yüzyıldan beri genişlememiş, hatta Josef II'nin ölümünden sonra yeniden daralmıştı. Ve tüm sınırlar boyunca, Avusturya devletlerinin uygar bir ülke ile sınırdaş oldukları her yerde, yabancı bir kitap ya da gazetenin, içeriği iki üç kez özene bezene incelenip de zamanın kötü zihniyetinin en küçük lekesinden arındırılmaksızın Avusturya'ya geçmesini engellemek için, gümrükçüler kordonu ile birlikte bir de yazın sansürcüleri kordonu kurulmuştu.

1815'ten sonra, hemen hemen otuz yıl boyunca bu sistem, şaşırtıcı bir başarı ile işledi. Avusturya, Avrupa'da he-

men hemen tanınmıyor, ve Avrupa da Austurya'da bir o kadar bilinmiyordu. Nüfusun her sınıfının ve genel olarak nüfusun toplumsal durumu, en küçük bir değişikliğe uğramamışa benziyordu. Sınıftan sınıfa duyulabilen düşmanlık ne olursa olsun, —ve bu düşmanlığın varlığı, Metternich için, yukarı sınıfları hükümetin tüm haksızlıklarının aleti yapıp, böylece tüm tiksintiyi onların üzerine atarak, hatta onun işlerini bile kolaylaştıran, son derece önemli bir hükümet koşulu idi— halk küçük devlet memurlarından ne kadar nefret ederse etsin, merkezî hükümete karşı ya çok az bir hoşnutsuzluk vardı, ya da daha doğrusu hiç yoktu. İmparatora tapılıyordu ve olaylar, bu sistemin sürerliği üzerine kuşkularını dile getirirken, babacan bir havayla: "Gene de Metternich ile ben yaşadıkça sürer" diye ekleyen yaşlı François I'e hak verir gibi görünüyordu.

Bununla birlikte, Metternich'in tüm çabalarını boşa çıkaran yavaş bir yeraltı hareketi gelişiyordu. Sanayi ve tecim burjuvazisinin zenginlik ve etkisi artıyordu. Sanayie makine ve buharın girişi, başka her yerde olduğu gibi Avusturya'da da, toplumun tüm sınıf ilişkileri ve yaşam koşullarını altüst etti; serfleri özgür kişiler, küçük çiftçileri fabrika işçileri durumuna dönüştürdü; eski feodal loncaları aşındırdı ve aralarında birçoğunun varlık araçlarını yok etti. Yeni tecim ve sanayi nüfusu, her yerde, eski feodal kurumlarla savaşıma girişti. İşlerinin kendisini gitgide daha çok sürüklediği dış ülkelere yolculuklarından burjuvazi, imparatorluk gümrük sınırlarının ötesinde yer alan uygar ülkelerden şaşkınlık verici yeni haberler getiriyordu. Son olarak demiryolları yapımı, hem sınai hem de entelektüel hareketi hızlandırdı. Avusturya devlet yapısında tehlikeli bir öğe daha, yani parlamenter oturumları ve soyluluğun yoksullaşmış ve muhalif yığınının, hükümet ve bağlaşıkları olan Macar devlet adamlarına (*magnats*) karşı savaşımları ile birlikte, bir de feodal Macar anayasası vardı. Diyetin bulunduğu yer, Presburg, Viyana'nın kapılarındaydı. Bütün bu öğeler, kentler burjuvazisi arasında, tam bir muhalefet değil, —çünkü muhalefet henüz olanaksız bir şeydi—, ama bir hoşnutsuzluk ruhu, anayasal olmaktan çok yönetsel nitelikte genel bir reform isteği doğ-

masına katkıda bulundular. Ve tıpkı Prusya'da olduğu gibi, bürokrasinin bir bölümü de burjuvaziye katıldı. Bu soydan geçme memurlar kastı arasında, Joseph II gelenekleri unutulmamıştı: devlet memurları arasında, zaman zaman kendini olanaklı düşsel reformlara kaptıranların en bilgilileri, bu imparatorun ilerici ve aydın despotizmini, Metternich'in "ataerkil" despotizmine adamakıllı yeğ tutuyorlardı. En yoksul soyluluğun bir bölümü de burjuvaziyle aynı safta yer aldı ve nüfusun hükümetten değilse de üstlerinden yakınmak için her zaman bol bol neden bulan aşağı sınıflarına gelince, çoğu durumda bu sınıflar, burjuvazinin reformcu özlemlerine katılmaktan geri kalamazlardı.

Almanya'da, bu değişikliğe yanıt veren özel bir yazın dalının kurulması, aşağı yukarı bu sıralarda, 1843 ya da 1844'te oldu. Hepsi de pek öyle yetenekli olmayan ama yahudi soyuna özgü o iş yatkınlığına sahip az bir sayıda Avusturyalı yazar, romancı, gökçeyazın eleştirmeni, kötü ozan, Leipzig ve Avusturya dışındaki öteki Alman kentlerinde yerleştiler ve oralarda, Metternich'in vereceği zararlardan uzak, Avusturya sorunları üzerine tonla kitap ve broşür yayımladılar. Hem kendileri, hem de yayımcıları, "altın iş"ler yaptılar. Tüm Almanya, Avrupa Çini'nin siyasal gizemlerini öğrenme isteğiyle tutuşuyordu ve bu yayınları, Bohemya sınırı üzerinde büyük ölçüde yapılan kaçakçılık aracıyla elde eden Avusturyalıların kendileri daha da meraklıydılar. Bu yayınlar aracıyla açığa vurulan gizemler, elbette pek önemli şeyler değildiler ve iyi niyetli yazarlar tarafından yazılan ipsiz sapsız reform tasarıları, kendilerini siyasal erdenliğe (bakireliğe) varan bir zararsızlık ile belli ediyorlardı. Avusturya için bir anayasa ve özgür bir basın, olmayacak şeyler sayılıyorlardı; yönetsel reformlar, eyalet diyetlerinin haklarının genişlemesi, yabancı kitap ve gazetelerin yurda sokulması ve daha yumuşak bir sansür — işte bu iyi Avusturyalıların dürüst ve alçakgönüllü istekleri, aşağı yukarı buraya kadar gidiyordu.

Avusturya'nın Almanya'nın geri kalan bölümü ile ve Almanya'nın da dünyanın geri kalan bölümü ile yazınsal alışverişini engellemekte durmadan artan olanaksızlık, hükü-

mete karşı bir kamuoyunun oluşmasına büyük bir katkıda bulunuyor ve Avusturya nüfusunun bir kısmı için, hiç olmazsa biraz siyasal bilgilenme olanağı sağlıyordu. Avusturya, güçsüz bir derecede de olsa, o sıralarda bütün Almanya'da yayılan o siyasal-dinsel çalkantı tarafından, 1847 sonlarında işte böyle kavrandı ve bu çalkantının gelişmesi Avusturya'da her ne kadar daha sessiz oluyorduysa da, üzerinde etkili olacak öğeleri bulmaktan da geri kalmıyordu. Orada, beylerin ya da hükümetlerin haksızlıkları altında ezilen serf ya da feodal çiftlik kiracısı köylü vardı; fabrikacının ona dayatmaktan hoşlandığı her koşula, polis memurunun sopası ile boyun eğmeye zorlanan fabrika işçisi vardı; lonca kurallarının, içinde kendisine bağımsız bir durum yaratma yolundaki tüm umutlarını yokettiği kalfa vardı; tecimde adım başında saçma kurallarla karşı karşıya kalan tecimen vardı; ayrıcalıkları üzerinde kıskançlıkla titreyen gedikliler, ya da burunlarını her yere sokan açgözlü memurlar ile bitmez tükenmez bir çatışma içinde bulunan fabrikacı vardı; cahil ve kendini beğenmiş bir din adamları sınıfı ya da alık ve dediğim dedik üstlere karşı boş yere çabalayıp duran öğretmen, bilim adamı, daha aydın yüksek memur vardı. Uzun sözün kısası, bir tek hoşnut sınıf yoktu, çünkü hükümetin şurdan burdan vermek zorunda kaldığı küçük ödünler, kendi cebinden değil, —Hazine buna izin veremezdi— ama yüksek soyluluk ve din adamları sınıfının sırtından verilmişti; büyük bankerler ve devlet tahvilleri sahiplerine gelince, İtalya'daki son olaylar, Macar diyetindeki artan muhalefet, alışılmadık hoşnutsuzluk havası, tüm imparatorlukta boy gösteren sıkıştırıcı reform istekleri, bunların Avusturya İmparatorluğunun sağlamlık ve ödeme gücüne karşı besledikleri güveni güçlendirecek nitelikte şeyler değildi.

Böylece Fransa'da, korkutucu fırtınanın kopmasına yol açan ve yaşlı François'nın, Metternich ve kendisi yaşadıkça sistemin de yaşayacağı yolundaki sözüne bir yalanlama getiren bir olay birdenbire patlak verdiği zaman Avusturya da derin bir değişikliğe doğru yavaş, ama güvenli adımlarla ilerliyordu.

Londra, Eylül 1851

BEŞ

VİYANA'DA MART AYAKLANMASI[34]

24 Şubat 1848'de Louis-Philippe Paris'ten kovuldu ve Fransız Cumhuriyeti ilan edildi. 13 Martta da Viyana halkı prens Metternich hükümetini devirdi ve onu utanılacak bir biçimde ülkeden kaçmak zorunda bıraktı. 18 Martta Berlin halkı silaha sarıldı ve 18 saatlik direngen bir savaşımdan sonra, kralın karşısında boyun eğdiğini görmek mutluluğuna erdi. Küçük Alman devletleri başkentlerinde, aynı zamanda az çok zorlu, ama hepsi de aynı başarıyla sonuçlanan ayaklanmalar oldu. Alman halkı her ne kadar ilk devrimini iyi bir sonuca ulaştıramadıysa da, hiç değilse devrimci yola gerçekten atıldı.

Burada bu ayaklanmaların çeşitli olayların ayrıntısına giremeyiz; açıklamamız gereken şey, bu ayaklanmaların niteliği ile nüfusun çeşitli sınıflarının bu ayaklanmalar karşısında aldıkları tutumdur.

Viyana devriminin, hemen hemen oybirlikli bir nüfus tarafından yapılmış olduğu söylenebilir. Burjuvazi (bankerler ve borsa oyuncuları dışında), küçük-burjuvazi, işçiler, hepsi de herkes tarafından nefret edilen bir hükümete, onu desteklemiş bulunan soylular ve para babaları küçük azınlığı daha ilk saldırıda gölgede kalacak derecede herkes tarafından nefret edilen bir hükümete karşı, tek bir adam gibi ayaklandılar. Burjuvazi Metternich tarafından öylesine bir siyasal bilgisizlik içinde tutulmuştu ki, anarşi, sosyalizm, terör ve kapitalistler sınıfı ile emekçiler sınıfı arasında yaklaşan savaşımlar egemenliğini bildiren Paris haberlerinden hiç ama hiçbir şey anlamıyordu. Siyasal masumluğu içinde bu haberlere ya hiçbir anlam veremiyor, ya da onlara Metternich'in kendisini korku yoluyla boyun eğmeye zorlamak için uydurduğu iblisçe yalanlar diye bakıyordu. Zaten işçilerin sınıf olarak davranlarını, ya da özel sınıf çıkarlarını savunmak için ayaklandıklarını hiç görmemişti. Kendi deneyine dayanarak, daha az önce herkesçe nefret edilen bir hükümeti devirmek için öylesine candan yürekten birleşmiş bulunan sınıflar arasında ayrılıklar çıkmasını olanaklı bir şey olarak düşünemiyordu. İşçileri anayasa, jüri, basın özgürlüğü vb. gibi tüm noktalar üzerinde kendisi ile anlaşma durumunda görüyordu. Bundan ötürü, hiç değilse 1848 Martında, bütün varlığıyla hareketin içindeydi ve hareket de, kendi payına, burjuvaziyi bir anda, hiç değilse teoride, devletin egemen sınıfı katına yükseltti.

Ama bir dereceye kadar her devrimin her zaman zorunlu koşulu olan çeşitli sınıfların bu bağlaşmasının uzun ömürlü olmaması, bütün devrimlerin yazgısıdır. Daha düşman üzerinde zafer kazanılır kazanılmaz, yenenler karşıt kamplara bölünür ve silahlarını birbirlerine çevirirler. Eski ve karmaşık toplumsal organizmalarda, bir devrimi toplumsal ve siyasal ilerlemenin öylesine güçlü bir etkeni durumuna getiren şey, işte bu sınıflar karşıtlığının hızlı ve zorlu gelişmesidir: Bu zorlu sarsıntılar sırasında, bir ulusa olağan koşullar içinde yüzyılda alacağından daha uzun bir yolu beş yılda aştıran şey, işte iktidarda nöbet değiştiren yeni partilerin bu kesintisiz ve canlı fışkırışıdır.

Viyana devrimi, burjuvaziyi, teoride egemen sınıf durumuna getirdi, yani hükümetten öyle ödünler koparılmıştı ki, bu ödünler uygulamaya geçirilir ve bir süre devam ettirilirse, kaçınılmaz olarak burjuvazinin üstünlüğünü sağlayacaklardı. Ama pratikte, bu sınıfın üstünlüğü sağlamca kurulmuş olmaktan uzaktı. Gerçi, burjuvazi ve küçük dükkancılara silah veren bir ulusal muhafızın kurulması sayesinde, bu sınıf güç ve etki kazandı; gerçi, burjuvazinin ağır bastığı bir tür sorumsuz devrimci hükümet olan "güvenlik komitesi"nin kurulmasıyla, burjuvazi iktidarın başına geçti. Ama aynı zamanda işçi sınıfı da kısmen silahlanmıştı; çatışma olduğu kadarıyla, çatışmanın tüm yükünü öğrenciler ile işçi sınıfı taşıma durumunda kalmışlardı ve ulusal muhafızdan daha iyi silahlandırılmış ve çok daha disiplinli olan 4.000 kadar öğrenci, devrimci silahlı birliklerin çekirdeğini, gerçek gücünü oluşturmuşlardı ve güvenlik komitesinin elleri arasında basit aletler olmaya hiç de yatkın değildiler. Güvenlik komitesini tanımalarına ve hatta onun en coşkulu savunucuları olmalarına karşın, gene de bir tür bağımsız ve oldukça gürültücü bir topluluk olmaktan geri kalmadılar; burjuvazi ile işler arasında aracı bir konum alan, sürekli çalkantıları ile işlerin eski dingin görenek içinde gitmesini engelleyen ve birçok kez kendi kararlarını güvenlik komitesine dayatan bu öğrenciler, *Aula*'da[35] kendi öz toplantılarını düzenlediler. Öte yandan, hemen hepsi işlerini yitirmiş bulunan işçilerin devlet hesabına kamu işlerinde çalıştırılmaları gerekiyordu ve bu amaçla zorunlu para, elbette ya vergi ödeyenlerin cebinden, ya da Viyana kent kasasından alınacaktı. Bütün bunlar Viyana tecimenlerine ister istemez çok kötü geliyordu. Kentin, bir büyük ülkenin zengin ve aristokratik saraylarının gereksinmeleri için öngörülmüş sanayileri, devrim yüzünden, aristokrasi ve sarayın kaçışı yüzünden, kolayca anlaşılabileceği gibi, tamamen kötürümleşmişlerdi; tecim yere serilmişti ve öğrenciler ile işçiler tarafından sürdürülen sürekli karışıklık, sürekli ajitasyon, yürürlükteki deyime göre, "güveni yeniden sağlama"ya uygun bir araç değildi. Bundan ötürü, az sonra bir yandan burjuvazi ve öte yandan da çalkantılı öğrenciler ile işçiler arasında belirli bir soğukluk

doğdu; ve eğer uzun zaman boyunca bu soğukluk açık düşmanlık durumuna dönüşmediyse, bunun nedeni bakanlar kurulu ve özellikle sarayın, eski düzeni yeniden kurma sabırsızlıkları içinde, en kararlı devrimci grupların kuşkuları ve gürültülü eylemlerini haklı çıkarmaktan geri kalmamaları ve burjuvazinin gözlerinde bile durmadan eski Metternich despotizmi görüntüsünü uyandırmalarıdır. Böylece, hükümetin yeni kazanılan özgürlüklerin bazılarına dokunmaya ya da yıkmaya çalışması üzerine, 15 ve 26 Mayısta, Viyana'da bütün sınıfların yeni ayaklanmaları oldu ve her fırsatta, ulusal muhafız ya da silahlı burjuvazi, öğrenciler ve işçiler arasındaki bağlaşma yeniden perçinlendi.

Nüfusun öbür sınıflarına gelince, aristokrasi ile para babaları (*ploutocratie*) ortadan çekilmişlerdi ve köylüler her yerde feodalizmi son kalıntılarına kadar yıkmakla uğraşıyorlardı. İtalya'daki savaş[36] ve Viyana ile Macaristan'ın saraya verdiği kaygılar sonucu, onlara tam bir özgürlük bırakılmıştı; ve onlar da kurtuluş çabalarında, Avusturya'da Almanya'nın bütün öbür yerlerinden daha büyük başarı gösterdiler. Avusturya Diyeti, biraz daha sonra, daha önce köylüler tarafından pratik olarak atılmış adımları sadece onaylamak zorunda kaldı ve prens Schwarzenberg hükümeti yeniden kurulma başarısını gösterebilmiş olsa da, hiçbir zaman köylülerin feodal köleliğini yeniden kurma gücünü gösteremeyecektir. Ve eğer Avusturya, şu anda bir kez daha görece dingin ve hatta güçlü ise, bu, esas itibariyle halkın büyük çoğunluğunun, köylülerin, devrimden gerçekten yarar sağlamış bulundukları içindir ve yeniden kurulan hükümetin zarar verdiği öbür şeyler ne olursa olsun, köylülük tarafından kazanılmış bu elle dokunulur, bu maddi çıkarlar, bugüne kadar el değmemiş olarak kalmıştır.

Londra, Eylül 1851

ALTI

BERLİN AYAKLANMASI[37]

BERLİN, devrimci hareketin ikinci merkezi oldu. Ve bundan önceki makalelerde söylenenlere bakılarak, burada bu hareketin, Viyana'da karşılaştığı hemen tüm sınıfların oybirlikli desteğini bulmaktan uzak kaldığı kestirilebilir. Prusya'da burjuvazi, hükümet ile gerçek savaşımlara daha önceden karışmıştı; "Birleşik Diyet" bir bozuşmaya varmıştı; bir burjuva devrimin eli kulağındaydı ve, eğer Şubat devrimi işe karışmamış olsaydı, patlak verdiği anda bu devrim de Viyana devrimi kadar oybirlikli olabilirdi. Bu olay [Şubat devrimi —ç.], Prusya burjuvazisinin kendi hükümetine meydan okumaya hazırlandığı bayraktan bambaşka bir bayrak altında gerçekleşmiş olmasına karşın, her şeyi hızlandırdı. Şubat devrimi Fransa'da, Prusya burjuvazisinin kendi ülkesinde kuracağı hükümet türünün ta kendisini devirdi. Şubat devrimi kendini, işçi sınıfının burjuvaziye karşı bir devrimi olarak gösteriyor, burjuva hükümetin düşüşü ile işçinin kurtu-

luşunu ilan ediyordu. Nedir ki Prusya burjuvazisi de, şu son zamanlarda, kendi ülkesinde gerçekten hayli işçi karışıklığı görmüş bulunuyordu. Hatta Silezya kargaşalıkları tarafından uyandırılan ilk ürkü bir kez dağıldıktan sonra, bu karışıklığı kendi yararına döndürmeyi bile denemiş, ama gene de kurtarıcı bir devrimci sosyalizm ve komünizm korkusunu içinde saklamıştı: Bu nedenle Paris'te, hükümetin başında mülkiyetin, düzenin, dinin, ailenin ve modern burjuvanın öteki tanrılarının en tehlikeli düşmanları saydığı adamları görünce, kendi devrimci ateşinin hemen büyük ölçüde soğuduğunu sezdi. Fırsatı kaçırmaması gerektiğini ve işçi yığınlarının yardımı olmaksızın yenileceğini biliyordu; ve buna karşın cesaret edemedi. Öylesine ki, ilk kısmi eyalet ayaklanmalarında, hükümetin yanında yer aldı; beş gün boyunca, haberleri tartışmak ve hükümette değişiklikler istemek için krallık sarayı önünde yığın yığın toplanan Berlin halkını yatıştırmaya çalıştı ve en sonunda, Metternich'in düştüğü haberi üzerine, kral bazı küçük ödünler verince burjuvazi, devrimi tamamlanmış saydı ve halkının tüm dileklerini yerine getirme kayrasında bulunmuş olduğu için Majestelerine teşekkürde ivedilik gösterdi. Ama bunu askerlerin kalabalık üzerine saldırması, barikatlar, savaşım ve krallığın yenilgisi izledi. Ve her şey değişti. Burjuvazinin arka planda tutmak için çaba gösterdiği işçi sınıfı, ileri itilmiş, dövüşmüş ve yenmiş ve bir anda gücünün bilincine varmıştı. Seçim hakkında, basın özgürlüğünde, yargıcılar kurulu üyesi olma hakkında, toplanma hakkında kısıntılar kabul etmek, — burjuvazinin çok hoşuna gidecek kısıntılar, çünkü bu kısıntılar sadece onun altındaki sınıflara zarar verecekti—, artık olanaklı değildi. Paris'teki "anarşi" sahnelerinin bir yinelenme tehlikesi çok yakındı. Bu tehlike karşısında, bütün eski anlaşmazlıklar yok oldu. Muzaffer işçiye karşı, henüz kendi hesabına hiçbir istem ileri sürmüş olmasa da, eskinin dost ve düşmanları birleştiler ve burjuvazi ile devrilen sistem yandaşları arasındaki bağlaşma, Berlin barikatları üzerinde kuruldu. Zorunlu ödünler verilecekti, ama sadece kaçınılmaz oldukları ölçüde; "Birleşik Diyet"in muhalefet önderleri ile bir hükümet kurulacak ve, tacı kurtarmak için yapılan hiz-

metler karşılığı, eski hükümetin tüm dayanaklarının, feodal aristokrasinin, bürokrasinin, ordunun desteği sağlanacaktı. Bay Camphausen ile Bay Hansemann, işte bu koşullarla bir hükümet kurmaya giriştiler.

Kaynaşan yığınların yeni bakanlarda uyandırdıkları korku o kadar büyüktü ki, yetkenin öylesine sarsılmış temellerini pekiştirmeye yarayan her şey, onlara iyi görünüyordu. Onlar, o zavallı aldatılmış masumlar, eski sistemin her türlü yeniden kurulma tehlikesinin savuşturulmuş olduğunu sanıyorlardı ve "düzen"i yeniden sağlamak için, tüm eski devlet makinesini çalıştırmaya koyuldular. Bir tek bürokrat ya da subaya yol verilmedi; eski bürokratik idare sistemine en küçük bir değişiklik getirilmedi. Bu bulunmaz anayasal ve sorumlu bakanlar, halkın devrimci hareketinin ilk ateşi içinde, eski bürokratik küstahlıkları nedeniyle kovmuş bulunduğu memurları bile görevlerine getirdiler. Prusya'da bakanların kişiliklerinden başka bir şey değişmedi; çeşitli bakanlıkların kurmayına bile dokunulmadı; yeni yöneticilerin şakşakçı takımını oluşturan ve kendi iktidar ve iş paylarını bekleyen tüm anayasal makam avcılarına gelince, onlara da yeniden sağlanacak kararlılığın, bürokratik personelde yapılması şu anda tehlikesiz olmayan değişiklikler yapılmasına izin vermesini beklemeleri söyletildi.

18 Mart ayaklanmasından sonra tamamen yıkılmış bulunan kral, kendisinin bu "liberal" bakanlara ne kadar gereksinmesi varsa, onların da kendisine o kadar gereksinmeleri olduğunu çabuk kavradı. Taht, ayaklanma tarafından esirgenmişti; taht, "anarşi"ye karşı son engeldi; öyleyse, liberal burjuvazi ve şimdi hükümette bulunan önderlerinin, taç ile çok iyi ilişkiler içinde bulunmakta çıkarları vardı. Kral ve onu çevreleyen gerici kamarilla[38] bunu görmekte gecikmediler ve hükümetin eylemini, zaman zaman önerdiği ufak tefek reformlara kadar engellemek için, bu durumdan yararlandılar.

Hükümetin ilk çabası, az zaman önce zorla sağlanan değişikliklere bir tür yasal görünüş vermek oldu. Yeni bir anayasa üzerinde taçla anlaşacak yeni bir meclis seçilmesi için, yeni bir seçim yasası oylamak amacıyla Birleşik Diyet, hal-

kın yasal ve anayasal organı olarak, tüm halk muhalefetine karşın toplantıya çağrıldı. Seçimler iki dereceli olacaktı: seçmenler yığını, temsilcileri seçecek olan belli bir sayıdaki seçicileri seçiyorlardı. Tüm muhalefete karşın, bu iki dereceli seçim sistemi kabul edildi. Sonra Birleşik Diyetten, 25 milyon dolarlık bir borçlanma istendi; halk partisi tarafından karşı çıkılan bu borçlanma da kabul edildi.

Bakanlar kurulunun bu eylemleri, halk partisinin, ya da o zamandan sonra kendi kendisine verdiği adla, demokratik partinin gelişmesine çok hızlı bir atılım verdi. Başında küçük tecimenler ve küçük dükkancılar sınıfı bulunan ve devrimin başlarında işçilerin büyük çoğunluğunu kendi bayrağı çevresinde toplayan bu parti, tıpkı Fransa'daki gibi tek dereceli ve genel oy hakkı, tek bir yasama meclisi ve yeni hükümet sisteminin temeli olarak, 18 Mart devriminin tam ve eksiksiz kabulünü istedi. En ılıman kanadı, bu biçimde "demokratlaştırılmış" bir krallık ile yetiniyor, en ileri bölüntü ise, son erek olarak, cumhuriyetin kurulmasını istiyordu. Her iki bölüntü de, Frankfurt Alman Ulusal Meclisini ülkenin üst yetkesi olarak tanımakta anlaşıyorlar, oysa anayasacılar ile gericiler, son derece devrimci saydıklarını söyledikleri bu topluluğun egemenliğinden büyük bir korkuya kapılmış gibi görünüyorlardı.

İşçi sınıfının bağımsız hareketi, devrim tarafından, bir zaman için durdurulmuştu. Hareketin o günkü gereklik ve koşulları, proleter partinin özgül işlemlerinin hiçbirinin birinci plana çıkarılmasına izin vermeyecek gibi idiler. Gerçekten, işçilerin, bağımsız eylemi için güçlükler önceden yok edilmedikçe, tek dereceli ve genel oy hakkı sağlanmadıkça, irili ufaklı otuzaltı devlet Almanya'yı sayısız parçalara bölmekte devam ettikçe, proleter parti kendisi için kesin bir önem taşıyan Paris hareketini izlemek, sonradan kendi kavgasına girişmesini sağlayacak hakların fethi için, küçük dükkancılarla elbirliği ile savaşmaktan başka ne yapabilirdi?

Proleter parti siyasal eyleminde, küçük-burjuvalar sınıfından, ya da daha doğrusu demokratik denilen partiden, özünde üç noktada ayrılıyordu: birinci olarak, Fransız hare-

keti üzerindeki yargısı ile, çünkü demokratlar Paris aşırı partisine[39] saldırdılar, oysa proleter devrimciler onu savunuyorlardı; ikinci olarak, tek ve bölünmez bir Alman Cumhuriyeti kurma zorunluluğunu ilan etmeleri ile, oysa demokratlar arasındaki ultra-aşırıcılar, olsa olsa federatif bir cumhuriyet arkasından iç çekmeye cüret edebiliyorlardı; ve üçüncü olarak da, her fırsatta gösterdikleri ve küçük-burjuvalar tarafından yönetilen ve özünde küçük-burjuvalardan oluşan her partide her zaman eksikliği görülecek devrimci eylem cesaret ve çabuklukları ile.

Gerçekten devrimci parti olan proleter parti, emekçiler yığınını, devrimin başlarında bir eki oldukları demokratların etkisinden kurtarma işini ancak çok kerteli bir biçimde başarabiliyordu. Ama sonradan, demokrat önderlerin kararsızlık, güçsüzlük ve korkaklığı, işin geri kalanını tamamladı ve bugün, son yıllardaki sarsıntıların başlıca sonuçlarından birinin de, işçi sınıfının az çok önemli yığınlar biçiminde toplandığı her yerde, onu 1848 ve 1849'da tükenmez bir yanılgı ve başarısızlıklar dizisine götürmüş bulunan o demokratik etkiden büsbütün kurtulmuş olması olduğu söylenebilir. Ama, öncelemeyelim daha iyi: bu iki yılın olayları, bize demokrat bayları iş başında görme olanaklarını geniş ölçüde sağlayacak.

Prusya'da köylülük, kendini tüm feodal engellerden bir anda kurtarmak için, tıpkı Avusturya'da olduğu gibi, —ama daha az bir enerjiyle, çünkü feodalite tarafından genellikle biraz daha az ezilmiş bulunuyordu— devrimden yararlanmıştı. Ama burada, yukarda açıklanan nedenlerden ötürü, burjuvazi hemen ona, en eski, en vazgeçilmez bağlaşığı olan ona karşı döndü; özel mülkiyete karşı saldırı denilen şeyden burjuvazi kadar büyük bir korkuya kapılmış bulunan demokratlar da onu [köylülüğü —ç.] desteklemekten kaçındılar ve işte böylece, üç aylık bir kurtuluştan sonra, kanlı savaşımlar ve hele Silezya'daki askerî zorbalıklardan sonra feodalizm, daha dün anti-feodal olan burjuvazinin elleri ile yeni baştan kuruldu. Bundan ötürü burjuvazi, en kesin ve en sert bir biçimde, kendi kendini mahkûm etmiştir. En iyi bağlaşıklarına karşı, kendine karşı, tarihte hiçbir parti böyle bir

ihanette bulunmamıştır ve bu burjuva partiye uygun görülecek aşağılamalar, verilmesi düşünülecek cezalar ne olursa olsun o, sadece bu davranışla, bunların hepsini hak etmiş olacaktır.

Londra, Ekim 1851

YEDİ

FRANKFURT ULUSAL MECLİSİ[40]

BUNDAN önceki altı makalede, Almanya'daki devrimci hareketi, Viyana'da 13 Mart ve Berlin'de 18 Mart büyük halk zaferlerine kadar izlemiş olduğumuzu okur belki hatırlayacak. Prusya'da olduğu gibi Avusturya'da da anayasal hükümetler kurulduğunu, tüm gelecek siyasetin yönetici kuralı olarak liberal ya da burjuva ilkeler ilan edildiğini gördük; iki büyük eylem merkezi arasındaki tek ayrım şuydu: Prusya'da liberal burjuvazi, iki zengin tecimenin, Camphausen ile Hansemann'ın kişiliklerinde, iktidar dizginlerini doğrudan doğruya ele geçiriyordu; oysa, burjuvazinin siyasal bakımdan çok daha az yetişmiş bulunduğu Avusturya'da işbaşına geçen ve iktidarı burjuvazi adına kullandığını bildiren, liberal bürokrasi idi. Ayrıca, toplumun o zamana kadar eski hükümete muhalefette birleşmiş bulunan parti ve sınıflarının, zaferden sonra ve hatta savaşım sırasında nasıl ay-

rıldıklarını ve zaferdentek başına yararlanan bu aynı liberal burjuvazinin, dünkü bağlaşıklarına karşı birdenbire nasıl döndüğünü, daha ileri bir nitelik taşıyan her sınıf ya da her partiye karşı nasıl düşmanca bir tutum aldığını ve yenik feodal ve bürokratik güçler ile nasıl bir bağlaşma kurduğunu da gördük. Gerçekte liberal burjuvazinin, yenilmiş ama yıkılmamış feodal ve bürokratik partilere karşı kendini ancak daha ileri halk partilerine dayanarak gösterebileceği ve bu daha radikalleşmiş yığınlar seline karşı da feodal soyluluk ile bürokrasinin yardımına gereksinme duyduğu, daha devrimci dramın başlangıcından beri ortadaydı. Böylece, burjuvazinin, Avusturya ve Prusya'da iktidarını sürdürmek ve ülke kurumlarını kendi gereksinme ve düşünlerine uyarlamak için gerekli güce sahip bulunmadığı, yeterince açıktı. Burjuva-liberal bakanlar kurulu, koşulların gelişmesine göre, ülkenin ya yukarı, birlikçi cumhuriyetçilik aşamasına yükseleceği, ya da yeni baştan eski dinsel-feodal ve bürokratik rejim içine düşeceği geçici bir evreden başka bir şey değildi. Gene de asıl kesin savaşma henüz gelecekteydi; Mart olayları sadece çatışmayı başlatmıştı.

Avusturya ile Prusya, Almanya'nın iki yönetici devleti olduklarından, Viyana ya da Berlin'deki kesin her devrimci zafer, tüm Almanya için de kesin olacaktı. Ve Mart 1848 olaylarının bu iki kentte kendisine kadar gittikleri nokta, işlerin tüm Almanya için gidişini belirledi. Bunun sonucu, ikincil küçük devletlerde oluşan hareket üzerinde durmak gereksiz olurdu ve aslında biz sadece Avusturya ve Prusya'da olup bitenleri göz önünde tutmakla yetinebilirdik — eğer bu ikincil devletlerin varlığı, varlığı bile Almanya'daki anormal durum ile son devrimin bitmemiş niteliğinin en çarpıcı kanıtı olan bir topluluğu oluşturmuş olmasaydı; öylesine acayip, konumunun ta kendisi ile öylesine biçimsiz, ama gene de önemine öylesine inançlı bir topluluk ki tarih herhalde bir eşini daha göstermeyecektir. Bu topluluk, Main-üstü-Frankfurt *Alman Ulusal* (denilen) *Meclisi* idi.

Viyana ve Berlin halk zaferlerinden sonra, tüm Almanya için temsilî bir meclisin toplanması doğal bir sonuçtu. Meclis seçildi ve Frankfurt'ta, eski federal diyetin yanında, toplan-

dı. Halk, Alman Ulusal Meclisinin, uyuşmazlık konusu olan bütün sorunları çözmesini ve tüm Germen Konfederasyonu için en yüksek yasama yetkesi olarak davranmasını bekliyordu. Ama gene de onu toplanmaya çağırmış bulunan diyet, bu meclisin görevlerini hiçbir biçimde belirlememişti. Kararnamelerinin yasa gücünde olup olmayacaklarını, ya da diyet ile çeşitli hükümetlerin onayına sunulup sunulmayacaklarını kimse bilmiyordu. Bu karışık durum içinde, eğer meclis azıcık enerjiye sahip olsaydı, o sıralarda Almanya'da en sevilmeyen kurum olan diyeti hemen dağıtıp tatil eder ve onun yerine, kendi üyeleri arasından seçilmiş federal bir hükümeti geçirirdi. Kendini Alman halkının egemen iradesinin tek yasal ifadesi olarak ilan eder ve böylece kararnamelerinin her birine yasa gücü verirdi. Her şeyden önce, hükümetlerin her türlü muhalefetini altetmek için, kendine ülke içinde yeterince kudretli, örgütlü ve silahlı bir güç sağlardı. Ve bütün bunlar, devrimin bu ilk dönemi boyunca kolay, çok kolay şeylerdi. Ama bunu beklemek, çoğunluğu liberal avukatlar ile doktriner profesörlerden oluşan, Alman zeka ve biliminin en iyi, en ince kısmını cisimleştirdiğini iddia ederken, gerçekte eski ve yıpranmış siyaset adamlarının gülünç iradesizliklerini, düşünme ve davranma güçsüzlüklerini tüm Almanya'nın gözleri önüne serdikleri bir sahneden başka bir şey olmayan bir meclisten çok şey beklemekti, bu kocakarılar meclisi, daha varlığının ilk gününden başlayarak en küçük bir halk hareketinden, bütün Alman hükümetlerinin bütün gerici komplolarından daha çok korkuyordu. Meclis, çalışmalarını diyetin gözleri önünde yapıyordu; ne diyorum, diyetten kararnamelerini onaylamasını adeta dileniyordu; çünkü ilk kararları, resmen bu tiksinç topluluk tarafından yayınlanacaktı. Kendi egemenliğini gösterecek yerde, böylesine tehlikeli bir sorunu tartışmaktan özenle kaçındı. Kendini bir halk gücü ile çevirecek yerde, hükümetlerin zorla yetkileri dışına çıkmaları üzerindeki gündeme geçti; hemen burnunun dibinde, Mainz[41] sıkıyönetim altına kondu ve halkı silahsızlandırdı; ve Ulusal meclisin kılı bile kıpırdamadı. Daha sonra, Avusturya arşidükünü imparatorluk naibi seçti ve meclisin tüm kararlarının yasa gücü taşıyacaklarını açıkla-

dı; ama arşidük Jean, yeni makamına ancak bütün hükümetlerin onayı alındıktan sonra yerleşti ve oraya meclis tarafından değil, diyet tarafından yerleştirildi; ve meclis kararnamelerinin yasal gücüne gelince bu, önemli, hükümetler tarafından hiçbir zaman kabul edilmemiş ve meclisin de hiçbir zaman üstelememiş bulunduğu bir konuydu; sorun açık kalıyordu. Böylece büyük bir egemen ulusun tek yasal temsilcisi olduğunu ileri sürerken, gene de ne haklarını kabul ettirme iradesine, ne de haklarını kabul ettirme gücüne sahip, tuhaf bir meclis görünümü karşısında kalındı. Bu meclisin herhangi bir pratik sonuçtan yoksun tartışmaları, teorik bir değer bile taşımıyordu; çünkü orada çağı geçmiş felsefe ve hukuk okullarının, yinelene yinelene kabak tadı vermiş en beylik düşüncelerini dönüp dönüp okumaktan başka bir şey yapılmıyordu; orada söylenmiş ya da daha doğrusu kemküm edilmiş her tümce, daha önce bin kez basılmış ve bin kez daha iyi söylenmişti.

Böylece, Almanya'nın bu sözümona yeni merkezî yetkesi, her şeyi nasıl bulmuşsa öyle bırakıyordu. Almanya'nın öylesine beklenen birliğini gerçekleştirmek şöyle dursun, Almanya'yı yöneten prenslerden en önemsizini bile tahtından indirmedi; ülkenin çeşitli eyaletleri arasındaki bağları sıkıştırmak için hiçbir şey yapmadı; Hanover'i Prusya'dan, Prusya'yı Avusturya'dan ayıran gümrük engellerini ortadan kaldırmak için küçük parmağını bile kımıldatmadı; Prusya'da nehir ulaştırmasını her yerde engelleyen tiksinç geçiş paralarını kaldırmak için en küçük bir girişimde bile bulunmadı. Ama meclis ne kadar az iş yapıyorsa, o kadar yüksekten atıyordu. Bir Alman donanması kurdu — ama kâğıt üzerinde; Polonya ile Schleswig'i topraklarına kattı; Alman Avusturyası'nın İtalya'ya karşı savaşmasına izin verdi, ama İtalyanların Avusturyalıları, Almanya'daki güvenli geri çekilmelerinde izlemelerini yasakladı; Fransız Cumhuriyetini üç kez, sonra bir kez daha, alkış salvoları ile alkışladı ve ülkelerine, Almanya üzerine gelirken sahip olduklarından mutlaka çok daha karışık fikirlerle dönen Macar elçilerini kabul etti.

Bu meclis, devrimin başında, tüm Alman hükümetleri-

nin en çok tiksindikleri şey olmuştu. Yetkisinin, içinde bırakılması zorunlu bulunan belirsiz niteliği nedeniyle, ondan tamamen diktatörce ve devrimci bir eylem bekleniyordu. Bundan ötürü bu hükümetler, bu korkulan topluluğun etkisini hafifletmek ereğiyle geniş bir entrikalar ağı hazırladılar; ama sağduyulu olmaktan çok, şanslı çıktılar; çünkü bu meclis hükümetlerin işini, onların kendi başlarına yapabileceklerinden çok daha iyi yapıyordu. Bu entrikaların ilk sırasında, yerel yasama meclislerinin toplantıya çağrılması bulunuyordu; bunun sonucu sadece küçük devletler kendi yasama meclislerini toplantıya çağırmakla kalmadılar, ama Prusya ile Avusturya da kurucu meclislerini topladılar. Bu kurucu meclislerde, tıpkı Frankfurt parlamentosunda olduğu gibi, liberal burjuvazi ya da bağlaşıkları, yani liberal avukatlar ile bürokratlar çoğunlukta idiler ve işler bu meclislerin her birinde aşağı yukarı özdeş bir gidiş kazandı. Tek ayrım, Alman Ulusal Meclisinin düşsel bir ülkenin parlamentosu olmasıydı; çünkü bu meclis, aslında kendi varlığının ilk koşulu olan birleşik bir Almanya kurma görevini reddetmişti; kendi kafasında yarattığı düşsel bir hükümetin, düşsel ve hiçbir zaman gerçekleştirilemez önlemlerini tartışıyor ve kimsenin kendine dert etmediği düşsel karar tasarılarını oyluyordu; oysa Avusturya ve Prusya'da kurucu topluluklar, hiç değilse gerçek hükümetler devirip kuran ve çatışma durumunda kaldıkları prenslere kendi kararlarını, hiç değilse bir zaman için zorla kabul ettiren gerçek parlamentolar idiler. Onlar da korkaktılar ve devrimci çözümleri kabul edecek görüş genişliğinden yoksun bulunuyorlardı; onlar da halka ihanet ettiler ve iktidarı feodal, bürokratik ve askerî despotizmin ellerine bıraktılar. Ama hiç değilse, ivedi bir önem taşıyan pratik sorunları tartışmak ve öbür insanlarla birlikte toprak üzerinde yaşamak zorundaydılar; oysa Frankfurt gevezeleri, hiçbir zaman, düşlerin göksel krallığında aylak aylak dolaşabildikleri zaman olduğu kadar mutlu değildiler. Bundan ötürü Berlin ve Viyana kurucu meclislerinin oturumları, Alman devrim tarihinin önemli bir bölümünü oluştururlar; oysa Frankfurt tımarhanesinin ipsiz sapsız gevezelikleri, sadece gökçeyazınsal tuhaflıklar ve antika yapıtlar

koleksiyoncularını ilgilendirir.

Ülkenin, ulusun ortaklaşa gücünü ufalayan ve yokeden tiksinç bölünmüşlüğüne bir son verme zorunluluğunu derinden derine sezen Alman halkı, Ulusal mecliste, hiç değilse bir zaman için, yeni bir çağın başlangıcını görmeyi bekliyordu. Ama bu bilge Süleymanlar topluluğunun çocukça davranışları, ulusal coşkunluğu çabucak söndürdü. Malmoë bırakışmasının (Eylül 1848)[42] yol açtığı yüz kızartıcı oturumlar, ulusa özgür bir eylem alanı açacağı umulmuşken, tersine, eşsiz bir korkaklığa kapılarak, sadece bugünkü karşıdevrimci sistemin üzerine kurulduğu temelleri ilk sağlamlıkları içinde canlandıran bir meclise karşı, halkta büyük bir öfke uyandırdı.

Londra, Ocak 1852

SEKİZ

POLONYALILAR, ÇEKLER VE ALMANLAR[43]

BUNDAN önceki makalelerde söylenmiş olanlardan, 1848 Mart devrimini yeni bir devrim izlemedikçe Almanya'da her şeyin, zorunlu olarak bu olaydan önce bulunduğu noktaya geleceği, daha şimdiden açıkça ortaya çıkar. Ama üstüne biraz ışık tutmaya çalıştığımız tarihsel olay öylesine karmaşık bir özlükte ki Alman devriminin dış ilişkileri denebilecek olan şeyi göz önünde tutmadan, daha sonraki olaylar açıkça anlaşılamaz. Ve bu dış ilişkiler de, iç sorunlar kadar karışık bir nitelikteydiler.

Almanya'nın Elbe, Saale ve Boehmerwald'a kadar tüm doğu yarısı, bilindiği gibi orasya üşüşmüş bulunan Slav halklardan, son bin yıl içinde alınmıştı. Bu toprakların büyük bölümü, yüzlerce yıldan beri, tüm Slav milliyeti ve tüm Slav dili tamamen ortadan kalkacak derecede Almanlaştırılmıştı ve hepsi hepsi 100.000 kişiden az, tamamen yalıtık bazı ka-

lıntıları (Pomeranya'da Kasublar, Lausitz'de Vandlar ve Sorablar vb.) bir yana bırakırsak, bu bölüm üzerinde yaşayanlar, her bakımdan Almandır. Ama tüm eski Polonya sınırı üzerinde ve Çek dilinin konuşulduğu ülkelerde, Bohemya ve Moravya'da durum böyle değildir. Burada iki milliyet, her bölgede birbirine karışmış durumdadır: Kentler genellikle az çok Almandır, oysa Slav öğe, gene de yavaş yavaş dağıldığı ve Alman etkisinin sürekli ilerleyişi ile geriye püskürtülmüş bulunduğu kırda, ağır basar.

Bu durumun nedeni, şu: daha Charlemagne çağından başlayarak, Almanlar, en sürekli, en direşken çabalarını, Doğu Avrupa'nın fethine, kolonizasyonuna, ya da en azından uygarlaştırılmasına doğru yönelttiler. Feodal soyluluğun Elbe ile Oder arasındaki fetihleri, şövalye askerî zümrelerinin Prusya ve Livonya'daki feodal kolonileri, Batı Avrupa'nın geri kalan bölümünde olduğu gibi Almanya'da da, daha 15. yüzyıldan başlayarak toplumsal ve siyasal önem kazanan tecimen ve sanayici burjuvazi tarafından, çok daha geniş ve etkin bir Almanlaştırma sistemine alan hazırlamaktan başka bir şey yapmıyorlardı. Slavlar ve hele Batı Slavları (Polonyalılar ve Çekler), esas olarak tarımsal halklardır; sanayi ve ticarete hiçbir zaman büyük bir önem vermemişlerdir. Bunun sonucu, bu bölgelerdeki nüfus artışı ve kentlerin kuruluşu ile birlikte tüm sanayi maddeleri üretimi Alman göçmenlerin eline geçti ve bu metaların tarımsal ürünler ile değişimi, herhangi bir milliyete ait oldukları ölçüde, bu ülkelerde her halde Slav olmaktan çok Alman olan Yahudilerin salt kendilerine özgü tekeli durumuna geldi. Durum bütün Doğu Avrupa'da da, gerçi daha düşük bir derecede, böyle oldu. Saint-Petersburg'da, Peşte'de, Yaş'ta ve hatta İstanbul'da zanaatçı, küçük tecimen, küçük imalatçı, şu ana kadar, bir Almandır; oysa tefeci, meyhaneci, gezgin satıcı —nüfusu seyrek bu ülkelerde çok önemli kişi—, çoğu kez, ana dili son derece bozuk bir Almanca olan bir Yahudidir. Böylece, Slav sınırı bölgelerindeki Alman öğenin önemi kentlerin, tecim ve sanayiin gelişmesi ile birlikte büyüdü ve entelektüel kültürün tüm öğelerini Almanya'dan ithal etmek zorunlu olduğu zaman, daha da arttı; Alman tecimen ve zanaatçısından sonra, Al-

man rahibi, Alman öğretmeni, Alman bilim adamı da Slav topraklarında yerleşmeye başladılar. Ve son olarak fatih orduların tunçtan adımı ya da diplomasinin sıkıntılı, önceden iyi düşünülmüş el koyuşu, toplumsal gelişme tarafından yol açılan ulusal dağılmanın yavaş, ama güvenli ilerleyişini sadece izlemekle kalmıyor, birçok kez önünden bile gidiyorlardı. Böylece Batı Prusya ve Poznanya'nın büyük bölümleri, Polonya'nın ilk paylaşılmasından bu yana, kamusal toprakların Alman kolonlara satılması ya da verilmesi, Alman kapitalistlere bu bölgelerde fabrika vb. kurmak için sağlanan kolaylıklar ve çoğu kez de ülkenin Polonyalı halkına karşı son derece despotça önlemler aracıyla, Almanlaştırılmışlardı.

Son yetmiş yıl, böylece Alman ve Polonya milliyetleri arasındaki ayrım çizgisinin yerini tamamen değiştirmişti. 1848 devrimi ile tüm ezilen uluslar hemen bağımsız bir varlık ve kendi işlerini kendileri düzenleme hakkı istediklerine göre, Polonyalıların da hemen kendi ülkelerinin, eski Polonya Cumhuriyetinin 1772'den önceki sınırları içinde yeni baştan kurulmasını istemeleri doğaldı. Gerçi bu sınır, hatta o anda bile, Alman ve Polonya milliyetlerini ayırma bakımından elverişsiz bir duruma gelmiş bulunuyordu; sonradan, Almanlaştırmadaki ilerlemelerle birlikte, yıldan yıla daha da elverişsiz bir duruma geldi; ama Almanlar, Polonya'nın yeniden kurulması için öylesine büyük bir coşkunluk gösterdiklerinden, sempatilerinin gerçekliğinin bir ilk kanıtı olarak onlardan *kendi* ganimet paylarından vazgeçmelerinin istenmesini beklemeleri gerekiyordu. Öte yandan, çoğu Almanlar tarafından yerleşilmiş, tüm bölgeler, tamamen Alman koca koca kentler, tarımsal kölelik üzerine dayalı bir feodalizm durumundan öteye geçmeye yetenekli olduğunu henüz hiçbir zaman kanıtlamamış bir halka geri verilmeli miydi? Sorun yeterince karmaşıktı. Tek olanaklı çözümü, Rusya ile bir savaş sunuyordu. Bu olasılıkta ortaya çıkan çeşitli uluslar arasındaki sınır sorunu, ilk iş olarak ortak düşmana karşı güvenli bir sınır çizme sorununa bağlanmış oluyordu. Doğuda geniş topraklara sahip olan Polonyalılar, Batı konusunda daha söz anlar olabilirlerdi; ve sonuçta Riga ve

Memel, onlara Danzig ve Elbing kadar önemli görünebilirlerdi. Böylece, kıta hareketini sürdürmek için Rusya ile bir savaşın zorunlu olduğunu düşünen ve Polonya'nın bir bölümünün bile ulusal yeniden kuruluşunun bu savaşı kaçınılmaz kılacağını gözönünde tutan Almanya ileri partisi, Polonyalıları destekliyordu; buna karşılık iktidardaki burjuva parti, Rusya ile herhangi bir ulusal savaşın, daha etkin ve daha enerjik adamları iktidara çağırarak kendi düşüşü sonucunu vereceğini açıkça görüyor ve bundan ötürü, yapmacıklı bir esrime ile, Alman milliyetinin yayılmasından yana çıkıyordu: Polonya devrimci çalkantısının merkezi olan Prusya Polonyası, gelecekteki Alman İmparatorluğunun ayrılmaz bir parçasıydı. Çalkantının ilk günlerinde Polonyalılara verilmiş bulunan sözler, utanılacak bir biçimde çiğnendi. Hükümetin izni ile kurulan Polonya birlikleri dağıtıldı ve Prusya topçusu tarafından yok edildi; ve daha 1848 Nisan ayında, Berlin devriminden ancak altı hafta sonra, Polonya hareketi ezilmiş ve Polonyalılar ile Almanlar arasındaki eski düşmanlık canlanmış bulunuyordu. Rus otokratına ölçülmez bir değer taşıyan bu engin hizmeti yapanlar, liberal tecimenbakanlar, Camphausen ile Hansemann oldu. Bu Polonya seferinin, Prusya ordusunu yeniden örgütleme ve ona kendine karşı güven kazandırmanın ilk aracı olduğunu eklemekte de yarar var. Bu ordu, sonradan liberal partiyi cehennemin dibine gönderdi ve Camphausen ile Hansemann efendilerin yoluna koymak için onca zahmet çektikleri hareketi bastırdı. "Nerede günah işledilerse, orada çarpıldılar." Ledru-Rollin'den Changarnier'ye ve Camphausen'den Haynau'ya kadar, tüm 1848-1849 türedilerinin yazgısı bu oldu.

Milliyetler sorunu, Bohemya'da bir başka savaşıma yol açtı. İki milyon Alman ile üç milyon Slav tarafından yerleşilmiş, Çek dilini konuşan bu ülke, hemen hepsi Çeklerin eski üstünlüğüne ilişkin büyük tarihsel anılara sahipti. Ama sonra, Slav ailesinin bu kolunun gücü, daha 15. yüzyıldaki Hüssitler savaşlarından beri[44] kırılmıştı. Çek dilini konuşan eyaletler bölündü; bir bölüm Bohemya krallığını, bir başkası Moravya prensliğini oluşturuyor, bir üçüncüsü, Slovaklar tarafından yerleşilmiş Karpat dağları bölgesi ise, Macaristan'a

katılıyordu. Moravyalılar ve Slovaklar, çoğu dillerini korumuş olsalar da, uzun süreden beri her türlü dirilik ve ulusal duygu kalıntısını yitirmiş bulunuyorlardı. Bohemya'nın dört yanından üç yanı, tamamen Alman ülkelerle çevrilmişti. Alman öğe, kendi öz toprakları üzerinde büyük gelişmeler göstermişti; hatta başkentte, Prag'da bile, iki milliyet birbirlerini az çok dengeliyorlardı; ve her yerde sermaye, tecim, sanayi ve entelektüel kültür, Almanların elindeydi. Çek milliyetçilerin başlıca şampiyonu olan profesör Palacky'nin kendisi de, şimdi bile, Çek dilini yanlışsız ve yabancı vurgu olmadan konuşmasını bilmeyen, kafadan çatlak bir Alman bilim adamından başka bir şey değildir. Ama çoğu kez olduğu gibi, son dörtyüz yıllık tarihin bilinen bütün olaylarının tanıklığına göre ölmekte olan Çek milliyeti, 1848'de eski diriliğini yeniden kazanmak için son bir çabaya girişti — başarısızlığı, bütün devrimci düşünceler dışında Bohemya'nın, halkının bir parçası birkaç yüzyıl boyunca hâlâ Almancadan başka bir dil konuşmaya devam edebilse bile, bundan böyle ancak Almanya'nın yapıcı bir parçası olarak var olabileceğini kanıtlayacak bir çabaya.

Londra, Şubat 1852

DOKUZ

PANSLAVİZM
SCHLESWİG-HOLSTEİN SAVAŞI[45]

BOHEMYA ve Hırvatistan (Alman, Bohemya üzerinde nasıl etkin olduysa, Macarın da kendisi üzerinde öyle etkin olduğu, Slav ailesinden ayrılmış öbür üye), Avrupa kıtası üzerinde "panslavizm" denilen şeyin ocakları idiler. Ne Bohemya bağımsız bir ulus olarak varolabilecek kadar güçlü idi, ne de Hırvatistan. Bunların daha enerjik halklar tarafından kaçınılmaz bir biçimde özümlenmeleri sonucunu veren tarihsel nedenlerin etkisi ile yavaş yavaş kemirilen milliyetleri, ancak öbür Slav uluslarla bağlaşma yoluyla yeniden belli bir bağımsızlık kazanmayı umabilirlerdi. 22 milyon Polonyalı, 45 milyon Rus, 8 milyon Sırp ve Bulgar vardı: Neden 80 milyon Slavın tümüyle, güçlü bir konfederasyon kurulmasın ve neden kutsal Slav toprağı üzerinde Türk, Macar, ve hepsinin üstünde nefret edilen ama onsuz da yapılamayan *Niemetz*, Alman istilacı, püskürtülmesin ya da kökü kazınmasındı?

Uygar Batıyı barbar Doğuya, kenti köye, tecim, sanayi ve entelektüel yaşamı Slav serflerin ilkel tarımına bağımlı kılmaktan aşağısı kurtarmayan bu saçma ve karşı-tarihsel (*antihistorique*) hareket, tarih bilimine meraklı bazı Slavların çalışma odalarında işte böyle hazırlandı. Ama bu acayip teorinin arkasında, korkunç Rus İmparatorluğu gerçekliği dikiliyordu; o, davranışı ile, tüm Avrupa'yı Slav ırkının ve özellikle bu ırkın tek önemli bölümü olan Rusların yurtluğu sayma savını ilân eden imparatorluk; o, Saint-Petersburg ve Moskova gibi iki başkent ile her Rus köylüsü tarafından dininin ve ulusunun gerçek metropolü olarak düşünülen "çar-kent" (İstanbul, Rusça *Tsargrad*, yani çarın oturduğu kent), gerçekten imparatorunun konutu olmadıkça, ağırlık merkezini bulamayacak olan imparatorluk; o, son 150 yıl boyunca giriştiği bütün savaşlarda hiç toprak yitirmemiş, ama hep kazanmış bulunan imparatorluk [gerçekliği —ç.]. Ve Rus siyasasının moda haline gelmiş ve amaçlarına türetilebilecek başka her sistemden daha uygun düşen panslavist sistemi, merkezî Avrupa'da hangi düzenlerle desteklediği bilinir. Öyleyse Bohemyalı ve Hırvat panslavistler, birileri bile bile, öbürleri bilmeden, Rusya'nın dolaysız çıkarına çalışıyorlardı; en iyi olasılıkla, Rus egemenliği altındaki Polonya milliyetinin yazgısını paylaşacak bir milliyet kuruntusu için, devrim davasına ihanet ediyorlardı. Gene de, Polonyalıların övüncesi adına, onların hiçbir zaman bu panslavist tuzaklara ciddi bir biçimde aldırmadıklarını söylemek gerek; ve eğer az bir sayıda aristokrat, çılgına dönmüş panslavistler haline geldiyse, bunun nedeni Rusya'ya bağımlılıkları ile yitirecekleri şeylerin, kendi serf köylülerinin ayaklanması ile yitirecekleri şeylerden daha az olacağını bilmeleriydi.

Bohemyalılar ve Hırvatlar, o zaman evrensel Slav birliğini hazırlamak amacıyla, Prag'da genel bir Slav kongresi topladılar. Bu kongre, Avusturya ordusunun müdahalesi olmasaydı bile kesin bir başarısızlığa uğrardı. Çeşitli Slav dilleri arasındaki farklar, İngilizce, Almanca ve İsveçce arasındaki farklar kadar büyüktü ve oturumların açılışında, konuşmacıların birbirini anlamasını sağlayan ortak bir Slav dili yoktu. Fransızca denendi, ama Fransızca da çoğunluk için anla-

şılır bir dil değildi; tek ortak duyguları Almanlara karşı ortak bir nefret olan zavallı coşkun Slavlar, sonunda herkes tarafından anlaşılan tek dil olduğundan, düşüncelerini bu nefret edilen Alman dili ile açıklamak zorunda kaldılar. Ne var ki, aynı saatte, Galiçyalı mızraklı süvariler, Hırvat ve Slovak kumbaracılar, Bohemyalı topçu ve zırhlı süvariler biçimi altında, Prag'da bir başka Slav kongresi daha toplanıyordu; ve Windschgraetz kornutası altında, silahlı bu gerçek Slav kongresi, yirmi dört saatten daha az bir zamanda, düşsel bir Slav üstünlüğü kurucularını kent dışına kovdu ve onları dört bir bucağa dağıttı.

Avusturya Kurucu diyetinin Bohemyalı, Moravyalı, Dalmaçyalı temsilcileri ile Polonyalı temsilcilerinin bir bölümü (aristokrasi), bu mecliste Alman öğeye karşı sistemli bir savaşım yürütüyorlardı. Almanlar ile Polonyalıların bir başka bölümü (yoksullaşmış soyluluk), bu mecliste devrimci ilerlemenin başlıca savunucuları idiler, onlara karşı çıkan Slav temsilciler yığını, böylece tüm hareketlerinin gerici eğilimlerini sergilemiş olmakla yetinmediler. Prag'daki toplantılarını dağıtmış bulunan o aynı Avusturya hükümeti ile dolap çevirip komplo kuracak kadar da alçaldılar. Alçakça davranışlarının karşılığı, onlara da ödendi: Sonunda onlara diyette bir çoğunluk sağlayan olay olan 1848 Ekim ayaklanması sırasında hükümeti destekledikten sonra, o sıralarda hemen tamamen Slav olan diyet, tıpkı Prag kongresi gibi, Avusturyalı askerler tarafından dağıtıldı ve Panslavistler de yeniden kımıldadıkları takdirde hapisle tehdit edildiler. Ve elde ettikleri tek şey şudur ki Slav milliyetinin, Avusturya merkezileşmesi tarafından şimdi her yerde altı oyulmaktadır, ve bu yalnızca kendi öz bağnazlık ve körlüklerinin sonucudur.

Eğer Macaristan ve Almanya sınırları anlaşmazlığa yol açmış olsaydı, kuşkusuz orada da yeni bir çatışma çıkardı. Ama bereket versin ki, hiçbir bahane yoktu ve iki ulusun çıkarları birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğundan aynı düşmanlara, yani Avusturya hükümeti ile panslav bağnazlığına karşı savaştılar. Anlaşmaları bir an bile bozulmadı. Gene de İtalyan devrimi Almanya'nın hiç olmazsa bir bölümünü, kardeş-öldürücü bir savaş içine soktu ve Metternich sisteminin,

siyasal zekanın gelişmesini durdurmakta ne derece başarılı olduğunu tanıtlamak için burada, 1848'in ilk altı ayı içinde, Viyana'da barikatlar üzerine çıkan aynı adamların, coşku dolu, İtalyan yurtseverlerine karşı dövüşen orduya katılmaya gittiklerini saptamak uygun olur. Ama bu acınası düşün karışıklığı uzun ömürlü olmadı.

Son olarak bir de Danimarka ile Schleswig ve Holstein konusunda bir savaş vardı. Milliyetleri, dilleri ve eğilimleri bakımından tartışmasız Alman olan bu ülkeler, Almanya için askerî bakımdan, donanma ve tecimsel bakımdan da gereklidirler. Üç yıldan beri bu ülkeler halkları, Danimarka sızmasına karşı sert bir savaşım veriyorlardı. Üstelik antlaşmalar da onlara hak veriyordu. Mart devrimi, onları Danimarkalılar ile açık bir çatışmaya götürdü ve Almanya da onları destekledi. Ama Polonya'da, İtalya'da, Bohemya'da ve daha sonra da Macaristan'da, askerî harekat çok büyük bir sertlikle sürdürülürken, hiç değilse kısmen halkçı, kısmen devrimci tek savaş olan bu savaşta, sonuçsuz bir yürüyüşler ve karşı-yürüyüşler sistemi benimsendi ve yabancı diplomasinin, birçok kahramanca çatışmadan sonra, içler acısı bir sona vardıran bir müdahalesi kabul edildi. Savaş sırasında Alman hükümeti, Schleswig-Holstein'ın devrimci ordusuna her fırsatta ihanet ediyordu ve bu ordu bir kez dağıtıldıktan ya da bölündükten sonra, Danimarkalıların onu kılıçtan geçirmesine, bile bile izin verdi. Alman gönüllüleri birliğine karşı da aynı biçimde davranıldı.

Ama Alman adının yazgısı her yandan nefretten başka bir hasat devşirmezken, anayasal ve liberal hükümetler ellerini sevinçle oğuşturuyorlardı. Polonya ve Bohemya hareketlerini ezmeyi başarmışlardı. O zamana kadar Almanlar, Polonyalılar ve İtalyanlar arasında her türlü ortak anlaşma ve her türlü ortak eylemi engellemiş bulunan eski ulusal hınçları her yerde yeniden canlandırmışlardı. Halkı iç savaş sahnelerine ve askerî bastırma önlemlerine alıştırmışlardı. Prusya ordusu ile Avusturya ordusu, birincisi Polonya'da, ikincisi Prag'da, kendilerine olan güvenlerini yeniden kazanmışlardı ve devrimci, ama kısa görüşlü gençlik, Heine'nin dediği gibi, "*die patriotische Ueberkraft*"ı ("yurtsever taşkın-

lık"ı) düşman güllesi ile ezilsin diye, Schleswig ve Lombardiya üzerine yöneltilirken, Avusturya için olduğu gibi Prusya için de gerçek eylem aleti olan düzenli ordu, dış ülkeler üzerindeki zaferleri ile halkın gözündeki saygınlığını yeniden kazanacak bir durumda tutulmuştu. Ama, yineliyoruz, liberaller tarafından en ileri partiye karşı eylem aracı olarak pekiştirilen bu ordular, kendilerine olan güvenlerini ve düzencelerini belirli bir ölçüde yeniden kazanır kazanmaz, liberallere karşı döndüler ve iktidara gene eski rejimin adamlarını oturttular. Radetzky, Adige'nin ötesindeki ordugâhında, Viyana'daki "sorumlu bakanlar"ın ilk emirlerini aldığı zaman, şöyle haykırdı: "Bu bakanlar da kim oluyor? Onlar Avusturya hükümeti değil; şu anda, benim ordugâhımın dışında bir Avusturya yok; ben ve ordum, biziz Avusturya; ve İtalyanları yeneceğimiz zaman, imparatorluğu imparator için yeniden fethedeceğiz." Ve yaşlı Radetzky haklıydı, ama sersem "sorumlu" bakanlar ona dikkat etmediler.

Londra, Şubat 1852

ON

PARİS'TE HAZİRAN AYAKLANMASI
FRANKFURT ULUSAL MECLİSİ[46]

DAHA Nisan 1848 başlarında, birinci zaferden yararlanan toplum sınıflarının yenik düşenlerle hemen kurdukları bağlaşma sonucu, devrimci sel tüm Avrupa kıtası üzerinde durdurulmuş bulundu. Fransa'da dükkancılar ile burjuvazinin cumhuriyetçi bölüntüsü, proleterlere karşı kralcı burjuvazi ile birleşmişlerdi; Almanya ve İtalya'da muzaffer burjuvazi, halk ve dükkancılar yığınına karşı, ivedilikle, feodal soyluluk, resmî bürokrasi ve ordunun desteğini almaya çalışmıştı. Az sonra, birleşmiş tutucu ve karşı-devrimci partiler, yeniden üste çıktılar. İngiltere'de, sırasız ve kötü hazırlanmış bir gösteri (10 Nisan)[47] ilerici partinin tam ve kesin bir yenilgisine dönüştü. Benzer iki hareket (16 Nisan ve 15 Mayıs)[48] Fransa'da da başarısızlığa uğradı. İtalya'da kral Bomba,[49] 15 Mayısta tek bir vuruşla yetkesini yeniden kazandı. Almanya'da çeşitli yeni burjuva hükümetler ve onların kurucu meclisleri durumlarını pekiştirdiler; ve olaylar bakımından öylesine bereketli 15 Mayıs, her ne kadar Viya-

na'da bir halk zaferine yol açtıysa da bu, ikincil önemde ve muzaffer halk enerjisi alevinin son bir parlaması olarak görülebilecek bir olay oldu. Macaristan'da hareket tam bir yasallığın dingin yollarına sokulmuşa benziyordu ve Prusya süngüleri, yukarda görmüş bulunduğumuz gibi, Polonya hareketini daha tohumunda boğmuştu. İşlerin alacağı olası gidişe gelince, daha hiçbir şey belirlenmiş değildi ve devrimci partilerin çeşitli ülkelerde yitirdikleri her karış toprak parçası, onları kesin eylem için saflarını gitgide daha da sıklaştırmaya itelemekten başka bir sonuç vermiyordu.

Kesin çarpışma yaklaşıyordu. Bu çarpışma ancak Fransa'da başlayabilirdi; çünkü, İngiltere devrimci savaşıma katılmadıkça ve Almanya bölünmüş kaldıkça, ulusal bağımsızlığı, uygarlığı ve merkezileşmesi ile çevredeki ülkelere güçlü bir sarsıntı itilimi vermeye yetenekli tek ülke, Fransa idi. Zaten 23 Haziran 1848 günü, Paris'te kanlı savaşım başladığı, her yeni tel yazısı, her yeni haberleşme yazısı, bu savaşımın bir yanda tüm işçi halk yığını ve öte yanda da Paris halkının orduca desteklenen tüm öbür sınıfları tarafından yürütüldüğünü Avrupa'nın gözlerine durmadan daha açık bir biçimde gösterdiği zaman; çarpışmalar, modern iç savaşlar tarihinde eşi görülmemiş bir azgınlıkla, ama her iki yanda da gözle görülür bir üstünlük olmaksızın, günlerce birbirlerini izledikleri zaman bu kavganın, eğer ayaklanma zafer kazanırsa, tüm kıtayı yeni devrimler selinin basmasına ya da eğer ezilirse, karşı-devrimci rejimin, hiç değilse geçici olarak yeniden kurulmasına yol açacak kesin büyük kavga olduğu herkes için açık bir duruma geliyordu.

Paris proleterleri yenildiler, kırılıp geçirildiler, ezildiler; o derecede ki şu anda bile henüz bellerini doğrultmuş değiller. Ve hemen Avrupa'nın bir ucundan öbürüne, yeni ve eski tutucu ve karşı-devrimciler, olayın anlamını ne kadar iyi anladıklarını gösteren bir küstahlıkla, başkaldırdılar. Her yerde basın saldırıya uğradı, toplanma ve birleşme hakkı engellendi; herhangi bir küçük taşra kentindeki en küçük olay, halkı silahsızlandırmak, sıkıyönetim ilan etmek ve askerleri, Cavaignac'ın öğretmiş bulunduğu yeni manevra ve savaş kurnazlıkları içinde eğitmek için bahane hizmeti gördü. Ay-

rıca şubattan bu yana ilk kez olarak, büyük bir kentteki bir halk ayaklanmasının yenilmezliğinin bir kuruntu olduğu da tanıtlanmıştı: Ordular saygınlıklarını yeniden elde ettiler, azbuçuk önemli her sokak savaşında o zamana kadar durmadan yenilmiş bulunan birlikler, hatta bu kavga türünde bile değerlerine olan güveni yeniden kazandılar.

Almanya'nın eski feodal ve bürokratik partisinin, bir anlık bağlaşığından, burjuvaziden kurtulmak ve Almanya'yı Mart olaylarından önceki durumuna döndürmek yolundaki ilk açık girişimleri, ilk belirli planları, Paris *ouvrier*lerinin[50] bu yenilgisinden başlatılabilir. Ordu, yeni baştan devletin kesin gücü idi ve o burjuvazinin malı değildi, ama kendi başına bir güç oluşturuyordu. Hatta 1848'den önce, küçük rütbeli subaylardan bir bölümününün anayasal bir hükümet için güçlü bir eğilim gösterdiklerinin saptandığı Prusya'da bile devrim tarafından orduya sokulan düzensizlik, bu ukala gençleri gene sıkı bir bağımlılığa götürmüştü; basit er, subaylar karşısında biraz özgür davranmakta bir sakınca görmemeye başlar başlamaz, disiplin ve körü körüne boyun eğme zorunluluğu, onlar için çarpıcı bir açıklık kazanıyordu. Yenik soylular ve bürokratlar, bundan böyle izlemeleri gereken yolu görmeye başladılar; her zaman daha birleşik, küçük ayaklanmalar ve dış savaşlardaki zaferleri ile büyüklenmiş, Fransız askerlerinin kazanmış bulunduğu büyük başarının üstüne titreyen orduyu, sürekli olarak halk ile soysuz çatışmalar içinde tutmaktan başka yapacak bir şey yoktu; o, bir tek büyük darbe ile devrimcileri ezebilir ve burjuva parlamenterlerin kendini beğenmişliklerine bir son verebilirdi. Ve böylesine bir kesin darbeyi indirmek için elverişli an, gelmekte çok gecikmedi.

Almanya'da çeşitli partileri yaz boyunca uğraştıran, bazen ilginç ama çoğu kez sıkıcı parlamenter oturumlar ve yerel savaşımların sözünü etmeden geçiyoruz. Burjuva çıkarları savunucularının, hiçbiri en küçük bir pratik sonuç vermeyen çok sayıdaki parlamenter zaferlere karşın, aşırı partiler arasındaki konumlarının her gün daha savunulmaz bir duruma geldiğini genel olarak sezdiklerini ve bunun sonucu, bugün gericilerle bir bağlaşma yapma, ertesi gün daha popü-

ler partilerin gözüne girme yollarını aramalarının gerektiğini söylemek yetsin. Bu sürekli kararsızlık, kamuoyundaki saygınlıklarına ölüm darbesini vurdu ve olayların gidişi sonucu içine düştükleri horgörülme, bir anda özellikle bürokratlar ile feodallere yaradı.

Güz başlarında çeşitli partilerin kendi aralarındaki ilişkiler kızışmış ve öylesine kritik bir duruma gelmişlerdi ki kesin bir kavgayı kaçınılmaz kılıyorlardı. Bu savaşın, demokratik ve devrimci yığınlar ile ordu arasındaki çatışması, Frankfurt'ta oldu. Çatışma aslında ikinci dereceden bir önem taşıdığı halde, gene de askerî birliklerin ayaklanma üzerinde kazandığı ilk önemli üstünlüğü oluşturuyordu ve büyük bir moral etkide bulundu. Prusya, çok açık nedenlerden ötürü, Frankfurt meclisi tarafından kurulan hükümet hayaletinin Danimarka ile, sadece Schleswig Almanlarını Danimarkalıların öcüne teslim etmekle kalmayan, ama genel kanıya göre Danimarka savaşında etkili olan az çok devrimci ilkeleri de tamamen yadsıyan bir bırakışma yapmasına izin verdi. Bu bırakışma, Frankfurt meclisi tarafından, 2 ya da 3 oyluk bir çoğunluk ile reddedildi. Bu kàrarı düzmece bir hükümet bunalımı izledi, ama üç gün sonra meclis, kararından döndü ve gerçekte onu iptale ve bırakışmayı onaylamaya kadar gitti. Bu utanılacak davranış halkın öfkesini uyandırdı. Barikatlar kuruldu; ama Frankfurt'ta yeterli sayıda birlik çoktan toplanmış bulunuyordu ve altı saatlik bir çatışmadan sonra, ayaklanma bastırılmıştı. Almanya'nın öteki yerlerinde de (Baden, Köln), gerçi daha önemsiz benzer ayaklanmalar oldu, ama onlar da aynı biçimde bastırıldılar.

Bu ilk çatışma, karşı-devrimci partiye şu büyük yararı sağladı ki, hiç değilse görünüşte halk seçimlerinden çıkan tek hükümet olan Frankfurt İmparatorluk hükümeti olsun, Ulusal meclis olsun, bundan böyle halkın gözünde yıkılıp gitmişlerdi. Bu hükümet ve bu meclis, halk iradesinin gösterilerine karşı, süngülere başvurmak zorunda kalmışlardı. Saygınlıklarını yitirmişlerdi; zaten o zamana kadar da pek büyük bir saygınlığı hak edememeleri, kendi kaynaklarını bu yadsıma, halkça sevilmeyen hükümetlerin ve onların askerî birliklerinin içinde bulundukları bağımlılık, bundan

böyle imparatorluk naibini, onun bakan ve temsilcilerini, bütünüyle bir hiç durumuna düşürüyorlardı. Bu güçsüz hayaletler topluluğundan aldıkları her emri, her dileği, her elçiyi önce Avusturya, sonra Prusya, daha sonra da küçük devletlerin nasıl bir küçümsemeyle karşıladıklarını birazdan göreceğiz.

Şimdi Fransız Haziran savaşmasının Almanya'daki o büyük karşılığına, Paris proleter savaşımı Fransa için ne kadar kesin bir önem taşıdıysa Almanya için o kadar kesin bir önem taşıyan o büyük olaya geliyoruz; yani Ekim 1848'deki Viyana devrimi ve bunun sonucu bu kentin baskınla alınışına demek istiyoruz. Ama bu savaşmanın önemi öylesine büyüktür ve sonuç üzerine doğrudan doğruya katkıda bulunan çeşitli koşulların açıklanması *Tribune* sütunlarında o kadar büyük bir yer tutacaktır ki ona ayrı bir makale ayırmak zorundayız.

Londra, Şubat 1852

ONBİR

VİYANA'DA EKİM AYAKLANMASI[51]

ŞİMDİ Paris Haziran ayaklanmasının Almanya'daki devrimci karşılığını oluşturan ve bir tek vuruşla dengeyi karşıdevrimci parti yararına çeviren kesin olaylara, Viyana'daki 1848 Ekim ayaklanmasına geliyoruz.

12 Mart zaferinden sonra Viyana'da çeşitli sınıfların konumunun ne olduğunu görmüştük. Ayrıca, Alman Avusturyası hareketinin, Avusturya'nın Alman-olmayan eyaletlerindeki hareket içine nasıl karıştığını ve onlar tarafından nasıl engellendiğini de görmüştük. Öyleyse şimdi bize, Alman Avusturyası'ndaki bu son ve çok zorlu ayaklanmaya yol açan nedenler üzerine hızlı bir göz atmaktan başka bir şey kalmıyor.

Metternich hükümetinin resmî-olmayan başlıca zümrelerini oluşturan yüksek aristokrasi ile borsada oynayan burjuvazi, sadece saray, ordu ve bürokrasi sayesinde değil ama daha da çok burjuvazi arasında hızla yayılan "anarşi" korkusu sayesinde, hatta Mart olaylarından sonra bile hükümet

üzerinde ağır basan bir etkinlik sürdürebilmişlerdi. Az sonra bunlar, bir basın yasası, inanılmaz derecede aristokratik bir anayasa ve eski "devletler"[52] bölünmesine dayanan bir seçim yasası biçimi altında, birkaç deney balonu uçurmayı denediler. Anayasacı denen çekingen ve yeteneksiz yarıliberal bürokratlardan bileşen bakanlar kurulu, 14 Mayıs günü, hükümeti denetleme ve gerektiğinde ona karşı halk güçlerine başvurma özel ereğiyle kurulmuş birlikler olan ulusal muhafız ve akademik lejyon[53] delegeleri Merkez komitesini dağıtarak, hatta devrimci yığın örgütlerine karşı doğrudan bir saldırıyı göze almaya bile cesaret etti. Nedir ki bu davranış, hükümeti komiteyi tanımaya, anayasa ve seçim yasasını kaldırmaya ve yeni bir anayasa hazırlama işini genel oyla seçilmiş anayasal bir diyete bırakmaya zorlayan 15 Mayıs ayaklanmasına yol açmaktan başka bir şeye yaramadı. Tüm bunlar, ertesi günü bir imparatorluk bildirisi ile doğrulandı. Bununla birlikte bakanlar kurulunda kendi temsilcileri de bulunan gerici parti, "liberal" meslektaşlarını halk kazanımlarına karşı hemen yeni bir saldırıya girişmeye zorladı. Hareket partisinin kalesi, sürekli bir çalkantı merkezi olan ve işte bu nedenle de Viyana'nın en ılıman burjuvaları tarafından hiç sevilmeyen akademik Lejyon, ayın 26'sında bir bakanlar kurulu kararnamesi ile dağıtıldı. Eğer bu işle bir ulusal muhafız müfrezesi görevlendirilseydi, bu darbe belki başarılı olurdu, ama ulusal muhafıza karşı da güvensizlik besleyen hükümet, işe askeri karıştırdı ve ulusal muhafız hemen hükümete karşı döndü, akademik Lejyon ile birleşti ve böylece hükümet tasarısını başarısızlığa uğrattı.

Bununla birlikte imparator ve bileliği, 16 Mayısta, Viyana'dan ayrılmış ve Innsbruck'a kaçmışlardı. Ülkelerinin Sardinya-Lombardiya ordusu[54] tarafından istila tehlikesi karşısında bağlılığı uyanmış sôfta Tirolyenlerle çevrilen ve İnnsbruck'un havan toplarının menzili içinde olması nedeniyle Radetzky birliklerinin yakınlığı tarafından desteklenen karşı-devrimci parti, dağınık güçlerini her türlü denetim ve gözetimden uzak ve tam bir güvenlik içinde bir araya getirip yeniden kurabileceği ve komplolar ağını tüm ülke üzerine yeniden gerebileceği bir barınağı işte burada buldu.

Radetzky, Jellachich, Windischgraetz ve çeşitli eyaletlerin yönetim hiyerarşisi içindeki denenmiş adamlarla yeniden ilişki kuruldu. Slav önderlerle entrikalar düzenlendi. Böylece karşı-devrimci *kamarilla* emrinde gerçek bir güç oluşturuldu, oysa iktidarsız bakanlar Viyana'da, devrimci yığınlar ile ve az sonra toplanacak Kurucu Meclis oturumlarında ardı arkası gelmez boğuşmalar içinde, çerden çöpten saygınlıklarını yıpratmaya bırakılıyordu. Hareketi bir an için başkentte kendi başına bırakmaya dayanan ve Fransa gibi merkezileşmiş ve türdeş bir ülkede ilerici partinin tam egemenliğini sağlayacak olan siyasa, bu nedenle burada, Avusturya'da, türdeş olmayan bir siyasal yığışım içinde, gericiliğin durumunu kurtarmanın en şaşmaz araçlarından biriydi.

Viyana'da, üç yenilgiden sonra ve genel oya dayanan bir Kurucu Meclis karşısında, sarayın artık korkulacak bir düşman olmadığına inanan burjuvazi, kendini gitgide işlerde bazı bozukluklar sonucu veren zorlu sarsıntılardan sonra bu sınıfı her yerde egemenlik altına alan o bezginliğe, o iç sönüklüğüne, o bitmez tükenmez düzen ve dinginlik çağrısına bıraktı. Avusturya başkentinin sanayii hemen tamamen, devrim ve sermaye kaçışından sonra ister istemez çok düşük bir talebin bulunduğu lüks maddelerle sınırlıdır. Tecimsel gönenci yeniden canlandırmak için güvenilen şeyler olan düzenli bir hükümet sistemine dönme ve sarayın geri geldiğini görme isteği, o sırada burjuvazi içinde yayılıyordu. Temmuzda Kurucu Meclisin toplanması, devrimci dönemin sonu olarak selamlandı; Radetzky'nin İtalya'daki zaferleri[55] ve gerici Doblhoff kabinesinin başa geçmesinden sonra, kendini halkın saldırısına karşı meydan okuyacak kadar güçlü gören ve diyetin Slav çoğunluğu ile çevirdiği dolapları iyi bir sonuca bağlamak için Viyana'da bulunması zorunlu olan sarayın geri dönüşü de, aynı biçimde selamlandı. Kurucu diyet, köylülerin feodal kölelik ve soyluluk yararına zorunlu çalışmadan kurtuluşu üzerindeki yasaları tartışırken, saray ustaca bir darbe indirdi. İmparator, 19 Ağustos günü, ulusal muhafızı gözden geçirmeye götürüldü; imparatorluk ailesi, saray, generaller, böyle devletin önemli temellerinden biri olarak res-

men tanındıklarını görmekle gururdan sarhoş olmuş silahlı burjuvalara karşı pohpohçulukta birbirleriyle yarıştılar. Ve hemen sonra, hükümetin o zamana kadar işsiz işçilere yaptığı yardımı kaldıran, kabinenin tek sevilen bakanı Bay Schwarzer tarafından imzalanmış bir kararname yayınlandı. Oyun başarı kazandı; işçi sınıfı bir gösteri yaptı; burjuva ulusal muhafızlar, bakanlarının kararnamesinden yana çıktılar; "anarşistler"e karşı sürüldüler, direnç göstermeyen silahsız işçiler üzerine kaplanlar gibi atıldılar ve 23 Ağustos günü, çok sayıda işçi öldürdüler. Devrimci gücün birlik ve güçlülüğü işte böyle yokedildi; burjuva ve proleterler arasındaki sınıflar savaşımı, Viyana'da da kanlı bir patlama sonucuna varmıştı; ve karşı-devrimci *kamarilla*, güçlü darbesini indirebileceği günün yaklaştığını gördü.

Macaristan'daki işler ona, kendilerine göre davranmak istediği ilkeleri açıkça ilan etmek fırsatını vermekte gecikmedi. 5 Ekim günü *Viyana Gazetesi*'ndeki bir imparatorluk kararnamesi, —Macaristan bakımından sorumlu bakanların hiçbiri tarafından imzalanmamış bir kararname—, Macar diyetinin dağıtıldığını bildiriyor ve aslında yasal Macar yetkeleri ile savaş durumunda bulunan bir adam olan Güney Slovanya gericiliğinin başı, Hırvatistanlı ban Jellachich'i, Macaristan askerî ve sivil valisi atıyordu. Aynı zamanda Viyana'daki birlikler, yürüyüşe geçme ve Jellachich'in yetkesini zorla kabul ettirecek olan orduya katılma emrini aldılar. İşte bu, gerçekten çok kurnazlık göstermekti: Viyana'da herkes, Macaristan'a karşı bir savaşın, anayasal hükümet ilkesine; imparatorun sorumlu bir bakan tarafından imzalanmaksızın yasa gücünde kararnameler çıkarmaya çalışarak, bu kararnamede ayaklar altına almış bulunduğu ilkeye karşı bir savaş olduğunu seziyordu. Halk, akademik Lejyon, Viyana ulusal muhafızı, 6 Ekim günü yığın halinde ayaklandı ve birliklerin gidişine karşı çıktılar; bazı kumbaracılar halktan yana geçtiler, silahlı halk güçleri ile birlikler arasında kısa bir savaşım oldu; Savaş bakanı Latour, halk tarafından öldürüldü ve akşam, zaferi kazanan halk oluyordu. Bununla birlikte, Stuhlweissenburg'da Perczel tarafından yenilen ban Jellachich, Viyana yakınlarına, Alman Avusturyası toprak-

ları üzerine sığınmış bulunuyordu; banın yardımına yönelecek Viyanalı birlikler, şimdi ona karşı açıkça düşman ve karşı koyucu bir tutum aldı: imparator ve saray, yarı-slav bir bölge olan Olmutz'a, bir kez daha kaçtılar.

Ama Olmutz'da saray, kendini Innsbruck'ta olduğundan bambaşka bir durum içinde buldu. Burada saray, Kurucu Meclisin Olmutz'a yığın yığın koşuşan Slav üyeleri ve krallığın dört bir yanından gelmiş coşkulu Slavlar tarafından çevrilmişti. Güncel konumu ona, devrime karşı hemen bir kampanya açmak olanağını sağlıyordu. Slav entrikacıların gözünde kampanya, Slav üstünlüğünün yeniden kurulması ve Slav toprağı saydıkları topraklar üzerindeki iki işgalcinin yok edilmesi için bir savaş, Alman ve Macar'a karşı bir savaş olacaktı. Şimdi Viyana çevresinde toplanmış bulunan ordunun komutanı, Prag fatihi Windischgraetz, birdenbire Slav ulusal kahramanı durumuna geldi. Ve ordusu, her yandan hızla pekiştiriliyordu. Bohemya, Moravya, İstirya, Yukarı-Avusturya ve İtalya'dan, Jellachich'in birlikleri ile başkentin eski garnizonuna katılmak ereğiyle, Viyana'ya doğru giden yollardan alaylar üzerine alaylar geldi. Böylece ekim ayı sonlarına doğru 60.000'den çok adam toplandı ve bu adamlar, 30 Ekim günü kesin saldırıya geçebilecek bir duruma gelmek üzere, hemen imparatorluk kentini dört bir yandan çevirmeye başladılar.

Ama Viyana'da, karışıklık ve kararsızlık hüküm sürüyordu. Daha zafer kazanılır kazanılmaz, "anarşik" çalışan sınıflara karşı eski güvensizlik, burjuvaziyi yeniden egemenliği altına alıyordu; altı hafta önce silahlı dükkancılardan gördükleri davranışı ve genel olarak burjuvazinin kararsız ve oynak siyasasını anımsayan işçiler, başkentin savunmasını onlara bırakmak istemeyerek, kendileri için silah ve askerî bir örgüt isteminde bulundular. İmparatorluk despotizmine karşı savaşmak için yanıp tutuşan akademik Lejyon, ne iki sınıfın bu birbirinden uzaklaşmasının derin anlamını, ne de durumun zorunluluklarını azıcık olsun anlayabilecek yetenekteydi. Kamuoyunda, yönetici çevrelerde karışıklık vardı. Alman diyetindeki Alman temsilcilerden geri kalanlar ile daha devrimci birkaç Polonyalı temsilci dışında kalan bazı

Slav temsilciler, Olmutz'daki dostları için çaşıt rolü oynuyor, sürekli olarak toplanıyorlardı; ama kararlı bir tutum takınacak yerde zamanlarını, anayasal geleneklerin sınırlarını aşmaksızın, imparatorluk ordusuna karşı direnme olanağı üzerindeki kısır tartışmalarla yitiriyorlardı. Hemen tüm Viyana halk örgütlerinin temsilcilerinden bileşen Güvenlik komitesi, direnmeye kararlı da olsa, gene de ona tutarlı, enerjik ve kararlı bir eylem çizgisi izlemesine izin vermeyen bir darkafalılar ve küçük dükkancılar çoğunluğu tarafından egemenlik altına alınmış bulunuyordu. Akademik Lejyon konseyi, kahramanca kararlar alıyordu ama işlerin yönetimini ele alacak yetenekte hiç mi hiç değildi. Güvenilmeyen, silahsız, örgütsüz, eski rejimin entelektüel boyunduruğundan daha yeni kurtulan, toplumsal konumu ile bu konumdan çıkan siyasal tutumun bilinçli kavrayışına değil ama salt içgüdüsel anlayışına daha yeni varan işçi sınıfı, meramını ancak gürültülü gösterilerle anlatabilir ve kendisinden beklenmesi gerektiği gibi, yaşanan anın güçlükleri düzeyine yükselemezdi. Ama devrim sırasında Almanya'nın her yanında olmuş olduğu gibi, eline bir kez silah geçtikten sonra, sonuna kadar dövüşmeye de hazırdı.

Viyana'da işler bu merkezdeydi. Dışarda, Radetzky'nin İtalya'daki zaferleri ile coşmuş, yeniden örgütlenmiş Avusturya ordusu; iyi silahlanmış, iyi örgütlenmiş ve iyi komuta edilmese de, hiç değilse komutanları bulunan altmış yetmiş bin adam. İçerde, karışıklık, sınıfların bölünüşü, örgütsüzlük; bir bölümü hiç dövüşmemeye kararlı, bir başka bölümü kararsız ve sadece çok küçük bir bölümü harekete hazır bir ulusal muhafız; sayısı bakımından güçlü ama öndersiz, hiçbir siyasal eğitimi olmayan, hemen hemen nedensiz öfke nöbetlerine olduğu kadar ürküye de yatkın, yazgısı ortalıkta dolaştırılan asılsız söylentilere bağlı, dövüşmeye iyiden iyiye hazır ama hiç değilse başlangıçta silahsız, sonunda onu kavgaya götürdükleri zaman yarım yamalak silahlı ve ancak yeni örgütlenmiş bir durumda bulunan bir proleter yığın; hemen kafası üzerindeki dam yanarken, teorik boşluklar üzerinde tartışan güçsüz bir diyet, ne girişim, ne de enerjiye sahip bir yönetim komitesi. Karşı-devrimci yanda her şeyin

karmakarışık ve tek örgütlü gücün, devrim tarafından yaratılan güç olduğu dönemden, mart ve mayıs günlerinden bu yana, her şey değişmişti. Böyle bir savaşımın sonucu üzerinde pek bir kuşku duyulamazdı. Ve eğer hâlâ bir kuşku vardıysa, o da 30-31 Ekim ve 1 Kasım olayları tarafından dağıtıldı.

Londra, Mart 1852

ONIKI

VİYANA'NIN BASKINLA ALINIŞI VİYANA İHANETİ[56]

WINDISCHGRAETZ tarafından toplanan ordu, sonunda Viyana saldırısına başladığı zaman, savunma için elaltında bulunan güçler adamakıllı yetersizdi. Ulusal muhafızın sadece bir bölümü mevzilere getirilebildi. Gerçi son anda apartopar bir proleter muhafız kurulmuştu ama halkın en kalabalık, en gözüpek, en enerjik bölümünden böylece yararlanmaya çok geç girişildiğinden, bu muhafız başarılı bir direniş için gerekli silah kullanma bilgisi ve en ilkel disiplinden hemen hemen yoksundu. Öyle ki belirli bir ölçüde iyi yetişmiş ve disiplinli, yiğit ve coşkulu üç-dört bin kişiden oluşmuş akademik Lejyon, askerî bakımdan başarıyla harekata yetenekli tek güçtü. Ama güvenilir birkaç ulusal muhafız ve karmakarışık silahlı proleterler yığını ile birlikte bu Lejyon, Jelachich'in alışkanlıklarının niteliği bakımından evden eve, sokaktan sokağa savaş için yaratılmış gibi olan eşkiya sürü-

lerini hesaba katmasak bile, Windischgraetz'in düzenli ve çok daha kalabalık askerleri ile karşı karşıya idi. Ve isyancıların, Windischgraetz'in öyle pek ince eleyip sık dokumadan kullandığı o kalabalık ve çok iyi durumdaki topçusu karşısında, yıpranmış, kötü yerleştirilmiş ve kötü kullanılmış birkaç eski topundan başka bir şeyleri yoktu!

Tehlike yaklaştıkça, Viyana'daki karışıklık büyüyordu. Son ana kadar diyet, başkentin birkaç fersah ötesinde ordugâh kuran Perczel'in Macar ordusunu yardımına çağırmak için gerekli gücü kendinde bulamadı. Silahlı halk yığınları gibi, çelişik söylentilerin çıkışlı inişli gelgitine göre çalkalanan Güvenlik komitesi de çelişik kararlar alıyordu. Tek bir konu üzerinde herkes birlikti: Mülkiyete saygı; hem de bu koşullar içinde hemen hemen gülünç bir derecede. Kesin bir savunma planı hazırlığı için çok az şey yapıldı. Eğer herhangi bir kişi bu işi yapabilirse, Viyana'yı kurtarabilecek tek adam, doğuştan Slav olan Bem, hemen hemen hiç tanınmayan bir yabancı idi ve genel güvensizlik yüzünden bunalarak, bu işten vazgeçti. Vazgeçmeseydi, hain olarak linç edilebilirdi. İsyancı güçlerin, hatta küçük rütbeli bir subaydan çok romancı olan komutanı Messenhauser, görevinin çok altındaydı; ama gene de sekiz aylık devrimci savaşımlardan sonra, halk partisi ondan daha yetenekli bir savaş adamını ne çıkarabildi, ne de kendine çekebildi. Savaşma, işte bu koşullar içinde başladı. Eğer tamamen yetersiz savunma araçları, saflarındaki tam bir hazırlık ve askerî örgütlenme yokluğu göz önünde tutulursa, Viyanalılar son derece kahramanca bir direnç gösterdiler. Bir çok yerde, henüz komutayı elinde tutan Bem tarafından verilen: "Bulunulan yeri son ere kadar savunma" emri, elifi elifine yerine getirildi. Ama düşman güçlerin üstünlüğü çok büyüktü. Barikatlar, banliyönün bellibaşlı yollarını oluşturan uzun ve geniş caddelerde, imparatorluk topçusu tarafından birbiri arkasına silinip süpürüldüler; ve savaşın ikinci günü akşamında Hırvatlar, eski kentin yamacı üzerindeki evler çizgisini işgal ediyorlardı. Macar ordusunun düzensiz ve güçsüz bir saldırısı tamamen başarısızlığa uğramıştı; ve bir bırakışma sırasında, eski kentteki bazı müfrezeler teslim olur, bazıları duraksar ve karışıklığı

artırır ve akademik Lejyonun kalıntıları yeni siperler kazarken, imparatorluk birlikleri tarafından bir gedik açıldı ve genel kargaşalıktan yararlanılarak eski kent baskınla alındı.

Bu zaferin hemen ilk sonuçları, sıkıyönetim yasası gereğince yapılan hayvanlık ve idamlar, Viyana üzerinde salıverileri Slav sürüleri tarafından işlenen akıl almaz cinayet ve alçaklıklar, ayrıntılı bir biçimde anlatılmaları gerekmeyecek kadar bilinen şeyler. Daha sonraki sonuçlara, devrimin Viyana'daki yenilgisi üzerine Alman işlerinin aldığı yepyeni gidişe gelince, onları daha ilerde inceleme olanağı bulacağız. Geriye, Viyana'nın alınması ile bağlantı halinde göz önünde tutulacak iki nokta kalıyor. Bu başkent halkının iki bağlaşığı vardı: Macarlar ile Alman halkı. Sınav sırasında bunlar nerede idiler?

Viyanalıların, özgürlüğünü yeni kazanmış bir halkın tüm yüce gönüllülüğü ile, son duruşmada kendilerinin de olsa, en başta ve her şeyden önce Macarların olan bir dava uğruna ayaklanmış bulunduklarını gördük. Avusturya birliklerinin Macaristan üzerine yürümelerine katlanmaktansa, ilk ve en korkunç saldırılarına göğüs gerdiler. Ve onlar bağlaşıklarını desteklemek için böylesine soylu bir biçimde ileriye doğru yönelirlerken Macarlar, başarıyla dövüştükleri Jellachich'i Viyana üzerine püskürtüyor ve zaferleri ile, bu kente saldıracak birlikleri pekiştiriyorlardı. Bu koşullarda Macaristan'ın açık ödevi, gecikmeksizin ve elindeki bütün güçlerle, Viyana diyetini değil, Güvenlik komitesini değil, ama *Viyana devrimini* desteklemekti. Ve eğer Macaristan, Macaristan'ın ilk savaşmasına Viyana'nın giriştiğini unutmuş olsa bile, Viyana'nın Macar bağımsızlığının biricik ileri karakolu olduğunu ve bu kent düştükten sonra, imparatorluk birliklerinin kendisine karşı ilerlemesini artık hiçbir şeyin durduramayacağını, kendi öz güvenliği için unutmamalıydı. Nedir ki, Macarların, Viyana kuşatma ve saldırısı sırasındaki hareketsizliklerini savunmak için, neden diye ileri sürebilecekleri ve sürmüş bulundukları her şeyi çok iyi biliyoruz: Kendi öz güçlerinin yetersizliği, diyet ve Viyana'daki bütün öteki resmî kuruluşların onlara çağrıda bulunmayı reddetmesi; anayasal bir alan üzerinde kalma ve Alman merkezî iktidarı

ile sürtüşmelerden kaçınma zorunluluğu. Macar ordusunun yetersiz durumuna gelince, Viyana devrimi ve Jellachich'in gelişini izleyen ilk günlerde, düzenli Avusturya ordusu toplanmış olmaktan uzak bulunduğuna göre, düzenli birliklere hiçbir gereksinme olmadığı bir gerçektir; Viyanalılarla birleşmeyi sağlamak ve Avusturya ordusunun tüm toplanmasını altı ay ertelemek için Jellachich üzerinde kazanılan ilk üstünlüğü, hatta sadece Stuhlweissenburg'da dövüşen *Landsturm* güçleri ile izlemek yeterdi. Savaşta, ve özellikle devrimci savaşta, kesin bir üstünlük kazanılana kadar eylemde hızlılık ilk kuraldır; ve biz Perczel'in, *salt askerî düşünceler* yararına, Viyanalılarla birleşmesini gerçekleştirene kadar durmaması gerektiğini ileri sürmekte duraksamıyoruz. Kuşkusuz, karşı karşıya bulunulan bazı tehlikeler vardı; ama bazı tehlikeleri göze almadan bir savaşı acaba kim kazanmıştır? Ve Viyana halkı, 400.000 kişilik bir halk, 12 milyon Macarı ezmeye giden güçleri kendi üzerine çektiği zaman acaba hiçbir tehlikeyi göze almıyor muydu? Avusturyalıların bir araya gelmesini bekleyerek ve Schwechat'ta, haketmiş bulunduğu gibi, onursuz bir yenilgiyle sonuçlanan güçsüz şaşırtma gösterisini yaparak işlenen askerî yanlışlık, kuşkusuz Jellachich'in dağınık sürülerine karşı Viyana üzerine kararlı bir yürüyüşten daha çok tehlike içeriyordu.

Ama deniyor, Macarların, resmî bir kuruluşun izni olmadan, böylesine bir ilerleyişi, Alman toprağının bir çiğnenmesi olur. Frankfurt merkezî iktidarı ile sürtüşmelere yol açar ve her şeyden önce de Macar sorununun gücünü oluşturan yasal ve anayasal siyasanın bir yana bırakılması anlamına gelirdi. Ne var ki, Viyana'daki resmî kuruluşlar birer sıfırdı! Macaristan için diyet mi, halk komiteleri mi ayaklanmış, yoksa Macar bağımsızlığı için savaşta ilk çatışmaya göğüs germek üzere Viyana halkı, ve sadece o mu silaha sarılmıştı? Önemli olan, Viyana'da şu ya da bu resmî örgütün korunması değildi, —bütün bu örgütler, devrimci gelişmenin akışı içinde yıkılabilirlerdi ve gerçekten çok çabuk yıkılırlardı—, önemli olan, Macaristan'ı istiladan kurtarabilecek tek şey olan devrimci hareketin yükselmesi ve halk eyleminin kesintisiz ilerlemesiydi. Bu devrimci hareketin daha sonra alabi-

leceği biçimlere gelince bu, Viyana ile genel olarak Alman Avusturyası ortak düşmana karşı bağlaşıkları oldukları sürece, Macarların değil Viyanalıların bileceği işti. Ama insan, kendi kendine, Macar hükümetinin bu hemen hemen yasal bir izin isteme davranışında, her ne kadar Macaristan'ı kurtarmadıysa da, hiç değilse daha sonraki bir dönemde, İngiliz burjuva kamuoyu üzerinde iyi bir etki yapan o aslında hayli kuşkulu bir yasallığa can atmanın ilk açık belirtisini görmenin, yerinde olup olmadığını sorabilir.[57]

Frankfurt'taki Almanya merkezî iktidarı ile olanaklı çatışmalar bahanesine gelince, bu tamamen kof bir bahanedir. Frankfurt yetkeleri, Viyana'da karşı-devrimin zaferi ile *de facto* yıkılmışlardı; eğer devrim, düşmanlarını yenmek için zorunlu desteği onlardan bulmuş olsaydı, gene yıkılacaklardı. Ve son olarak, Macaristan'ın yasal ve anayasal alandan ayrılamayacağı büyük kanıtı, Britanyalı özgür-değişimcileri kandırabilir,[58] ama tarihin gözlerine hiçbir zaman yeterli bir kanıt olarak görünmeyecektir. Viyana halkının, 13 Mart ve 6 Ekim günleri, "yasal ve anayasal araçlar" ile yetinmiş olduğunu varsayalım; o zaman uygar dünyanın ilgisini Macaristan üzerine çeken "yasal ve anayasal" hareket ile tüm onurlu savaşmalar ne olurdu? Macarların 1848 ve 1849'da üzerinde yer aldıklarını söyledikleri o sıkı sıkıya yasal ve anayasal alan, onlar için Viyana halkının 13 Mart günü son derece yasa ve anayasa dışı bir nitelik taşıyan ayaklanması ile fethedilmiştir. Burada Macaristan devrim tarihini incelemek konumuza girmez ama bu türlü kuruntulara boş veren bir düşman karşısında sadece yasal direnme araçları ile yetinmenin son derece yararsız olduğunu belirtirsek; ve eklersek ki Görgey'in yararlandığı ve hükümete karşı kullandığı o sonsuz yasallık bahanesi olmasaydı, Görgey ordusunun generaline bağlılığı ve utanılacak Vilagos felaketi[59] olanaksız olacaktı. Ve en sonunda, onurlarını kurtarmak için Macarlar, 1848 Ekiminin son günlerinde Leitha'yı geçtikleri zaman, bu iş hemen ve kararlı bir saldırının olacağı kadar yasadışı bir şey değil miydi?

Macaristan'a karşı, bilindiği gibi, dostça olmayan duygular beslemiyoruz. Onu, savaşımı sırasında destekledik: Ma-

car sorununun Almanya'da halka malolması için, Macar ve Slav ırkları arasındaki savaşımın içyüzünü açıkladığımız ve Macar savaşını izlediğimiz, o zamandan beri doğuştan Macar ve "görgü tanığı" olanların yapıtları dahil, bu konuda yayınlanan hemen her kitapta aşırılmış olma övüncesine eren bir dizi makale ile gazetemiz *Neue Rheinische Zeitung*'un bütün öbürlerinden daha çok şey yaptığını söylememize izin verilsin. Bugün de Macaristan'ı, gelecekte Avrupa kıtasındaki tüm altüst oluşlarda Almanya'nın zorunlu ve doğal bağlaşığı olarak düşünüyoruz. Ama biz, kendi öz yurttaşlarımız karşısında, komşularımız üzerine düşündüğümüzü söylemek hakkını kazanacak kadar sert davranmıştık; üstelik burada olguları tarihin yantutmazlığı ile saptama durumundayız; ve bu özel olayda, Viyana halkının yücegönüllü yiğitliğinin, Macar hükümetinin sakıntılı etraf kollamasından sadece daha soylu değil, ama çok daha kavrayışlı olduğunu da söylemeliyiz. Bir Alman olarak, yurttaşlarımız olan Viyana halkının, sayesinde Macarların o kadar büyük şeyler yapabildikleri orduyu[60] örgütleme zamanı buldukları o kahramanca direncini, Macar savaşının tüm göz kamaştırıcı zafer ve tüm şanlı şerefli kavgalarına değiştirmeyeceğimizi eklememize de izin verilecektir.

Viyana'nın ikinci bağlaşığı Alman halkı idi. Ama onlar da her yerde Viyanalılar ile aynı savaşımı veriyorlardı. Frankfurt, Baden, Köln, yenilmiş ve silahsızlandırılmış bulunuyorlardı. Berlin ve Breslau'da, halk ve ordu birbirlerine diş biliyor ve her gün çatışmaların patlak vermesi bekleniyordu. Her yerel eylem merkezinde durum aynıydı. Ancak silah gücüyle çözülebilecek sorunlar her yerde askıda idiler ve Almanya'nın eski bölünmüşlük ve merkezileşmesinin sürüp gitmesindeki yıkıcı sonuçlar, kendilerini ilk kez o zaman duyurdular. Aslında çeşitli sorunlar, her devlette, her eyalette, her kentte, aynı sorunlar idiler; ama her yerde çeşitli biçim ve bahanelerle ortaya çıkıyor ve her yerde farklı olgunluk derecelerine erişmiş bulunuyorlardı. Her yerde Viyana olaylarının kesin önemi anlaşıldığı halde, gene de hiçbir yerde Viyanalılara yardım etme ya da onlar yararına bir şaşırtma hareketinde bulunma umuduyla büyük bir darbe indiri-

lemedi; onların yardımına gitmek için parlamento ve Frankfurt merkezî iktidarından başka bir şey kalmıyordu: Bundan ötürü dört bir yandan onların desteğine başvuruluyordu; ama o zaman onlar ne yaptılar?

Frankfurt parlamentosu ve onun eski Alman diyeti ile mahremler arası zina ilişkilerinden doğan piçi olan sözümona merkezî iktidar, eksiksiz hiçliklerini sergilemek için Viyana hareketinden yararlandılar. Bu aşağılık meclis, görmüş bulunduğumuz gibi, erdenliğini (bekâretini) yitirmişti; ve daha gencecikken, kırlaşmaya ve övüngen ve sözde-diplomat fuhşun bütün kurnazlıkları içinde uzmanlaşmaya başlıyordu. Başlarda beslediği iktidar, Alman canlanma ve birliği düş ve kuruntularından, kala kala her fırsatta yinelenen tumturaklı bir Töton lafazanlığı ve tek tek her üyenin kendi önemi ve halkın kolay inanırlığına duyduğu sarsılmaz inançtan başka bir şey kalmıyordu. İlkel saflık bırakılmıştı; Alman halkının temsilcileri, pratik adamlar olup çıkmışlardı; yani ne kadar az iş yaparlar ve ne kadar çok gevezelik ederlerse, Almanya'nın yazgısı üzerindeki buyurucu konumlarını o kadar sağlama bağlayacakları sonucuna varmışlardı. Konuşup tartışmalarını gereksiz buldukları için değil; tam tersine. Ama gerçekten büyük tüm sorunların, kendileri için kaçınılması daha iyi yasak bir bölge olduğunu bulgulamışlardı ve o zaman, Aşağı-İmparatorluğun Bizanslı doktorları gibi, sonunda üzerlerine çullanan yazgıya layık bir büyüklenme ve bir kendini verme ile, uygar dünyanın her yanında uzun zamandan beri tanıtlanmış teorik dogmaların, ya da hiçbir zaman olumlu hiçbir sonuca varmayan mikroskobik pratik sorunların tartışmasına koyuldular. Böylece meclis, üyelerinin karşılıklı eğitimi için bir çeşit Lancastre[61] okulu olduğu ve bu nedenle onlar bakımından büyük bir öneme sahip bulunduğu için, meclisin Alman halkının ondan beklemekte haklı olduğu şeyden çoğunu yaptığına inanıyor ve onların herhangi bir sonuca varmalarını isteme saygısızlığında bulunan herkese bir yurt düşmanı olarak bakıyorlardı.

Viyana ayaklanması patlak verdiği zaman, doğal olarak hiçbir sonuç vermeyen bir gensorular, oturumlar, öneri ve değişiklik önergeleri çığı oldu. Merkezî iktidar işe karışma-

lıydı. Merkezî iktidar Viyana'ya iki komiser yolladı: eski-liberal Welcker ile Mosle. Don Quichotte ile Sancho Pança'nın[62] yolculukları, Alman birliğinin bu iki gezginci şövalyesinin yiğitlik ve harikulade maceraları karşısında, *Odyssée*[63] konusudur. Viyana'ya gitmeye cesaret edemeyen bu adamlar, Windischgraetz tarafından terslendiler, alık imparator tarafından hayran edildiler ve bakan Stadion tarafından da küstahça maskaraya çevrildiler. Resmî yazı ve raporları, Frankfurt tutanaklarının, belki de Alman gökçeyazınında bir yer alacak tek bölümüdür; yetkin bir yergili roman ve Frankfurt meclisi ile hükümeti için ölümsüz bir utanç anıtı.

Meclisin sol kanadı da, yetkesini kurma ereğiyle, Viyana'ya, iki komiser göndermişti: Froebel ile Robert Blum. Blum, tehlikenin yaklaşması karşısında, haklı olarak Alman devriminin büyük kavgasının burada verileceği sonucuna vardı ve duraksamaksızın başını bu yola koymayı kararlaştırdı. Froebel, tersine, ödevinin Frankfurt'taki görevinin önemli yükümleri için kendini korumak olduğu fikrindeydi. Blum, Frankfurt meclisinin en uz dilli hatiplerinden biri olarak tanınıyordu; kuşkusuz halk tarafından en sevilen konuşmacıydı. Uz dilliliği, görmüş geçirmiş bir parlamenter meclis düzeyinde olamazdı; Alman ayrı-kanışlı (mutezil) vaizinin içi boş tumturaklı sözlerini çok seviyor ve kanıtlaması hem felsefi kesinlik ve hem de pratik şeyler bilgisinden yoksunluk kusurunu taşıyordu. Siyasada, daha çok belirsiz, ama ilkelerindeki belirli nitelik yokluğu nedeniyle çok sevilen bir eğilim olan "ılımlı demokrasi"ye katılıyordu. Ama bütün bunlarla birlikte Robert Blum, özlük bakımından biraz incelmiş bir türden de olsa, gerçek bir halktan kimse (*plébéien*) idi ve kesin anlarda onun halktan kimselere özgü içgüdüleri ile enerjisi, kararsızlığı, dolayısıyla belirsiz inanç ve siyasal yargıları üzerinde ağır bastı. Bu anlarda, yeteneklerinin günlük düzeyinin çok üstüne yükseliyordu.

Ülkesinin yazgısının Frankfurt'ta, inceliği gözeten oturumlar arasında değil Viyana'da kararlaştırılacağını ilk bakışta işte böyle anladı. Kararını hemen verdi, tüm geri dönme düşününü bir yana bıraktı, devrimci güçler içinde bir ko-

mutanlık aldı ve olağanüstü bir soğukkanlılık ve sarsılmazlık örneği verdi. Kentin alınmasını uzun bir süre geciktiren ve Tuna üzerindeki Tabor köprüsünü tutuşturarak, kentin yamaçlarından birini bir saldırıya karşı koruyan o oldu. Baskından sonra nasıl tutuklandığını, askerî mahkeme tarafından nasıl yargılanıp nasıl kurşuna dizildiğini herkes bilir. Kahramanca öldü. Frankfurt meclisi dehşetten dona kalsa da, gene de bu kanlı haksızlığı görünür bir gönül hoşluğuyla karşıladı. Dilinin hoşgörürlük ve diplomatik yol-yöntemi ile, Avusturya'nın bir kınanmasından çok öldürülen şehidin sinliğine bir saygısızlık olan bir karar tasarısını oyladı. Ama bu aşağılık meclisten, üyelerinden, hele solun önderlerinden birinin tasarılı öldürülmesine karşı ayaklanması beklenemezdi.

Londra, Mart 1852

ONÜÇ

PRUSYA KURUCU MECLİSİ FRANKFURT ULUSAL MECLİSİ[64]

1 Kasım günü, Viyana düştü ve aynı ayın 9'unda Berlin Kurucu Meclisinin dağılması, tüm Almanya'da bu olayın karşı-devrimci parti eğilim ve güçlerini ne ölçüde canlandırdığını gösterdi.

Prusya'daki 1848 yaz olayları daha önce kısaca anlatılmıştı. Kurucu meclis, ya da daha doğrusu "taçla bir anayasa üzerinde anlaşmaya varmak için seçilen meclis"[65] ve onun burjuvazi çıkarlarını temsil eden çoğunluğu, halkın daha enerjik öğelerinden duyduğu korku ile sarayın çevirdiği bütün dolaplara katıldığından, uzun zamandır halkın gözünden düşmüş bulunuyordu. Feodalizmin nefret edilen ayrıca-

lıklarını tanımış, daha doğrusu yeniden canlandırmış ve böylece özgürlük ve köylülük çıkarlarına ihanet etmişti. Ne bir anayasa hazırlamayı, ne de yasalarda herhangi bir değişiklik yapmayı becerebilmişti. Hemen sadece ince teorik ayrımlar, formaliteler ve anayasal etiket sorunları ile uğraşmıştı. Meclis gerçekte, halkın herhangi bir ilgi duyabileceği bir kurumdan çok, üyeleri için bir parlamenter adabı muaşeret okulu idi. Ayrıca, meclis çoğunlukları tam bir denge durumundaydılar ve hemen her zaman, sağdan sola ve soldan sağa salınımları önce Camphausen, sonra da Auerswald ve Hansemann[66] kabinelerini deviren, gezen ve yüzen merkezler tarafından kararlaştırılıyorlardı. Ama liberaller, başka heryerde olduğu gibi burada da fırsatı böylece kaçırırlarken, saray, ordu ve bürokrasi içinde olduğu gibi, soyluluk ve kırsal nüfusun en geri bölümü içindeki güç öğelerini de yeniden örgütlüyordu. Hansemann'ın düşüşünden sonra, hepsi de kaşarlanmış birer gerici olan ama gene de parlamentonun isteklerine boyun eğer gibi görünen bir bürokratlar ve subaylar hükümeti kuruldu ve: "İnsanlar değil, önlemler" beylik ilkesini benimseyen meclis, bu hükümetin oldukça açık bir biçimde izlediği karşı-devrimci güçlerin toplanma ve örgütlenme işini görecek göze sahip bulunmadığından, bu hükümeti alkışlayacak derecede kendi kendini aldattı. En sonunda, Viyana'nın düşüşü ile verilen işaret üzerine, kral bakanlarına yol verdi ve yerlerine başbakan Manteuffel yönetimi altındaki "eylem adamları"nı geçirdi. O zaman düşçü meclis, tehlike karşısında birdenbire gözlerini açtı; hükümete güvensizlik sorununu gündeme koydu; buna da meclisi, bir çatışma durumunda yığınların desteğine güvenebileceği Berlin'den, tamamen hükümete bağlı küçük bir kent olan Brandenburg'a aktaran bir kararname ile yanıt verildi. Gene de meclis, kendi onayı olmaksızın ertelenemeyeceğini, başka bir yere aktarılamayacağını, dağıtılamayacağını açıkladı. Bu arada general Wrangel, 40.000 kişi kadarlık bir askerî birlik başında Berlin'e giriyordu. Belediye yetkeleri ve ulusal muhafız subaylarının bir toplantısında, hiçbir direnç gösterilmemesi kararlaştırıldı. Ve bundan böyle meclis ve onun kendisinden çıktığı liberal burjuvazi, birleşik gerici

partinin tüm önemli konumları tutmasına ve ellerinden hemen tüm savunma araçlarını çekip almasına izin verdikten sonra, meclis ve liberal burjuvazinin kafasında, Hampden örneği[67] ile Bağımsızlık savaşındaki Amerikalıların ilk çabalarının[68] şanlı bir öykünmesi olacak olan o büyük "pasif ve yasal direnme" komedyası başladı. Berlin, sıkıyönetim bölgesi olarak ilan edildi ve ses seda çıkarmadı; ulusal muhafız, hükümet tarafından dağıtıldı ve silahlarını kuzu kuzu teslim etti. Meclis, bir on beş gün boyunca, bir toplantı yerinden bir başkasına sürüldü ve her yerde ordu tarafından dağıtıldı ve meclis üyeleri, yurttaşlardan sakin kalmaları ricasında bulundular. En sonunda hükümetin, meclisin dağıldığını bildirmesi üzerine, meclis vergi toplanmasını yasadışı ilan eden bir karar aldı ve o zaman meclis üyeleri, vergi ödenmemesini örgütlemek için ülke içine yayıldılar. Ama az sonra, araçların seçiminde fena halde yanılmış bulunduklarını anladılar. Hükümet tarafından muhalefete karşı sert önlemlerle izlenen çalkantılı birkaç hafta sonunda, kendini savunma cesaretini bile gösterememiş müteveffa bir meclisi hoşnut etmek için vergi ödemeyi reddetme düşününü herkes bir yana bıraktı.

Silahlı bir direnişe kalkışmak için 1848 Kasım başları artık çok mu geçti; ciddi bir muhalefet karşısında, ordunun bir bölümü meclisten yana geçer ve sorun böylece meclis yararına mı çözümlenirdi? Bu, hiçbir zaman, çözümlenemeyecek bir sorundur. Ama savaşta olduğu gibi devrimde de, düşmana karşı koymak gerekir: Baskın, basanındır; ve şanslar ne olursa olsun, karar anında her şeyi göze almak, savaşta olduğu gibi devrimde de son derece zorunlu bir şeydir. Tarihte bu belitlerin (*axiomes*) doğruluğunu göstermeyen başarılı devrim yoktur. Nedir ki Prusya devrimi bakımından, karar anı 1848 Kasımında gelmişti; resmen tüm devrim hareketinin başında olan meclis, düşmana karşı koymak şöyle dursun, o ilerlediği ölçüde geri çekiliyordu; hatta kendini savunmamayı yeğ tuttuğuna göre, daha da az saldırıyordu. Ve Wrangel'in, 40.000 adamın başında, Berlin kapılarını çaldığı o nazik an geldiğinde, subaylarının ve kendisinin mutlaka bekledikleri gibi tüm sokakları barikatlarla dolu ve tüm pen-

cereleri mazgal deliklerine dönüştürülmüş olarak bulacak yerde, kapıları açık ve sokakları da sadece kendilerini el ayak bağlı bir biçimde, şaşkınlığa uğramış askerlere teslim ederek, ona oynamış bulundukları gülünç oyunla açıkça gırgır geçen dingin Berlinli burjuvalarla engellenmiş olarak buldu. Gerçi meclis ve halk, eğer direnselerdi, yenilebilirlerdi; Berlin bombalanabilir ve yüzlerce insan, kralcı partinin son zaferini engellemeksizin, öldürülebilirdi. Gene de silahlarını hemen teslim etmeleri için bu bir neden değildi. Sert bir çarpışmadan sonraki bir yenilgi, devrimci önemi kolayca kazanılan bir zafere eşit bir olaydır. Paris'te 1848 Haziranında ve Viyana'da da Ekimde uğranılan yenilgiler, bu iki kent halkının devrimci bilince ermesi bakımından kuşkusuz Şubat ve Mart zaferlerinden daha etkili olmuşlardır. Berlin meclisi ve halkı, büyük bir olasılıkla bu iki kentin yazgısını paylaşırlardı, ama övünçle ölürlerdi ve arkalarında, yaşayanların ruhunda, devrim zamanı enerjik ve tutkulu bir eylemin en büyük uyarıcılarından biri olan bir öcalma isteği bırakırlardı. Her savaşımda, düelloyu kabul eden herkesin yenilme tehlikesini göze alacağı açıktır; ama bu, yenildiğini kabul etmek ve vuruşmaksızın teslim olmak için bir neden midir?

Devrimde önemli bir yerin komutasını elinde tutan ve oraya saldırıya girişen düşmana karşı koyacak yerde onu teslim eden kişi, her zaman bir hain davranışı görmeye layıktır.

Prusya kralının Kurucu Meclisi dağıtan kararnamesi, aynı zamanda bu meclisin bir komitesi tarafından hazırlanan ama bazı konularda tacın yetkilerini genişletip, başka bazı konularda parlamentonun yetkilerini yeni baştan tartışma konusu yapan tasarıya dayanan yeni bir anayasa da ilan ediyordu. Bu anayasa, onu onaylayıp gözden geçirme amacıyla az sonra toplanmaları gereken iki meclis kurulmasını öngörüyordu.

Prusyalı anayasacıların "yasal ve barışçı" savaşımları sırasında, Alman Ulusal Meclisinin nerede olduğunu sorma gereksinmesini pek duymadık. Her zamanki gibi Frankfurt'ta, Prusya hükümetinin davranışlarına karşı çok yumu-

şak kararlar çıkarmak ve "bütün bir halkın kaba kuvvete karşı pasif, yasal ve oybirlikli direnişinin görkemli görünüşü"ne hayran olmakla meşguldü. Merkezî hükümet, kabine ile meclis arasında müzakere etmek için Berlin'e komiserler gönderdi; ama öncellerinin Olmutz'da karşılaştıkları yazgının tıpkısıyla karşılaştılar ve kibarca sepetlendiler. Ulusal meclisin radikal parti adı verilen sol kanadı da kendi komiserlerini gönderdi; ama akılları Berlin meclisinin dörtbaşı mamur güçsüzlüğüne gereğince yatıp kendi öz güçsüzlüklerini de kabul ettikten sonra, bunlar raporlarını vermek ve Berlin halkının hayran olunacak derecedeki barışçıl davranışına tanıklık etmek üzere Frankfurt'a döndüler. Daha iyisi, merkezî hükümet komiserlerinden biri, Herr Bassermann, bir raporda, bir zamandan beri Berlin sokaklarında, anarşik hareketlerden önce her zaman ortaya çıkan birçok ip kaçkını görünüşlü (ve o zamandan beri "Bassermann tipleri" adı verilen) bireyin kötü kötü dolaştıklarının görülmesi nedeniyle, Prusyalı bakanların o öylesine sert son önlemlerinin pek de haksız olmadığını bildirdiği zaman, sol kanadın bu değerli temsilcileri ve devrimci çıkarların bu enerjik şampiyonları, bunun böyle olmadığına yemin billah tanıklık etmek üzere ayağa kalkmayı görev bildiler. Böylece, iki aydan az bir süre içinde, Frankfurt meclisinin yetkin yeteneksizliği açıkça ortaya çıkmıştı. Bu kurumun, görevinin düzeyinde olmadığının bundan daha parlak kanıtı bulunamazdı; ne diyorum, görevinin gerçekten ne olduğu konusunda bile en küçük bir fikri yoktu. Devrimin yazgısının Viyana ve Berlin'de kararlaştırıldığı, bu iki başkentte en önemli, en dirimsel sorunların, Frankfurt meclisinin varlığına hiç kulak asılmaksızın çözümlendiği olgusu, sadece bu olgu, bu meclisin, hükümetin kendilerini küçük devlet ve küçük kentlerin dükkancı ve zanaatçılarının dikkatini dağıtmak yararlı bulunduğu sürece, bu bayları eğlendirmek için çıkarılıp gösterilen parlamenter kuklalar olarak kullanılmasına izin veren bir dangalaklar yığınından bileşen, basit bir tartışma klübünden başka bir şey olmadığını tanıtlamaya yeter. O bayların dikkatini dağıtmanın ne kadar zaman yararlı bulunduğunu birazdan göreceğiz. Ama bu meclisin bütün "üstün" adamla-

rı arasında, kendilerine oynatılan rol üzerinde en küçük bir fikri bulunan bir tek adamın bulunmayışı şu ana kadar Frankfurt klübü eski üyelerinin, tarihsel olayları kavramak için her zaman tamamen kendilerine özgü organlara sahip bulunmaları, dikkate değer bir olgudur.

Londra, Mart 1852

ONDÖRT

DÜZENİN YENİDEN KURULMASI REICHTAG VE PRUSYA MECLİSLERİ[69]

1849 Yılının ilk ayları, Avusturya ve Prusya hükümetleri tarafından, 1848 Ekim ve Kasımında sağlanan üstünlükleri daha da ileri götürme işinde kullanıldılar. Avusturya diyeti, Viyana'nın alınışından beri, Moravya'da Kremsir[70] adlı küçük bir kır kentinde, sadece bir ad olarak vardı. Orada, seçmenleri ile birlikte, Avusturya hükümetinin düştüğü derin utanç kuyusundan çıkmasına başlıca katkıda bulunmuş olan Slav temsilciler, Avrupa devrimine ihanetlerinden ötürü bambaşka bir biçimde cezalandırıldılar. Hükümet, gücünü yeni baştan kazanır kazanmaz, diyete ve onun Slav çoğunluğuna karşı büyük bir küçümseme ile davrandı ve imparatorluk ordularının ilk başarıları Macar savaşının çabucak sona ereceğini gösterdiği zaman, 4 Mart günü, diyet kapatıldı ve meclis üyeleri de silah zoru ile dağıtıldı. O zaman Slavlar, aldatıldıklarını nihayet anladılar ve şöyle haykırdılar: "Frankfurt'a gidelim ve bize burada yaptırılmayan

muhalefete orada devam edelim." Ama artık çok geçti ve ya sessiz sedasız oturmak, ya da kötürüm Frankfurt meclisine katılmaya gitmekten başka bir seçenekleri olmaması olgusu, sadece bu olgu, dörtbaşı mamur güçsüzlüklerini tanıtlamak için yeterliydi.

Almanya Slavlarının bağımsız bir ulusal varlık kazanma girişimleri, o zaman ve büyük bir olasılıkla her zaman için, böyle bir son buldu. Milliyet ve siyasal canlılıkları uzun zamandan beri boğulmuş ve bunun sonucu, bin yıla yakın bir süreden beri tıpkı İngiltere'deki Galliler, İspanya'daki Basklar, Fransa'daki Aşağı Bretonlar ve Kuzey Amerika'nın işgal edilen bölümlerindeki İspanyol ve Fransız asıllı yerliler gibi, kendilerini fethetmiş bulunan daha güçlü bir ulusun izlerinden gitmiş birçok ulusun dağınık kalıntıları, o ölmekte olan milliyetler, Bohemyalılar, Karintiyalılar, Dalmaçyalılar vb., kutsal 800 yılındaki siyasal *statu quo*'larını yeniden kurmak için, 1848'in genel karışıklığından yararlanmaya girişmişlerdi. Böyle bir gerilemenin olanaksız olduğunu; eğer Elbe ve Saale'nin doğusundaki tüm topraklar, vaktiyle aralarında akraba olan Slavlar tarafından tutulmuşsa bunun, Alman ulusunun eski doğu komşularını kendine bağımlı kılmak, emmek ve özümlemekteki fizik ve entelektüel gücü ile birlikte, sadece tarihsel eğilimi tanıtladığını; Almanların bu emme eğiliminin, geçmişte de, şimdi de, Batı Avrupa uygarlığının bu kıtanın doğusuna yayılmasının en güçlü araçlarından biri olduğunu; bu eğilimin, Almanlaşma süreci ancak Macarlar ve belli bir noktaya kadar da Polonyalılar gibi, bağımsız bir ulusal varlığa yetenekli, büyük, yoğun ve hiçbir saldırışa uğramamış ulusların sınırına eriştiği zaman durabileceğini; ve sonuç olarak, kendilerinden daha güçlü komşular tarafından bu eritilme ve emilme sürecinin tamamlanmasına boyun eğmenin, bu can çekişmekte olan ulusların doğal ve kaçınılmaz yazgısı olduğunu, bin yıllık tarih onlara göstermeliydi. Kuşkusuz bu, Bohemyalılar ile Güney Slavlarının bir bölümünü kışkırtmayı başaran panslavist düşçüler için çekici bir perspektif değil; ama bu düşçüler, yaşadıkları tüm topraklar üzerinde Almanlar arasında ve Almanlarla çevrili yaşayan; hemen hemen anımsanmayacak kadar eski zaman-

lardan beri tüm kültür yaşamları bakımından Almancadan başka dilleri olmayan ve kendilerinde, sayı ve parçalanmamış bir toprak gibi, ulusal bir varlığın en ilkel koşulları eksik, yok olmakta bulunan bazı insan topluluklarını hoşnut etmek için tarihin bin yıl geriye gideceğini nasıl umabilirler? Almanya ve Macaristan'ın bütün Slav topraklarında, arkasında bütün bu sayısız küçük ulusların bağımsızlığının yeniden kurulma eğilimi gizlenen panslavist dalga, Avrupa devrimci hareketleri ile işte böyle her yerde çatışmaya giriyordu; özgürlük için dövüştüklerini ileri sürmelerine karşı Slavlar her zaman (Polonyalıların demokratik bölüntüsü dışında), despotizm ve gericilik yanında yer alıyorlardı. Almanya'da, Macaristan'da, hatta şurda burda Türkiye'de bile, bu böyle oldu. Halk davasına ihanet ettikleri, Avusturya hükümetinin çevirdiği dolapların baş destek ve dayanağı oldukları için, Slavlar tüm devrimci ulusların gözünden düşmüşlerdi. Ve halk yığınlarının çok bilisiz olmaları nedeniyle, milliyetler konusunda panslavist önderler tarafından harlandırılan boş tartışmalara hiçbir yerde karışmamalarına karşın, gene de yarı Alman bir kent olan Prag'da, Slav bağnazları kalabalıklarının şu çığlığı alkışlayıp yineledikleri hiç unutulmayacak: "Rus kamçısı, Alman özgürlüğünden iyidir." 1848'de boşu boşuna yapılmış ilk girişimlerinden sonra ve Avusturya hükümetinin kendilerine verdiği dersten sonra, eğer fırsat çıkarsa yeni bir girişimde bulunmaları pek olası değil. Ama benzer bahanelerle, karşı-devrimci güç ile bağlaşmayı bir kez daha denemeleri durumunda, Almanya'nın ödevi açıktır. Devrim durumunda ve bir dış savaşa girişmiş hiçbir ülke, bağrındaki bir Vendée'ye hoşgörü ile bakamaz.[1]

İmparator tarafından diyetin dağıtılması ile aynı zamanda ilan edilen anayasaya gelince, o konuya dönmek gereksiz, çünkü o anayasa pratik olarak hiçbir zaman yürürlüğe girmedi ve şu anda da tamamen kaldırılmış bulunuyor. Daha 4 Mart 1849'dan bu yana, mutlakiyet Avusturya'da her planda yeniden kurulmuştur.

Prusya'da kral tarafından ihsan edilen yeni anayasayı onamak ve gözden geçirmek üzere, meclisler, şubat ayında toplandılar. Kendilerini kral ile bakanlarının istedikleri ka-

dar ileri gitmeğe hazır değilseler de, hükümetler karşısında oldukça alçakgönüllü ve uysal olarak gösteren meclislerin toplantıları altı hafta kadar sürdü. Ve tutumları sonucu, ilk uygun fırsatta, dağıtıldılar.

Böylece Avusturya ve Almanya, şimdilik parlamenter denetim engellerinden kurtulmuş bulunuyorlardı. Bundan böyle hükümetler tüm gücü ellerinde topluyorlar ve bunu nerede uygun görürlerse orada, Avusturya, Macaristan ve İtalya'da, Prusya'da, Almanya'da kullanıyorlardı. Çünkü küçük devletlerde "düzen" sağlamak için, Prusya da bir sefere hazırlanıyordu.

Karşı-devrim Almanya'da, iki büyük hareket merkezi olan Viyana ve Berlin'de zafer kazandıktan sonra, geriye sadece denge oralarda da gitgide devrimci çıkarın karşıt yöne eğilim göstermesine karşın, savaşım sonucunun henüz belirsiz bulunduğu küçük devletler kalıyordu. Bu ikincil devletler, daha önce de söylediğimiz gibi, Frankfurt Ulusal Meclisinde ortak bir merkez bulmuşlardı. Nedir ki bu sözümona Ulusal meclisin gerici özü, uzun zamandan beri Frankfurt halkının kendisine karşı elde silah ayaklanmasına neden olacak derecede açık olmasına karşın, gene de az çok devrimci bir kökeni olmuştu; ocak ayında, anormal, devrimci bir konum aldı. Yetkisi hiçbir zaman iyi belirlenmemiş, ama sonunda, gerçi büyük devletler tarafından hiçbir zaman tanınmamakla birlikte, kararnamelerinin yasa gücüne sahip olacağı kararını almıştı. Bu koşullar içinde ve anayasal kralcı partinin mutlakiyetlerin belini doğrultması ile konumunun renginin değiştiğini görmesi karşısında, Almanya'nın hemen tüm liberal kralcı burjuvazisinin, —demokratik partinin çekirdeği olan küçük-burjuvazinin, büyüyen sıkıntısı içinde, bu meclisin gerçekte demokrasinin son yoğun parlamenter falanjını oluşturan azınlığı çevresinde toplanması ile aynı zamanda—, son umudunu bu meclis çoğunluğuna bağlamasında şaşılacak bir şey yok. Öte yandan büyük hükümetler ve özellikle Prusya kabinesi, seçimle oluşan böyle bir güvensiz meclisin Almanya'da kralcı sistemin yeniden kurulması ile bağdaşmazlığını gitgide daha iyi görüyorlardı ve eğer zorla bu meclisi hemen dağıtmadılarsa, bunun nedeni sadece

zamanın henüz gelmemiş, Prusyanın kendi büyük tasarılarını gerçekleştirmek için henüz bu meclisten yararlanmayı ummakta olması idi.

Bu arada bu zavallı meclis, gitgide daha büyük bir karışıklık içine düşüyordu. Elçilerine ve komiserlerine, Berlin'de olduğu gibi Viyana'da da çok kötü davranılmıştı; üyelerinden biri, parlamenter dokunulmazlığına karşın, Viyana'da herhangi bir asi gibi idam edilmişti. Kararlarına hiçbir yerde kulak asılmıyordu ve hatta, büyük devletlerin bu kararların sözünü edecekleri tuttuğu zaman da bu iş, meclisin kendi hükümetlerini bağlayan yasa ve kararnameleri oylama hakkına karşı çıktıkları protesto notalarında oluyordu. Meclisin temsil organı olan merkezî yürütme gücü, aşağı yukarı Almanya'daki tüm hükümetler ile diplomatik çekişmeler içine girmişti ve bütün çabalarına karşın ne meclis, ne de merkezî hükümet, Avusturya ile Prusya'nın kendi kesin görüş, plan ve istemlerini açıklamalarını sağlayabildiler. Meclis, en sonunda, hiç değilse şunu açıkça görmeye başlıyordu: Tüm iktidarı elinden kaçırmış, Avusturya ile Prusya'nın insafına kalmıştı ve hele Almanya'yı federal bir anayasa ile donatma niyeti varsa, hemen ve çok ciddi bir biçimde, işe koyulması gerekiyordu. Ve kararsız üyelerinden çoğu da, hükümetler tarafından sanatın tüm kurallarında aldatılmış bulunduklarını açıkça görüyorlardı. Ama güçsüzlükleri içinde şimdi ne yapmaya yetenekli idiler? Onları kurtarabilecek tek şey, korkusuzca ve tezelden halk kampına geçmekti; ama bu adımın başarısı da çok kuşkuluydu. Çeşitli söylentilerin ve diplomatik notaların gürültüsü ile şaşkına dönmüş, tek avuntu ile desteklerini kendilerinin ulusun en iyi, en büyük, en bilge ve Almanya'yı kurtarmaya yetenekli tek kişileri oldukları yolundaki bıkıp usanmadan yinelenen inancada arayan bu kararsız, kısa görüşlü ve kendini beğenmiş güçsüz insanlar yığını içinde, bir tek parlamenter yaşam yılının dörtbaşı mamur aptallara döndürdüğü bu zavallı yaratıklar arasında, tez ve kesin bir gözpekliğine, hele hele enerjik ve direşken bir eyleme yetenekli adamlar neredeydi?

En sonunda Avusturya hükümeti, yüzündeki maskeyi çıkardı. Bu hükümet, 4 Mart anayasasında Avusturya'yı, or-

tak bir maliye, gümrük sistemi ve askerî kurumlar ile birlikte ve böylece Alman ve Alman-olmayan eyaletler arasındaki tüm engel ve tüm ayrımı ortadan kaldıran bölünmez krallık olarak ilan etti. Bu bildiri, Frankfurt meclisinin daha önce kabul etmiş bulunduğu gelecekteki federal anayasa karar ve maddeleri ile açık bir çelişme durumundaydı. Avusturya ona düello teklif etmişti ve zavallı meclisin bu teklifi kabul etmekten başka bir seçeneği yoktu. Bu işi belli bir gürültü ile yaptı ve kendi gücü ile meclisin dörtbaşı mamur hiçliğinin bilincinde olan Avusturya, bu gürültüye kulak bile asmadı. Ve kendi kendine verdiği ünvana göre, Alman halkının bu değerli yasama organı, Avusturya'nın onuruna yaptığı bu saldırışın öcünü almak için, kendini eli ayağı bağlı bir biçimde Prusya hükümetinin ayaklarına atmaktan daha iyi bir şey bulamadı. Ne kadar inanılmaz görünürse görünsün, anayasa-dışı ve halk düşmanları olarak, damgalamış ve görevden alınmalarını boş yere istemiş bulunduğu o aynı bakanlar karşısında diz çöktü. Gelecek makalelerimizin konusu, bu utanç verici uzlaşmaların ayrıntıları ile bunları izleyen olaylar olacak.

Londra, Nisan 1852

ONBEŞ

PRUSYA'NIN ZAFERİ[72]

İŞTE Alman devrim tarihinin son bölümüne; Ulusal meclisin çeşitli devletler hükümetleri ve özellikle Prusya hükümeti ile çatışmasına, Güney ve Batı Almanya ayaklanmasına ve bunun Prusya tarafından ezilmesine geldik.

Frankfurt meclisini daha önce işbaşında görmüştük. Avusturya tarafından tekmelendiğini, Prusya tarafından onuruna saldırıldığını, küçük devletlerce dinlenmediğini, ülkedeki bütün prensler tarafından burnundan tutulup çekilen kendi güçsüz merkezî "hükümet"i tarafından aldatıldığını görmüştük. En sonunda işler bu güçsüz, sallantılı ve yavan yasama organı için tehdit edici bir duruma geldi. İster istemez, "yüce Alman birliği düşününün tehdit altında olduğu" sonucuna varma zorunda kaldı; bu, Frankfurt meclisinin ve yaptığı ve yapmayı hesapladığı her şeyin, duman halinde dağılıp gitmek üzere olduğunu söyleme anlamına geliyordu. Bu nedenle, büyük yapıtını: "Reich Anayasası"nı elden geldi-

ğince çabuk üretmek için, ciddi olarak işe koyuldu. Gene de bir güçlük vardı. Ne tür bir yürütme hükümeti olmalıydı? Bir yürütme komitesi mi? Hayır: Bu, diye düşündüler yüksek bilgelikleri içinde, Almanya'yı bir cumhuriyet yapmak olur. Bir "başkan" mı? Bu da aynı kapıya çıkardı. O zaman, eski imparatorluk makamını yeniden canlandırmak gerekiyordu. Ama imparator olacak kimse bir prens olduğuna göre, bu kim olacaktı? Kuşkusuz, Reuss-Schleitz-Greitz-Lohenstein-Ebersdorf'dan Bavyera'ya kadar, *Dii minorum gentium*'ların[73] hiçbiri; buna hiçbir zaman ne Avusturya gözyumardı, ne de Prusya. Bu ancak ya Avusturya, ya da Prusya olabilirdi. Ama ikisinden hangisi? Kuşkusuz, eğer koşullar daha elverişli olaydı, eğer Avusturya hükümeti Gordium düğümünü kesip de onu sıkıntıdan kurtarmamış olaydı, hiçbir sonuca varmaksızın bu önemli ikilemi tartışmakla meşgul bu yüce meclis hâlâ toplantılarını sürdürürdü.

Avusturya tüm eyaletlerini egemenliği altına aldıktan sonra, Avrupa'nın karşısına yeniden büyük ve güçlü bir Avrupa devleti olarak çıkabildiği anda, siyasal yerçekimi yasasının, Frankfurt meclisi tarafından verilen bir tacın kendisine sağlayacağı yetkenin yardımı olmaksızın, Almanya'nın geri kalan bölümünü kendiliğinden onun yörüngesine çekeceğini çok iyi biliyordu. Avusturya, Alman İmparatorluğunun, Almanya'nın dışında olduğu gibi içinde de gücüne bir zerrecik eklemeksizin, onun özerklik siyasasını engelleyen dayanıksız ve güçsüz tacından kurtulalı beri, çok daha güçlü, hareketlerinde çok daha özgür idi. Ve Avusturya'nın İtalya ve Macaristan'daki durumunu korumakta yeteneksiz kaldığı varsayılırsa, o zaman Almanya'da da çözülüp yok olur ve tüm gücü ile sahip olduğu zaman elinden kaçırdığı bir taç üzerinde hiçbir zaman yeni baştan hak iddia edemezdi. Bu nedenle Avusturya, hiç kaçamaksız, İmparatorluğun tüm yeniden canlanmasına karşı çıktı; açıkça 1815 antlaşmalarının tanıyıp kabul ettikleri, Almanya'nın tek merkezî hükümeti olan federal Germen diyetinin yeniden kurulmasını istedi ve 4 Mart 1849 günü, Avusturya'yı bölünmez, merkezileşmiş ve bağımsız, hatta Frankfurt meclisinin yeniden kurmak istediği Almanya'dan bile ayrı bir krallık olarak ilan etmekten

başka bir anlamı olmayan o anayasayı resmen yayınladı.

Gerçekte bu açık savaş ilanı Frankfurt bilgelerine, Avusturya'yı Almanya'dan dıştalamak ve bu ülkenin geri kalan bölümü ile hayli yıpranmış imparatorluk harmanisi Majeste Prusya kralının omuzlarına düşecek bir tür Aşağı-İmparatorluk,[74] bir "küçük Almanya" yaratmaktan başka bir yol bırakmıyordu. Bu, anımsanacağı gibi, eski bir tasarının; sayesinde eski saplantılarının ülkenin kurtuluşu için son "çıkar yol" olarak bir kez daha göklere çıkarıldığı onur kırıcı koşulları beklenmedik bir kazanç sayan Güney ve Merkez Almanlarından oluşan bir liberal doktrinerler partisi tarafından, bundan yedi sekiz yıl önce yumurtlanmış bulunan eski bir tasarının, yeniden ele alınması idi.

Sonuç olarak meclis, 1849 Şubat ve Martında, Reich anayasası ile, seçim hakları ve seçim yasası bildirisi üzerindeki oturumlarını tamamladı; —elbette birçok konu üzerinde, bazen tutucu ya da daha doğrusu gerici partiye, bazen de meclisin daha ileri bölüntülerine, birbirleriyle iyiden iyiye çelişen birçok ödünler vermek zorunda kalarak. Gerçekte meclisin az önce sağ ile merkez sağ (tutucular ile gericiler) elinde bulunan yönetiminin, yavaş yavaş da olsa kerteli bir biçimde solun bu meclisteki demokratların eline geçtiği açıktı. Avusturya temsilcilerinin, ülkelerini Almanya'dan dıştalayan ve gene de içinde oturmaya ve oylamaya çağrıldıkları bir meclisteki anlamı belirsiz konumu, bu denge bozulmasını kolaylaştırıyordu; işte böylece daha şubat sonlarından başlayarak merkez sol ile sol, Avusturya oylarının desteği sayesinde, çoğu kez çoğunlukta bulunuyorlardı; oysa Avusturya tutucu bölüntüsünün, birdenbire ve işin hoş yanı olarak sağ ile birlikte oy verip, dengeyi karşıt yana çevirdiği günler de oluyordu. Bu *soubresauts*[75] ile meclisi gözden düşürmek istiyorlardı; oysa halk yığını, Frankfurt'tan gelen her şeyin mutlak boşluk ve hiçliğini uzun zamandan beri anlamış bulunduğu için buna hiç de gerek yoktu. Bu türlü kararsızlıkların ortasında ne türlü bir anayasa yapılabileceği kolay anlaşılır.

Kendisinin devrimci Almanya'nın seçkin topluluğu ve gururu olduğuna inanan meclis solu, Avusturya despotizminin kışkırtıcı iyi ya daha doğrusu kötü dileği sayesinde ka-

zandığı bazı ufak tefek başarılar yüzünden, aklını iyiden iyiye şaşırmıştı. Zaten pek iyi belirlenmemiş kendi öz ilkelerinin, aşağı yukarı ve sulandırılmış bir biçimde sonsuz küçük dozlarda Frankfurt meclisinin bir çeşit onayını kazandığı her kez bu demokratlar, ülkeyi ve halkı kurtardıklarını ilan ediyorlardı. Bu zavallı budalalar, genellikle çok silik olan yaşamları boyunca, başarıya benzeyen her şeye o kadar az alışıktılar ki, iki üç oyluk bir çoğunlukla geçmiş değersiz önerilerinin, Avrupa'nın yüzünü değiştireceğine adamakıllı inanıyorlardı. Bunlar daha yasama mesleklerinin başında, o iflah olmaz *parlamenter aptallık* hastalığına, mutsuz kurbanlarına tüm dünyanın, onun tarihi ve geleceğinin kendilerini üyeleri arasında bulundurma onuruna sahip bu özel temsil organındaki çoğunluk tarafından yönetilip belirlendiği ve kendi meclislerinin duvarları dışında olup biten her şeyin, — savaşlar, devrimler, demiryolları yapımları, tüm yeni kıtaların sömürgeleştirilmesi, Kaliforniya altın madenlerinin bulunması, Orta Amerika kanalları, Rus orduları ve insanlığın yazgısı üzerinde herhangi bir etkide bulunma savına sahip öbür benzer şeyler— bütün bunların, şu anda ne olursa olsun, yüce meclislerinin ilgisini çeken önemli sorun yöresinde dönen dirimsel olaylar karşısında hiçbir şey olmadığı cakalı inancını aşılayan hastalığa, meclisin öbür bölüntülerinden daha amansız bir biçimde yakalandılar. Böylece, meclisin demokratik partisi, her derde deva ilaçlarından birkaçını Reich anayasasına gizlice sokmayı başardığından, bütün önemli konularda birçok kez ilan edilmiş kendi öz ilkeleri ile açık çelişki durumunda bulunduğu halde, bundan böyle bu anayasayı destekleme zorundaydı. Ve sonunda, bu melez ürün, kendi sahipleri tarafından terkedilip demokratik partiye bırakılınca, bu parti kalıtı kabul etti ve bu *kralcı* anayasa için, şimdi kendi *cumhuriyetçi* ilkelerini ilan eden herkese karşı savaşıma girişti.

Bununla birlikte, itiraf etmek gerek, burada sadece görünüşte bir çelişki vardı. Reich anayasasının belirsiz, çelişik, tamamlanmamış niteliği, bu demokrat bayların işlenmemiş, karmakarışık, çelişik siyasal düşüncelerinin tam bir yansısıydı. Ve eğer kendi öz sözleri ve yazmasını bildikleri kada-

rıyla kendi öz yazıları, bunun yeterli bir kanıtını vermiyorlardıysa, eylemleri veriyordu; çünkü, aklı başında adamlar arasında, bir insanın dediklerine göre değil, yaptıklarına göre, olduğunu iddia ettiği şeye değil; gerçekten ne olduğuna göre yargılanacağı açıktır; oysa Alman demokrasisinin bu kahramanlarının marifetleri, daha da göreceğimiz gibi, kendi başlarına oldukça yüksek sesle konuşurlar.

Gene de Reich anayasası, bütün kıvır zıvırı ve sahneye konuluşu ile birlikte, kesin olarak oylandı ve 28 Mart günü Prusya kralı, 248 çekimser ve 200 oylamaya katılmayan üyeye karşı 290 oyla, Avusturya dışında Almanya imparatoru seçildi. Tarihsel ironi eksiksizdi; 18 Mart 1848 devriminden üç gün sonra Frieedrich Wilhelm IV tarafından şaşkınlığa uğramış Berlin sokaklarında, başka heryerde sarhoşluğa karşı yasa tarafından cezalandırılacak bir durumda oynanmış bulunan o tiksinç imparatorluk güldürüsü,[76] sözümona tüm Almanya'yı temsil eden meclis tarafından, tastamam bir yıl sonra onaylanmıştı. İşte Alman devriminin sonucu buydu!

Londra, Haziran 1852

ONALTI

ULUSAL MECLİS VE HÜKÜMETLER[77]

FRANKFURT Ulusal Meclisi, Prusya kralını Almanya (Avusturya dışında) imparatoru olarak seçtikten sonra, ona tacı sunmak üzere Berlin'e bir kurul gönderdi. Friedrich Wilhelm öteki temsilcileri 3 Nisan günü kabul etti. Onlara Almanya'nın bütün öteki prensleri üzerinde, halk temsilcilerinin oyunun kendisine vermiş bulunduğu öncelik hakkını kabul etmesine karşın, öteki prenslerin kendi üstünlüğünü ve ona haklarını veren Reich anayasasını tanıyacaklarından emin olmadıkça imparatorluk tacını kabul edemeyeceğini bildirdi. Bu anayasanın onlar tarafından onaylanabilecek gibi olup olmadığını incelemenin, Almanya hükümetlerinin işi olduğunu da ekledi. Sözünü, imparator olsun olmasın, onu her zaman iç ve dış düşmana karşı kılıcını çekmeye hazır bulacaklarını söyleyerek tamamladı. Onun bu sözünü, Ulusal meclis bakımından hayli şaşırtıcı bir biçimde, nasıl tuttuğunu göreceğiz.

Frankfurt bilgeleri, ince eleyip sık dokuyan diplomatik bir soruşturmadan sonra, bu yanıtın tacın bir reddi anlamına geldiği sonucuna vardılar. O zaman (12 Nisan), Reich anayasasının ülke yasası olduğunu ve korunacağını kararlaştırdılar; ve bir çıkar yol göremedikleri için, anayasanın yürürlüğe konma araçları üzerinde öneriler yapmakla görevli otuz kişilik bir komite seçtiler.

Bu karar, o zaman Frankfurt meclisi ile Alman hükümetleri arasında patlak veren çatışmanın işareti oldu. Burjuvazi, ve özellikle küçük-burjuvazi, birdenbire yeni Frankfurt anayasasından yana olduklarını açıkladılar. "Devrimi kapayacak" anı artık daha çok bekleyemezlerdi. Avusturya ve Prusya'da ordunun işe karışmasıyla, devrim şimdilik bitmişti. Sözü geçen sınıflar, bu işi daha yumuşak bir biçimde yapmayı yeğ tutarlardı, ama seçim ellerinde değildi; olan olmuştu ve hemen aldıkları ve kahramanca uygulamaya koyuldukları karardan en iyi biçimde yararlanmak gerekiyordu. İşlerin görece iyi gittiği küçük devletlerde burjuvazinin uzun süreden beri özlüğüne en iyi uyan o olağanüstü ama güçsüz olduğu için kısır parlamenter ajitasyona yeniden daldığı görüldü. Almanya'nın tek tek alınan çeşitli devletleri, bundan böyle dingin bir anayasal gelişme yoluna girmelerini sağlayacağı düşünülen yeni ve kesin biçime erişmiş gibi görünüyorlardı. Bir tek sorun açık kalıyordu: Siyasal konfederasyonun yeni Germanik örgütlenmesi sorunu. Ve hâlâ tehlikeye gebe gibi görünen tek sorun olan bu sorunun hemen çözülmesi zorunlu bulundu. Burjuvazi tarafından, anayasayı elden geldiğince çabuk tamamlamak için, Frankfurt meclisi üzerinde yapılan baskının nedeni budur; gecikmeden kararlı bir düzen kurma amacıyla, yüksek ve orta burjuvazinin bu anayasayı, ne olursa olsun kabul etme ve desteklemekte gösterdikleri göz pekliğinin nedeni budur. Öyleyse Reich anayasası için ajitasyonun ilk kaynağı gerici bir duygu içinde bulunuyor ve kökenini uzun zamandan beri devrimden bezmiş sınıflardan alıyordu.

Ama dikkate değer bir başka şey daha var. Gelecekteki Alman anayasasının temel ilkeleri, 1848 ilkyaz ve yazının ilk ayları sırasında, halk kaynaşması henüz en yüksek nok-

tasında bulunduğu bir zamanda oylanmıştı. Oylanan kararlar, *o sırada* tamamen gerici de olsalar, şimdi Avusturya ve Prusya hükümetlerinin keyfî davranışlarından sonra, son derece liberal ve hatta demokratik görünüyorlardı. Karşılaştırma ölçeği değişmişti. Frankfurt meclisi manen intihar etmeden, bir kez oylanmış bulunan bu hükümetlerin üzerine çizgi çekemez ve Reich anayasasını, Avusturya ve Prusya hükümetlerinin elde kılıç zorla söyleyip yazdırdıkları anayasalara benzetemezdi. Ayrıca görmüş bulunduğumuz gibi, meclisteki çoğunluk yer değiştirmişti ve liberal ve demokratik partinin etkisi büyüyordu. Böylece Reich anayasası, sadece görünüşteki, salt halkçı kökeni ile ayrılmakla kalmıyordu, ama aynı zamanda, bütün çelişkilerine karşın, tüm Almanya'nın en liberal anayasasıydı da. En büyük eksikliği, hükümlerini yürürlüğe sokmak için hiçbir güce sahip bulunmayan bir kâğıt parçasından başka bir şey olmaması idi.

Bu koşullarda, sözümona demokratik partinin, yani küçük-burjuvalar yığınının, Reich anayasasına dört elle sarılması doğaldı. Bu sınıf istemlerinde, kralcı-anayasacı liberal burjuvaziden her zaman ileri olmuştu; daha cesur bir tutum benimsemiş, birçok kez silahlı bir direnme tehdidinde bulunmuş ve özgürlük için savaşımda kanını ve yaşamını verme vaatlerini esirgememişti; ama tehlike zamanı ortalıkta görünmeyişinin kanıtını da birçok kez vermiş bulunuyordu ve gerçekte, hiçbir zaman, her şey yitirilmiş de bulunsa, kendini hiç değilse, işlerin şu ya da bu biçimde bir düzene girmiş *olduğunu* bilmekle avuttuğu kesin bir yenilgi ertesinde olduğu kadar rahat bir nefes alınıyordu. Sonuç olarak büyük bankacıların, sanayici ve tecimenlerin katılması daha sakıntılı bir nitelik taşıdığı ve daha çok Frankfurt anayasası yararına basit bir gösteri olduğu halde, onların hemen altındaki sınıf, bizim yiğit demokrat küçük-burjuvalarımız, büyük bir tumturakla konuşuyor ve her zamanki gibi Reich anayasasını yerde bırakmaktansa, kanlarını son damlasına kadar dökeceklerini ilan ediyorlardı.

Reich anayasasının hemen kabulü için bu iki parti, yani anayasal krallığın burjuva yandaşları ile azçok demokratik küçük-burjuvazi tarafından yürütülen ajitasyon hızla alan

kazandı ve en güçlü ifadesini çeşitli devletlerin parlamentolarında buldu. Prusya, Hannover, Saksonya, Baden, Wurtemberg meclisleri, anayasadan yana çıktılar. Hükümetler ile Frankfurt meclisi arasındaki savaşım korkutucu bir nitelik kazandı.

Bununla birlikte, hükümetler hızlı davranıyorlardı. Prusya meclisleri, anayasayı gözden geçirmek ve onaylamakla görevli olduklarına göre, anayasa-dışı bir biçimde dağıtıldılar; Berlin'de hükümet tarafından tasarlanarak kışkırtılmış karışıklıklar patlak verdi ve ertesi gün, 28 Nisan günü, Prusya hükümeti, içinde Reich anayasasının, değiştirme ve arındırılması Almanya hükümetlerine düşen en anarşik ve en devrimci türden bir belge olarak gösterildiği bir genelge yayınladı. Böylece, Prusya, Frankfurt bilgelerinin durmadan böbürlendikleri ama bir türlü kuramadıkları o egemen kurucu iktidara açıkça karşı çıkıyordu. Böylece resmen ilan edilmiş bulunan bu anayasayı bir karara bağlamak için, eski federal diyetin bir yenilenmesinden başka bir şey olmayan bir prensler kongresi toplantıya çağrıldı. Ve aynı zamanda Prusya, askerî birliklerini Frankfurt'tan yaya üç günlük uzaklıkta bulunan Kreuznach'ta topluyor ve küçük devletleri, Frankfurt meclisine katılır katılmaz kendi meclislerini dağıtarak, verdiği örneği izlemeye çağırıyordu. Bu örnek, Hannover ve Saksonya tarafından hızla izlendi.

Sorunun ancak silah gücü ile çözülebileceği açıktı. Hükümetler arasındaki düşmanlık, halk içindeki kaynaşma her gün daha belirgin biçimler alıyordu. Ordu her yerde, ve Almanya'nın güneyinde büyük bir başarı ile, demokrat burjuvalar tarafından işlenmişti. Her yerde Reich anayasası ile Ulusal meclisi, eğer gerekiyorsa elde silah destekleme kararı alınan büyük yığın mitingleri düzenliyordu. Köln'de aynı erekle, Ren Prusyası'nın tüm belediye meclisi temsilcilerinin bir toplantısı düzenlendi. Pfalz'da, Bergen dükalığında, Fulda'da, Nuremberg'de, Odenwald'da, köylüler yığın yığın toplandılar ve esriyecek derecede coştular. Fransız Kurucu Meclisi tam bu sırada dağılıyor ve zorlu çalkantılar arasında yeni seçimler hazırlanıyordu; oysa Almanya'nın doğu sınırı üzerinde Macarlar, bir aylık bir süre içinde bir parlak zafer-

ler dizisi ile Avusturya istila dalgasını Tisza'dan[78] Leitha'ya[79] kadar püskürtmüşlerdi ve her gün bir baskınla Viyana'yı almaları bekleniyordu. Her yerde halkın imgeleme yetisi böylece en yüksek derecede kızıştığı ve hükümetlerin saldırgan siyasası kendini her gün daha açık bir biçimde gösterdiği için, zorlu bir çatışmadan kaçınılamazdı ve savaşımın barışçı bir sonuca bağlanacağına, ancak tabansız avanaklık kendini inandırabilirdi. Ama bu tabansız avanaklık, Frankfurt meclisinde geniş ölçüde temsil ediliyordu.

Londra, Temmuz 1852

ONYEDİ

AYAKLANMA[80]

FRANKFURT Ulusal Meclisi ile Alman devletlerinin hükümetleri arasındaki kaçınılmaz çatışma, sonunda 1849 Mayısının ilk günleri içinde açık savaşmalar halinde patlak verdi. Hükümetleri tarafından geri çağrılan Avusturya temsilcileri, birkaç demokratik sol üye dışında, meclisi bırakmış ve yurtlarına dönmüş bulunuyorlardı. İşlerin alacağı gidişi sezen tutucu üyeler çoğunluğu, kendi hükümetlerinin çağrısını bile beklemeden, meclisten çekildiler. Buna göre, solun etkisini artıran ve bundan önceki makalelerde açıklanmış bulunan nedenlerden bile bağımsız olarak sadece sağ üyelerin görevlerini bırakıp kaçmaları, eski azınlığı meclis çoğunluğu durumuna dönüştürmeye yetiyordu. Daha önce böyle bir talihi düşünde bile görmemiş bulunan yeni çoğunluk, eski çoğunluk ve onun imparatorluk naibinin güçsüzlüğü, kararsızlığı ve gevşekliğine karşı öfkeden köpürmek için muhalefetteki durumundan yararlanmıştı. Ve şimdi birdenbire o eski

çoğunluğun yerine geçmeye çağrılmış bulunan *oydu*. Neler yapmaya yetenekli olduğunu göstermek, şimdi *ona* düşüyordu. *Onun* egemenliği, söylemeye gerek yok, enerjik, gözüpek ve etkin bir egemenlik olacaktı. *O*, Almanya'nın seçkin topluluğu, hasta imparatorluk naibi ile onun sallantılı bakanlarını çarçabuk yürütmeyi başaracaktı; eğer başaramazsa, hiçbir kuşkuya yer yok, halkın egemen hakkı adına bu güçsüz hükümeti zorla işten uzaklaştıracak ve onun yerine Almanya'nın kurtuluşunu sağlayacak enerjik, yorulma bilmez bir yürütme gücü geçirecekti. Zavallı yoksullar! Eğer kimsenin kulak asmadığı yerde bir hükümetten söz edebilirse, *onların* hükümet rejimi, hatta öncellerinin hükümet rejiminden bile daha gülünç bir şey oldu.

Yeni çoğunluk, tüm engellere karşın yeni anayasanın, hem de hemen uygulanması gerektiğini, 15 Temmuzda halkın yeni Temsilciler meclisine temsilcilerini seçeceğini ve bu meclisin Frankfurt'ta 15 Ağustosta toplanacağını açıkladı. Nedir ki bu açıklama, Alman nüfusunun dörtte-üçünden çoğunu kapsayan Prusya, Avusturya ve Bavyera'nın ilk sıralarında bulundukları imparatorluk anayasasını tanımayan o hükümetlere bir savaş ilanı idi; o hükümetlerin kabul etmekte ivedilik gösterdikleri bir savaş ilanı. Prusya ile Bavyera da, kendi devletlerinin Frankfurt'a göndermiş bulundukları temsilcileri geri çağırdılar ve Ulusal meclise karşı askerî hazırlıklarını hızlandırdılar. Bununla birlikte bir başka yandan, demokratik partinin Reich anayasası ve Ulusal meclis yararına (parlamento dışında) yaptığı gösteriler daha karıştırıcı, daha zorlu bir nitelik kazanıyordu ve en aşırı partinin adamları tarafından yönetilen emekçiler yığını, kendi davaları olmasa da hiç değilse Almanya'yı eski monarşik engellerinden kurtararak, amaçlarına biraz olsun yaklaşma olanağı veren bir dava için silaha sarılmaya hazırdı. Böylece her yanda halklar ile hükümetler karşı karşıya, çatışmaya hazır idiler; patlama kaçınılmazdı; lağım barut doluydu; onu patlatmak için bir kıvılcımdan başka bir şey gerekli değildi. Saksonya'da meclislerin dağıtılması, Prusya'da Landwehr'in (askerî yedek) silah altına alınması, hükümetin Reich anayasasına açık direnci, bu kıvılcımların ta ken-

dileri idiler; bir göz açıp kapayıncaya kadar çaktılar ve ülke tutuştu. Dresden'de 4 Mayıs günü çevredeki tüm bölgeler isyancılara pekiştirme birlikleri gönderirken, muzaffer halk, kenti ele geçirdi ve kralı oradan kovdu. Ren Prusyası ve Vestefalya'da, Landwehr yürümeyi reddetti, cephaneliklere el koydu ve Reich anayasasını savunmak için silahlandı. Pfalz'da halk, Bavyera hükümet memurlarını teslim alıp devlet kasalarına elkoydu ve eyaleti Ulusal meclisin korunması altına koyan bir Savunma komitesi kurdu. Wurtemberg'de halk, kralı Reich anayasasınını tanımaya zorladı ve Baden'de halkla birleşen ordu, büyük-dükayı, kaçmak zorunda bıraktı ve bir eyalet hükümeti kurdu. Almanya'nın öbür bölgelerinde de halk, elde silah ayaklanmak ve onun buyruğuna girmek için Ulusal meclisin kesin bir işaretinden başka bir şey beklemiyordu.

Ulusal meclisin durumu, onursuz geçmişinden sonra beklenebileceğinden çok daha elverişli idi. Batı Almanya'nın yarısı onun için silaha sarılmıştı; ordu her yerde kararsızdı; küçük devletlerde ordu, hiç kuşkusuz hareketten yana bir eğilim gösteriyordu. Avusturya, Macarların başarılı ilerleyişi ile kötürümleşmişti ve Rusya, Alman hükümetlerinin o yedek gücü, tüm güçlerini Avusturya'yı Macar ordularına karşı desteklemeye yöneltiyordu. Sadece Prusya'ya boyun eğdirmek gerekiyordu ve bu ülkede varolan devrimci duygudaşlıklarla birlikte, bu ereğe erişmek için elbette bir olanak vardı. Öyleyse her şey, meclisin tutumuna bağlıydı.

Oysa ayaklanma, savaş ya da herhangi bir başka sanat kadar bir sanattır; savsaklanmaları, bunları savsaklayan partinin yıkımına yol açan bazı pratik kurallara bağlıdır. Böyle durumlarda göz önünde tutulmaları gereken partilerin ve koşulların özlüğünden mantıksal olarak çıkan bu kurallar öylesine açık ve öylesine yalındırlar ki, kısa 1848 deneyi bunları Almanlara adamakıllı öğretmiştir. Birincisi, eğer oyununuzun bütün sonuçlarına korkusuzca göğüs germeye iyice kararlı değilseniz, ayaklanma ile hiç oynamamak. Ayaklanma, değerleri her gün değişebilen çok belirsiz büyüklükler ile yapılan bir hesaptır; düşman güçler her tür örgütlenme, disiplin ve yetke alışkanlığı üstünlüğüne sahip-

tirler; eğer onların karşısına daha üstün güçler çıkaramazsanız, bozguna uğradığınızın, hapı yuttuğunuzun resmidir. İkincisi, bir kez ayaklanma yoluna girdikten sonra, en büyük bir kararlılık ile ve saldırıcı biçimde davranmak. Savunma, her türlü silahlı ayaklanmanın ölümüdür; ayaklanma, daha düşmanları ile boy ölçüşmeden yitirilir. Düşmanlarınız, güçleri dağınık olduğu sırada, birdenbire saldırın, ne kadar küçük olursa olsun, yeni ama günlük başarılar hazırlayın; ilk başarılı ayaklanmanın size verdiği morali yükselterek sürdürün; her zaman en güvenilir yanda gitmeye çalışan sallantılı öğeleri böylece kendi yanınıza alın; devrimci siyasada bugüne kadar bilinen en büyük usta olan Danton ile birlikte: *de l'audace, de l'audace, encore de l'audace*[81] diyerek, düşmanlarınızı güçlerini size karşı toparlayamadan, önünüzden kaçmaya zorlayın.

O zaman Frankfurt meclisi, kendisini tehdit eden kesin yıkımdan kurtulmak için ne yapmalıydı? Her şeyden önce durumu açıkça görmeli ve ya hükümetlere kayıtsız şartsız boyun eğmek, ya da kayıtsız şartsız ve duraksamaksızın silahlı ayaklanmaya katılmaktan başka bir çıkar yol olmadığına aklını yatırmalıydı. İkinci olarak, daha önce patlak vermiş bulunan bütün ayaklanmaları açıkça tanımak ve kendi vekilleri tarafından temsil edilen egemen halka karşı çıkma cüretini gösterecek tüm prens, bakan ve öbürlerini yasadışı ilan ederek, ulusal temsilin savunulması için halkı her yerde silaha sarılmaya çağırmalıydı. Üçüncü olarak imparatorluk naibini hemen işbaşından uzaklaştırmalı; güçlü, etkin ve *hiçbir şeyin durduramayacağı* bir yürütme gücü kurmalı; isyancı birlikleri, böylece aynı zamanda ayaklanmayı genişletmek için yasal bir bahane de sağlayarak, kendini korumak üzere Frankfurt'a çağırmalı, elinde bulunan bütün güçleri sağlam bir birlik halinde örgütlemeli, uzun sözün kısası, kendi durumunu güçlendirmek ve düşmanlarının durumunu güçten düşürmek için kullanabileceği bütün araçlardan hızla ve duraksamaksızın yararlanmalıydı.[82]

Frankfurt meclisinin erdemli demokratları ise, bütün bunların tam tersini yaptılar. İşleri canları istediği gibi gitmeye bırakmakla yetinmeyen bu gönül adamları, karşı çık-

maları ile hazırlanan bütün ayaklanma hareketlerini boğacak kadar ileri gittiler. Örneğin Bay Karl Vogt, Nuremberg'de işte böyle davrandı. Saksonya, Ren Prusyası, Vestefalya ayaklanmalarını, Prusya hükümetinin görülmemiş zorbalığına karşı duygusal ve iş işten geçtikten sonra yapılan bir protestodan başka hiçbir yardımda bulunmaksızın, ezdirttiler. Almanya'nın güneyindeki ayaklanmalarla gizli diplomatik ilişkiler sürdürüyorlardı ama onlara açık bir tanıma desteği vermekten sakındılar. İmparatorluk naibinin hükümetler ile suç ortaklığı içinde olduğunu biliyorlardı ama gene de bu hükümetlerin çevirdikleri dolaplara engel olmak için kılını bile kıpırdatmayan *ona* başvurdular. İmparatorluğun eski tutucu bakanları, her oturumda bu güçsüz meclisi maskaraya döndürüyor ve bu meclis de bunu yapmalarına göz yumuyordı. Ve Silezyalı bir temsilci ve *Neue Rheinische Zeitung* yazarlarından biri olan Wilhelm Wolff onları, İmparatorluğun başta gelen ve en büyük hainlerinden başka bir şey olmadığını haklı olarak söylediği imparatorluk naibini yasadışı etmeğe çağırdığı zaman, bu devrimci demokratların ortak ve erdemli öfkesi ile yuhalandı! Kısacası gevezeliğe, protestoya, atıp tutmaya istemeye istemeye devam ettiler, — ama hep davranma cesaret ve ruhundan yoksun olarak. Bu sırada hükümetlerin düşman birlikleri gitgide ilerliyor ve onların kendi yürütme güçleri, yani imparatorluk naibi, Alman prensleri ile birlikte onların yaklaşan sonunu hazırlıyordu. Bu aşağılık meclis, saygınlığının son kalıntılarını da işte böyle yitirdi; onu savunmak için ayaklanmış bulunan isyancılar, bundan böyle onun için hiçbir kaygı göstermez oldular; ve sonunda, göreceğimiz gibi, utanılacak bir sona erdiği zaman, onursuz sonuna kimse ilgi göstermeksizin öldü.

Londra, Ağustos 1852

ONSEKİZ

KÜÇÜK-BURJUVALAR[83]

SON makalemizde, Alman hükümetleri ile Frankfurt parlamentosu arasındaki savaşımın sonunda mayısın ilk günleri içinde Almanya'nın büyük bir bölümünün açıkça ayaklandığı bir dereceye varmış bulunduğunu; önce Dresden, sonra Bavyera-Pfalz'ı, Ren Prusyası bölümleri ve en sonra da Baden'in ayaklandığını göstermiştik.

Her durumda isyancıların *gerçek dövüşken gücü*, o ilk olarak silaha sarılan ve askerlerle savaşa girişen çekirdek, *kentlerin işçi sınıfından* oluşuyordu. Kırların yoksul nüfusunun bir bölümü, tarım işçileri ve küçük çiftçiler de, çatışmanın patlak vermesinden sonra, genellikle onlara katıldılar. Kapitalist sınıfın altındaki tüm sınıflardan gelen gençlerin çoğunluğu, hiç değilse bir zaman için, isyancı ordular saflarında bulunuyordu; ama işler gitgide daha ciddi bir biçim aldıkça, gençlerin bir hayli karışık topluluğu hızla seyreldi.

Özellikle öğrenciler, o kendi kendilerine takmaktan hoşlandıkları adla "zeka temsilcileri", çoğu kez kendisi için gerekli hiçbir niteliğe sahip bulunmadıkları subaylık rütbesine yükseltilmekle alıkonulmadıkları sürece, kaçanların ilkleri oldular.

İşçi sınıfı bu ayaklanmaya, ya siyasal iktidar ve toplumsal devrime doğru gidişindeki bir engeli ortadan kaldırmayı, ya da hiç değilse toplumun daha etkin ama daha az cesur sınıflarını, o zamana kadar izlediklerinden daha gözüpek ve daha devrimci bir yolda ilerletmeyi vaat eden herhangi bir harekete katılacağı gibi girdi. İşçi sınıfı bu savaşımın doğrudan doğruya kendi savaşımı olmadığının eksiksiz bilinci ile silaha sarıldı; ama kendisi için doğru olan tek taktiği izledi: Kendi omuzları üzerinde yükselen (burjuvazinin 1848'de yaptığı gibi) hiçbir sınıfın, hiç değilse işçi sınıfına kendi öz çıkarları yararına savaşım için uygun bir alan açmadıkça, kendi sınıf egemenliğini pekiştirmesine izin vermemek ve her durumda işleri, ya ulusun tamamen ve karşı konmaz bir biçimde devrimci bir yola atılacağı, ya da devrimden önceki *statu quo*'nun yeni bir devrimi kaçınılmaz kılacak biçimde elden geldiğince yeni baştan kurulacağı bir bunalıma kadar ileri götürmek. Her iki durumda da işçi sınıfı, eski uygar Avrupa toplumlarından hiçbiri güçlerinin daha dingin ve daha düzenli bir gelişmesini yeni baştan özleyemeden önce, bu toplumlar için bundan böyle bir zorunluluk durumuna gelmiş bulunan bu devrimci yolda ilerleyerek tüm ulusun gerçek ve iyi anlaşılmış çıkarlarını temsil ediyordu.

Ayaklanmaya katılan kır adamlarına gelince, onlar devrimci partinin kollarına aslında, ya vergilerin görece ağır yükü, ya da üstlerine çöken feodal yükümlülükler nedeniyle atıldılar.

Onlar kendi öz girişimleri olmaksızın, ayaklanmaya katılan öteki sınıfların, bir yandan işçiler ve öte yandan da küçük-burjuvazi arasında sallanan bir kuyrukçuğunu oluşturuyorlardı. Hemen her durumda tutacakları yolu belirleyen şey, özel toplumsal konumları oluyordu; tarım işçisi, genellikle kent işçisini destekliyordu; küçük çiftçi, küçük dükkancı ile elele yürüme eğilimindeydi.

Önem ve etkinliğini birçok kez belirtmiş bulunduğumuz o küçük-burjuvalar sınıfı, 1849 ayaklanmasının yönetici sınıfı olarak kabul edilebilir. Bu kez büyük Alman kentlerinden hiçbiri hareketin merkezleri arasında bulunmadığından, orta ve küçük kentlerde her zaman ağır basan küçük-burjuvalar sınıfı, hareketin yönetimini eline almanın yolunu buldu. Öte yandan, Reich anayasası ve Alman parlamentosunun hakları için yürütülen bu savaşımda söz konusu olan çıkarların, bu sınıfın çıkarları olduğunu da görmüştük. Tüm isyancı bölgelerde kurulan geçici hükümetler, çoğunlukla halkın bu katmanını temsil ediyorlardı ve bu katmanın hangi noktaya kadar gittiği, Alman küçük-burjuvazisinin göreceğimiz gibi eğer kendisine verilen her hükümeti yıkıma götürmeye değilse, hiçbir şeye yetenekli olmadığını aklauygun bir biçimde gösterebilir.

Tafra satmakta üstüne olmayan küçük-burjuvazi, eylemde çok yeteneksiz ve bir şeyleri göze almak gerektiği zaman çok korkaktır. Tecimsel alışveriş ve kredi işlemlerinin *mesquin*[84] karakteri, onun öz karakterine enerji ve girişim ruhu yoksunluğunun damgasını vurmuştur; öyleyse aynı niteliklerin, bu katmanın siyasal tutumunu da belirlemesini beklemek gerekir. Sonuç olarak küçük-burjuvazi, yapmaya kararlı olduğu şey üzerindeki tumturaklı ve çok saldırgan sözlerle ayaklanmayı kışkırttı; ayaklanma, kendisi hiç istemediği halde, bir kez patlak verir vermez, iktidarı eline almakta ivedilik gösterdi; iktidarı sadece ayaklanmanın etkilerini yok etmek için kullandı. Silahlı bir çatışmanın, işleri ciddi bir bunalıma götürdüğü her yerde küçük-burjuvalar, önlerine çıkan tehlikeli durum karşısında yıldırımla vurulmuşa döndüler; onların cafcaflı silah başına çağrılarını ciddiye alan halk karşısında yıldırımla vurulmuşa döndüler; her şeyin üstünde, izleme zorunda kaldıkları siyasanın kendileri, toplumsal konumları, servetleri bakımından doğurabileceği sonuçlar karşısında yıldırımla vurulmuşa döndüler. Onlardan, her zaman söyledikleri gibi, ayaklanma davası uğruna "yaşam ve mallarını" tehlikeye atmaları beklenmiyor muydu? Ayaklanmada, yenilgi durumunda onlara servetlerini yitirme tehlikesini taşıyan resmî görevler almak zorunda değil

miydiler? Ve zafer durumunda, savaşkan orduların ana gövdesini oluşturan muzaffer proleterlerin, kendilerini görevlerinden kovmak ve tüm siyasalarını altüst etmekte ivedilik göstereceklerinden emin değil miydiler? Böylece iki ateş arasında kalmış, sağdan da soldan da tehdit edilen küçükburjuvazi, iktidarını her şeyi gelişigüzel gitmeye bırakmaktan başka türlü kullanamadı; bu da, beklenebileceği gibi, hâlâ var olabilecek azıcık başarı olanağını yitirtiyor ve ayaklanmayı tamamen yıkıma uğratıyordu. Taktiği, daha doğrusu taktiksizliği, her yerde aynı idi; bu nedenle 1849 Mayıs ayaklanmaları, Almanya'nın her yanında aynı kalıba göre biçildi.

Dresden'de savaşım, kent sokaklarında dört gün sürdü. Dresden dükkancıları, yani "ulusal muhafız", sadece dövüşmemekle kalmadı ama birçok durumda birliklerin isyancılara karşı yürüttükleri harekatı da kolaylaştırdı. İsyancılar, bir kez daha, hemen tamamen çevre sanayi bölgeleri işçilerinden bileşiyorlardı. Bunlar, daha sonra tutsak düşen ve şimdi Macaristan'da, Munkacs kazamatlarında hapsedilmiş bulunan *Rus göçmeni Mişel Bakunin'in kişiliğinde, yetenekli ve soğukkanlı bir önder* buldular. Kalabalık Prusya birliklerinin işe karışması, bu ayaklanmayı bastırdı.

Ren Prusyası'nda gerçek çatışmalar pek önemli olmadı. Bütün büyük kentler, kaleler tarafından komuta edilen müstahkem kentler olduklarından, isyancılar sadece birkaç küçük çatışmaya girişebiliyorlardı. Yeterli sayıda birlik toplanır toplanmaz, silahlı çatışmanın sonu oluyordu.

Pfalz ve Baden'de tersine, isyancıların eline zengin ve verimli bir eyalet ile tam bir devlet geçti. Para, silah, asker, savaş yedeklikleri, her şey bulunuyordu. Düzenli ordunun askerleri bile isyancılara katıldılar; dahası, Baden'de bu askerler ilk safta bulunuyorlardı. İsyancılar Saksonya ve Ren Prusyası'nda, Almanya'nın güneyindeki hareketin örgütlenmesi için zorunlu zamanı kazanma ereğiyle, kendilerini feda ettiler. Hiçbir eyaletsel ve kısmi ayaklanma, bundan daha elverişli bir konum içinde bulunmamıştır. Paris'te bir devrim bekleniyordu; Macarlar Viyana kapılarında idiler; bütün Orta Almanya devletlerinde ayaklanmaya sadece halk değil

ama askerî birlikler bile çok yatkındılar ve ona açıkça katılmak için sadece bir fırsat bekliyorlardı. Ama gene de hareket, bir kez küçük-burjuvazinin eline düştükten sonra, daha başından beri hapı yutmuş demekti. Küçük-burjuva hükümdar naipleri, özellikle başlarında Bay Brentano olmak üzere Baden'dekiler, "yasal" hükümdarın, büyük-dükanın görev ve üstünlük haklarını gaspetmekle, yurt ihaneti suçunu işlediklerini hiç unutmadılar. Bakanlık koltuklarına, yüreklerinde suçlarının ağırlığını taşıyarak kuruldular. Bu türlü ödleklerden ne beklenebilir? Ayaklanmayı komuta birliğinden, dolayısıyla etkinlikten yoksun, kendiliğindenliğine bırakmakla kalmadılar ama hareketin gidişini kırmak, onu güçten düşürmek, yok etmek için, ellerinden gelen her şeyi gerçekten yaptılar. Ve küçük-burjuvazinin, Brentano cinsinden bir avuç ahlaksız dalavereci tarafından burunlarından sürüklendikleri halde, gerçekten "ülkeyi kurtaracaklarını" düşleyen "demokrat" kahramanlarının, o akıl sır ermez politikacı takımının acar desteği sayesinde, başarı da kazandılar.

İşin askerî bölümüne gelince, hiçbir savaş harekatı, Baden başkomutanı, eski düzenli ordu teğmeni Sigel'in komutası altındaki harekattan daha baştan savma ve daha budalaca bir biçimde uygulanmamıştır. Sonunda yetenekli Polonyalı Mieroslawski komutayı alana kadar, her yerde karışıklık hüküm sürüyor, her iyi fırsat kaçırılıyor, her değerli dakika büyük, ama uygulanması olanaksız tasarılar kurmakla yitiriliyordu; ordu dört kat daha büyük bir düşman ordusu karşısında örgütsüz, yenik, yılgın, ordonatımı kötü bir durumda bulunduğundan, artık yeni komutana Waghäusel'de onurlu ama etkisiz bir savaş vermek, ustaca bir çekilişte bulunmak, Rastadt surları önünde son bir umutsuz çatışmaya girişmek[85] ve istifa etmekten başka bir şey kalmıyordu. Orduların, iyi yetişmiş askerler ile acemi erlerin bir karışımından bileştikleri her ayaklanma savaşında olduğu gibi, devrimci orduda da bir kahramanlık bolluğu ile askerlikten uzak, çoğu kez de açıklanması olanaksız bir ürkü bolluğu, bir arada görüldü; ama bu ordu yetkinlikten zorunlu olarak ne kadar uzak kalırsa kalsın, hiç değilse sayıca dört kat üstün bir gücün onu yenmek için yeterli sayılmadı-

ğını ve yüz bin kişilik bir düzenli birliğin 20.000 isyancıya karşı bir seferde, askerî bakımdan kendisine sanki Napoléon'un eski muhafız ordusu ile savaşacaklarmışçasına saygılı davrandığını görmek mutluluğuna da erdi.

Ayaklanma, Mayısta patlak vermişti; 1849 Temmuzu ortalarında tamamen yenilmiş ve birinci Alman devrimi de sona ermiş bulunuyordu.

Londra (*tarihsiz*)

ONDOKUZ

AYAKLANMANIN SONU[86]

ALMANYA'NIN güneyi ve batısı açık bir ayaklanma içinde bulunur ve hükümetler Dresden'de çatışmaların başlamasından Rastadt'ın teslimine kadar, birinci Alman devrimi tarafından sıçratılan bu son alevleri de söndürmek için on haftadan çok bir zaman ayırır iken, Ulusal meclis gidişi kimsenin dikkatini çekmeksizin siyasal sahneden yok oldu.

Bu yüce meclisi, saygınlığına karşı hükümetlerin saygısız saldırıları, yaratmış bulunduğu merkezî iktidarın güçsüzlük ve hain hareketsizliği, küçük-burjuvazinin kendini savunmak ve işçi sınıfının da daha devrimci bir son erek için yaptıkları ayaklanmalar ile hesapları tamamen altüst olmuş bir biçimde, Frankfurt'ta bırakmıştık. Üyeleri arasında büyük bir bitkinlik ve umutsuzluk hüküm sürüyordu; olaylar birdenbire öylesine açık ve öylesine kesin bir biçim almışlardı ki bu bilgin yasamacıların gerçek güç ve gerçek etkinlikle-

ri üzerindeki düşleri birkaç gün içinde dipten doruğa yıkılmıştı. Tutucular, hükümetler tarafından verilen işaret üzerine, bundan böyle var olmaya ancak kurulu yetkeleri önemsemeksizin devam edebilecek bir meclisten çoktan çekilmiş bulunuyorlardı. Liberaller, tam bir bozgun içinde, davanın yitirildiği sonucuna vardılar ve onlar da temsilcilik görevlerini bıraktılar. Sayın beyefendilerin yüzlercesi pabuçsuz kaçtılar. Başlangıçta 800-900 olan sayıları öyle bir hızla azaldı ki, bundan böyle yüz elli ve birkaç gün sonra da bir elli kişinin, çoğunluk için yeterli sayıyı oluşturduğu açıklandı. Ve demokratik parti tümüyle orada kalmış olmasına karşın, bu rakama erişmekte bile güçlük çekildi.

Bu parlamento artıklarının izleyeceği yol iyice çizilmişti. Açıkça ve kesinlikle ayaklanmanın yanında yer alacak, böylece kendi öz savunmaları için bir orduya sahip olmakla, aynı zamanda yasallıktan aldıkları tüm gücü ayaklanmaya kazandıracaklardı. Merkezî iktidarı çatışmalara hemen bir son vermeye çağıracak ve eğer kolayca kestirilebileceği gibi, bu iktidar bu işi yapmayı ne ister ne de yapabilirse, onu hemen iş başından uzaklaştıracak ve yerine daha enerjik bir hükümet getireceklerdi. Eğer isyancı birlikleri Frankfurt'a getirmek olanaklı olmazsa (başlangıçta, çeşitli Alman devletleri hükümetleri hazırlıksız ve henüz duraksamalı iken kolayca yapılabilecek olan şey), meclis vakit geçirmeden isyancı bölge merkezine taşınabilirdi. Bütün bunlar, en geç mayıs ortası ya da sonlarına doğru hemen ve kararlı bir biçimde yapılsaydı hem ayaklanma, hem de Ulusal meclis için başarı olanağı vardı.

Ama Alman küçük-burjuvazi temsilcilerinden böylesine kararlı bir çizgi beklenemezdi. Bu gözünü hırs bürümüş devlet adamları, düşlerinden hâlâ kurtulmamışlardı. Parlamentonun gücüne ve dokunulmazlığına duydukları, kendileri için uğursuz inancı yitiren üyeler çoktan çekip gitmişlerdi; kalan demokratlar ise, on iki aydır besledikleri iktidar ve büyüklük düşlerinden vazgeçmeye hiç de yatkın değildiler. O zamana kadar izledikleri çizgiye bağlı kalarak, tüm başarı olanağı ortadan kalkana kadar, her türlü kesin eylem karşısında gerilediler. O zaman, yüksekten atmalarına bağlı açık

güçsüzlüğü ancak acıma ve gülme uyandırabilecek yapmacık ve kendini beğenmişlik dolu bir etkinlik sürdüren bu adamlar, yaptıklarına kulak bile asmayan bir imparatorluk naibi ile düşmanla açıkça birlik kurmuş bakanlara kararlar, çağrılar, dilekler göndermeye devam ettiler. Ve sonunda, tüm meclisin gerçekten devrimci tek adamı, *Neue Rheinische Zeitung* yazarlarından biri, Striegau temsilcisi Wilhelm Wolff onlara, eğer ciddi olarak konuşuyorlarsa, çançanlarını kısa kesip ülkenin baş haini imparatorluk naibini hemen yasadışı ilan etmekle daha iyi yapacaklarını söylediği zaman, parlamenter bayların yoğunlaşmış tüm erdemli öfkesi, hükümetler onları sövgü ve alaylar altında bunaltırken bir türlü gösteremedikleri bir enerjiyle patlak verdi.

Wolff'un önerisi, Saint-Paul kilisesinin duvarları arasında[87] söylenen iik aklı başında söz olduğuna göre, bu iş doğaldı; istediği şey, yapılacak şeyin ta kendisi olduğuna ve dosdoğru ereğe yönelen bu kadar açık bir dil, ancak kararsızlıkta kararlı ve bir şey yapmaya ödleri kopan, hiçbir şey yapmayarak aslında yapmaları gereken şeyin ta kendisini yapan duygulu ruhlar için bir sataşma olabileceğine göre, bu iş doğaldı. Kafalarının sislerini aydınlatan şimşek gibi her söz, onları ellerinden geldiğince uzun bir süre kapanmakta direndikleri labirentten çıkartacak nitelikte her uyarı, durum üzerine onu olduğu gibi ortaya koyan her görüş, bu egemen meclis çoğunluğuna karşı elbette ağır bir suçtu.

Kararlara, çağrılara, gensorulara ve söylevlere karşın az sonra, sayın temsilcilerin konumu Frankfurt'ta tutunmaya elverişsiz bir durum aldığından, oradan çekildiler; ama isyancı bölgelere değil; bu çok kararlı bir adım olurdu. Wurtemberg hükümetinin bir bekle gör tarafsızlığı izlediği Stuttgart'a gittiler. Orada, en sonunda, imparatorluk naibinin yerinden alındığını ilan ettiler ve kendi içlerinden beş kişilik bir naipler kurulu seçtiler. Bu kurul hemen, Almanya'nın bütün hükümetlerine kuzu kuzu ve gereken biçimler içinde iletilen bir milis yasası kabul etti. Hükümetler, yani meclisin gerçek düşmanları, meclisin savunması için asker toplamakla görevlendirildiler. Sonra, Ulusal meclisin savunması için —doğal olarak kâğıt üzerinde— bir ordu kuruldu. Tü-

menler, tugaylar, alaylar, bataryalar, her şey, her şey düzenlendi, sıraya kondu. Gerçeklikten başka hiçbir şey eksik değildi; çünkü bu ordu, elbette hiç mi hiç gerçekleşmedi.

Meclisin karşısına son bir çare çıkıyordu. Demokratik nüfus, parlamentonun buyruğuna girmek ve onu kesin bir eylemde bulunmaya zorlamak için, ülkenin her yanından temsilciler gönderdi. Wurtemberg hükümetinin niyetlerini sezen halk, bu hükümeti komşu isyancıların hareketine açık ve etkin bir katılmaya zorlaması için Ulusal meclisi sıkıştırıyordu. Ama, nafile. Ulusal meclis, Stuttgart'a gidişiyle, kendini Wurtemberg hükümetinin insafına bırakmıştı. Üyeler bunu biliyorlardı ve halk arasındaki kaynaşmanın önünü aldılar. Böylece, hâlâ koruyabilecekleri son etki kalıntısını da yitirdiler. Hakettikleri önemsenmemeyi kazandılar ve Wurtemberg hükümeti, Prusya'nın ve imparatorluk naibinin baskısı altında, 18 Haziran 1849 günü parlamento toplantı salonunu kapatıp, naipler kurulu üyelerinin ülkeden ayrılmalarını emrederek, demokratik güldürüye son verdi.

Bu kez Baden'e, ayaklanma ordugâhına gittiler; ama artık orada hiçbir yararlılıkları yoktu. Kimse onlara ilgi göstermedi. Gene de naipler kurulu, egemen Alman halkı adına, ülkeyi tüm çabası ile kurtarmaya devam ediyordu. Almayı isteyen herkese *pasaport* vererek, kendini yabancı devletlere tanıtmaya çalıştı. Daha iş işten geçmemişken etkin bir yardımda bulunmayı reddettiği o aynı Wurtemberg bölgelerini ayaklandırmak için, bildiriler yayınlayıp komiserler gönderdi; elbette hiçbir sonuç çıkmadı. Şu anda elimizde bu komiserlerden birisi, Herr Roesler (Öls temsilcisi) tarafından naipler kuruluna gönderilmiş, içeriği hayli ilginç özgün bir rapor var. Stuttgart, 30 Haziran 1849 tarihini taşıyor. Bu komiserlerden, verimsiz bir para avcılığı yapan bir yarım düzinesinin serüvenlerini anlattıktan sonra, hâlâ görevi başında bulunmamasından ötürü bir dizi özür sunuyor: Ve sonra da Prusya, Avusturya, Bavyera ve Wurtemberg arasındaki olası anlaşmazlıklar ve bunların olanaklı sonuçları üzerine büyük bir önem taşıyan düşüncelere dalıyor. Tam bir incelemeden sonra, artık umut edilecek hiçbir şey kalmadığı sonucuna varıyor. Daha sonra, haberlerin aktarılması için

güvenilir adamlardan ara istasyonları ve Wurtemberg bakanlarının niyetleri ile askerî birliklerin hareketleri üzerine bilgi toplamak için bir casusluk şebekesi kurulmasını öneriyor. Bu mektup yerine hiç ulaşmadı, çünkü daha yazıldığı anda "naipler kurulu", çoktan "Dışişleri Bakanlığı" durumuna gelmiş, yani yurt dışına, İsviçre'ye geçmiş ve bu zavallı Herr Roesler, altıncı dereceden bir krallığın korkunç hükümetinin niyetleri üzerinde kafa patlattığı sırada, yüz bin Prusya, Bavyera ve Hessen askeri, Rastadt surları önünde son bir savaşma ile tüm sorunu çoktan çözmüş bulunuyordu.

Alman parlamentosu ve onunla birlikte devrimin ilk ve son yapıtı, böylece uçtu gitti. Toplanmaya çağrılması, Almanya'da *gerçekten bir devrim olduğunun* ilk tanıklığı idi ve ilk modern Alman devrimi sonuna ermediği sürece, o da varlığını sürdürdü. Kapitalist sınıfın etkisi altında, çoğunluğu ile feodal uyuşukluktan daha yeni kurtulmuş, ufalanmış ve dağınık bir kırsal nüfus tarafından seçilen bu parlamento, 1820-1848 döneminin tüm büyük popüler adlarını blok halinde siyasal sahneye çıkarmaya, ve sonra da onları tamamen yere sermeye yaradı. Burjuva liberalizminin bütün ünlü kişileri orada toplanmıştı. Burjuvazi harikalar bekliyordu; eline kendisi ve temsilcileri adına, utançtan başka bir şey geçmedi. Sanayici ve tecimen kapitalistler sınıfı Almanya'da, tüm öteki ülkelerdekinden daha ağır bir yenilgiye uğradı. Önce Almanya'nın tek tek her devletinde devrildi, iktidardan kovuldu ve sonra da Alman merkezî parlamentosunda, adamakıllı yenildi, onuru kırıldı, rezil rüsva edildi. Siyasal liberalizm, burjuvazinin rejimi, ister kralcı, ister cumhuriyetçi hükümet biçimi altında olsun, bundan böyle Almanya'da sonuna kadar olanaksızdır.

Alman parlamentosu, varlığının son döneminde, 1848 Martından beri, resmî muhalefetin başında bulunan o katmanın, yani küçük-burjuvazi ve bir parça da köylülük çıkarları temsilcisi olan demokratların namusunu, sonsuz olarak lekelemeye hizmet etti. Mayıs ve haziranda bu sınıf, Almanya'da sağlam bir hükümet kurmak için yeteneklerini göstermek fırsatını buldu. Uygunsuz koşullardan çok, devrimin patlak vermesinden sonra meydana gelen tüm kesin hare-

ketler içindeki tam ve sürekli korkaklığı nedeniyle, tecimsel işlemlerinde gösterdiği sınırlı, korkak, kararsız anlayışı, siyasada da göstererek, nasıl başarısızlığa uğradığını gördük. 1849 Mayısında, bu yüzden tüm Avrupa ayaklanmalarının gerçek savaş birliği olan işçi sınıfının güvenini yitirmişti. Ama gene de elinde büyük olanaklar vardı. Gericiler ile liberallerin çekip gitmesinden sonra, Alman parlamentosu tamamen ona kalmıştı. Kırsal nüfus ondan yanaydı. Yeter ki durumun açık bir anlayışının sonucu olan bir karar ve cesaretle davransın, küçük devletler ordularının üçte-ikisi, Prusya ordusunun üçte-biri, Landwehr'in çoğunluğu ona katılmaya hazırdılar. Ama bu sınıfı yöneten politikacılar, kendilerini izleyen küçük-burjuvalar kalabalığından daha keskin görüşlü değillerdi. Bunların liberallerden daha gözü kör, bile bile sürdürülen yanılgılara daha bağlı, daha kolay-inanır, olaylarla hesaplaşmakta daha yeteneksiz oldukları ortaya çıktı. Siyasal önlemleri de sıfırın altına düştü. Bununla birlikte beylik ilkelerini uygulamaya gerçekten koymamış olduklarından bu son umut, tıpkı Louis Bonaparte'ın *coup d'Etat*'sı[88] ile Fransa'daki "saf demokrasi" görevdaşlarında uyandırıldığı gibi onlarda yeniden uyandırıldığı zaman, *çok* elverişli koşullarda anî bir ayaklanmaya girişebilirler.

Ayaklanmanın Almanya'nın güney-batısındaki yenilgisi ve Alman parlamentosunun dağılması, birinci Alman devrimi tarihini kapatır. Şimdi bize, karşı-devrimci bağlaşmanın muzaffer üyelerine son bir göz atma işi kalıyor; bunu da gelecek mektubumuzda yapacağız.[89]

Londra, 24 Eylül 1852

YİRMİ

KÖLN'DE KOMÜNİSTLER DURUŞMASI[90]

AVRUPA gazetelerinden, Prusya'nın Köln kentindeki korkunç komünistler duruşması ile bunun sonuçları üzerinde birçok anlatılar okumuş olacaksınız. Ama anlatıların hiçbiri, olayların az buçuk gerçeğe uygun bir açıklamasını yapmadığı ve bu olaylar Avrupa kıtasının, kendileri yardımıyla boyunduruk altında tutulduğu siyasal yöntemler üzerine çiğ bir ışık serpeceği için, bu duruşma üzerine dönmeyi zorunlu görüyorum.

Tıpkı öteki partiler gibi, komünist ya da proleter parti de, birleşme ve toplanma haklarının kaldırılması sonucu, kıta üzerinde *yasal* bir örgüt kurma olanaklarını yitirmişti. Üstelik önderleri de ülkelerinden sürülmüşlerdi. Ama hiçbir siyasal parti, örgütsüz var olamaz. Ve liberal burjuvazi ile demokrat dükkancılar, toplumsal konumları, elverişli iktisadi durumları ve üyeleri arasında uzun zamandan beri kurul-

muş günlük ilişkiler sayesinde, her ne kadar bu örgüt yokluğunu bir dereceye kadar doldurabilirlerse de, bu türlü bir toplumsal konum ve mali araçlardan yoksun bulunan proleter sınıf bu örgütü ister istemez gizli birleşmede arama zorundaydı. Bundan ötürü Fransa ve Almanya'da, 1849'dan başlayarak hepsi de birbiri arkasına polis tarafından ortaya çıkarılan ve gizli komplo olarak yargılanan o gizli dernekler pıtrak gibi fışkırıyorlardı. Ama onlardan çoğu her ne kadar gerçekten günün hükümetini devirme niyetiyle örgütlenmiş komplolar idiyseler de, —ve bazı durumlarda komplocu yöntemler kullanmayan biri korkaktır, tıpkı başka durumlarda bu yöntemlere sarılıp kalan birinin avanak olması gibi—, daha geniş ve daha yüksek bir erekle kurulmuş bazı başka dernekler de vardı. Bunlar kurulu bir hükümetin devrilmesinin, yaklaşan büyük savaşımın geçici bir evresinden başka bir şey olmadığını biliyor ve günün birinde sadece "tiran"ların, "despot"ların ve "gaspçı"ların değil, ama onlarınkinden, çok daha güçlü, çok daha korkunç bir iktidarın, sermayenin emek üzerindeki iktidarının egemenliğini yıkacak son kesin boğuşma için, çekirdeğini oluşturdukları partiyi örgütleme ve hazırlama niyetini besliyorlardı.

Almanya'da ilk safta olan Komünist Parti örgütü böyle bir örgüttü. *Manifesto* (1848'de yayınlandı) ilkeleri ve *Almanya'da Devrim ve Karşı-Devrim* konusunda *The New-York Daily Tribune*'de yayımlanan bir dizi makalede açıklanmış ilkeler ile uyum içinde bulunan bu parti, fikirlerini gerçekleştirecek bu devrimi isteğine göre, istediği her anda başlatmaya yetenekli olduğunu hiçbir zaman düşünmedi. Bu parti, 1848'de devrimci hareketleri başarısızlığa uğratmış bulunan nedenleri irdeliyordu. Tüm siyasal savaşımların temelinde, sınıfların toplumsal karşıtlığının yattığını kabul eden bu parti, toplumun bir sınıfının bir ulus çıkarlarının tümünü temsile aday olabileceği ve siyasal bakımdan yönetmek üzere o ulusun başına geçebileceği koşulları irdelemeye çalışıyordu. Tarih, ortaçağın toprak aristokrasisinden sonra, ilk kapitalistlerin mali kudretinin nasıl büyüyüp, hükümet dizginlerini nasıl ele geçirdiğini; kapitalistlerin bu bölümünün, yani mali aristokrasinin toplumsal etki

ve siyasal egemenliği yerine, buharın kullanılmasından sonra, sanayici kapitalistlerin artan gücünün nasıl geçtiğini ve şu anda, iki başka sınıfın daha, küçük-burjuvalar sınıfı ile sanayi işçileri sınıfının, siyasal iktidar üzerinde nasıl hak iddiasında bulunduklarını Komünist Partiye göstermişti. 1848-49 yıllarının pratik devrimci deneyi, komünist işçi sınıfının iktidarda sürekli bir biçimde yerleşmeyi ve kendisini burjuvazinin boyunduruğu altında tutan o ücretlilik köleliğini ortadan kaldırmayı bekleyebilmesinden önce, ilkin küçük-burjuvalar demokrasisinin hükümette kendi sırasını savması gerektiği sonucuna varan teorik düşünceleri doğruladı. Öyleyse komünistlerin gizli örgütü, Almanya'nın *kurulu* hükümetlerinin devrilmesini dolaysız amaç olarak alamazdı. Bu hükümetleri değil, ama ergeç onların yerine geçecek ayaklanma hükümetini devirmek için kurulduğundan, bu partinin üyeleri, bireysel olarak *statu quo*'ya karşı devrimci bir harekete yardımda bulunabilir ve bulunmak isterlerdi; ama böyle bir hareketin, komünist düşünlerin yığın içinde gizli propagandasından başka bir biçimde *hazırlanması*, derneğin amacı olamazdı. Derneğin bu ilkeleri, üyelerinin çoğunluğu tarafından o kadar iyi anlaşılmıştı ki bazı gözü yüksekte ikbal avcıları, vakitsiz bir devrim yapmak için derneği bir komplo örgütüne dönüştürmeye kalktıkları zaman, hemen dışarı atıldılar.[91]

Oysa böyle bir dernek, yeryüzünde bulunan hiçbir yasaya göre yurt ihanetini amaçlayan bir komplo, bir fesat örgütü olarak adlandırılamaz. Eğer bu bir fesat örgütü idiyse, bugünkü hükümete karşı değil, ama onun gelecekteki ardıllarına karşı bir fesat örgütü idi. Ve Prusya hükümeti de bunun böyle olduğunu anlıyordu. Onbir sanığın, yetkeler tarafından en garip tüzel marifetleri uygulamak için kullanılan onsekiz ay boyunca hücre hapsinde tutulmasının nedeni budur. Düşünün ki onsekiz aylık bir tutukluluktan sonra, "kendilerine karşı herhangi bir suç kanıtı yokluğundan", sanıklar daha aylarca tutuklu kaldılar! Ve sonunda ağırceza mahkemesi önüne çıkarıldıkları zaman, onlara karşı yurt ihaneti niteliği taşıyan bir tek suç tanıtlanamadı. Ama gene de mahkûm edildiler — ve nasıl edildiklerini de göreceksiniz.

Birliğin özel görevlilerinden biri, Mayıs 1851'de tutuklandı ve üzerinde bulunan belgelere dayanılarak başka tutuklamalara gidildi. Stieber adındaki Prusyalı bir polis ajanı sözümona komplonun dalbudak izlerini bulmak için, hemen Londra'ya gönderildi. Bu adam, birliğin yukarda adı geçen ve birlikten atıldıktan sonra Paris'te ve Londra'da gerçek bir komplo örgütlemiş bulunan ayrı kanışlı üyelerine ilişkin bazı belgeler elde etmesini becerdi. Bu belgeler, ikili bir suç aracıyla elde edildiler. Dernek sekreterinin yazı masasını zorlamak ve belgeleri çalmak için, Reuter adlı biri ayartıldı. Daha bu bir şey değildi. Bu hırsızlık, Paris'teki sözümona Fransız-Alman komplosunun ortaya çıkarılıp mahkûm edilmesine yol açtı ama büyük komünist dernek üzerine hiçbir ipucu vermiyordu. Şunu da belirtelim ki Paris komplosu, birkaç gözü yüksekte avanağın, Londra'daki *chevaliers d'industrie*[92] ile şimdi Paris'te polis muhbiri olarak çalışan, vaktiyle mahkûm olmuş bir sahtekârın yönetimi altında idi; aldatmış bulundukları avanaklar, siyasal varlıklarının dörtbaşı mamur anlamsızlığını, hırçın kavgalar ve kana susamış taşkın çığlıklar ile ödünlüyorlardı.

O zaman Prusya polisi yeni izler aramak zorunda kaldı. Londra'daki Prusya elçiliğinde gerçek bir gizli polis bürosu kurdu. Greif adlı bir polis ajanı, iğrenç mesleğini elçilik ataşesi etiketi altında sürdürüyordu, — bütün Prusya elçiliklerini uluslararası hukuk dışına atmaya yetecek ve henüz Avusturyalıların bile başvurmaya cüret edemedikleri bir davranış. Fleury adında, Londra'da ticaretle uğraşan, belli bir serveti ve hayli saygıdeğer bir çevresi bulunan, kötülüğe doğuştan bir yatkınlıkla en aşağılık işleri yapan o berbat yaratıklardan biri, onun emrinde çalışıyordu. Bir başka ajan da, Hirsch adında ama daha gelir gelmez polisliği ortaya çıkan bir ticaret görevlisi idi. Londra'da, gerçek kişiliği üzerine kanıtlar elde etmek ereğiyle onu kısa bir süre için aralarına alan bazı komünist Alman göçmenlerin kurdukları topluluk içine girdi. Polisle ilişkilerinin kanıtları kısa zamanda elde edildi ve o andan itibaren Bay Hirsch'in yıldızı söndü. Elde etmesi için kendisine para verilen bütün bilgi sağlama fırsatlarından böylece elçekmesine karşın, gene de boş dur-

madı. Söz konusu komünistlerin hiçbirisi ile hiçbir zaman karşılaşmadığı Kensington'daki köşesinden, haftada bir Prusya polisinin bir türlü ele geçiremediği bu aynı fesat örgütünün bir sözde merkez komitesinin sözde oturumlarının sözde raporlarını imal ediyordu. Bu raporların içeriği son derece saçma nitelikteydi; hiçbir kişi adı doğru değildi; hiçbir soyadı doğru yazılmamıştı; bir tek kişi, gerçekten konuşacağı gibi konuşturulmamıştı. Efendisi ve üstadı Fleury, uydurmalarında ona yardım ediyordu ve "ataşe" Greif'in bu rezilce işlerden ellerini yıkayabileceği henüz tanıtlanmamıştır. Prusya hükümeti inanılmaz şey, bu budalaca uydurmaları İncil gerçeği olarak alıyordu; ve soruşturma dosyası içinde, jüri önüne götürülen bu türlü belgelerin nasıl bir karışıklık yarattıklarını tasarlayabilirsiniz. Duruşma başladığı zaman Bay Stieber, daha önce sözü geçen polis ajanı, doğru söyleyeceğine yemin ederek bütün bu saçmalıkların gerçekliğine tanıklık etmek üzere yargıç karşısına çıktı; ve tanıklığında, az olmayan bir kendini beğenmişlikle, bu korkunç fesadın esinleyicileri olarak gösterilen Londra'daki kişilerin içine bir gizli ajan yerleştirmiş olduğunu söylemekte devam etti. Bu gizli ajan gerçekten çok gizliydi, çünkü sekiz ay boyunca, her hafta en gizli düşünce, söz ve davranışlarını rapor ettiğini ileri sürdüğü bu adamlardan biriyle gerçekten karşılaşma korkusuyla, Kensington'da yer altında saklanmıştı.

Bununla birlikte, Bay Hirsch ve Bay Fleury, bir başka uydurmayı yedekte tutuyorlardı. İmal etmiş bulundukları bütün raporları kullandılar, onları, Prusya polisinin varlığını doğruladığı yüksek gizli komite oturumlarının bir "özgün tutanaklar kütüğü" haline getirdiler; ve bu kütüğün, daha önce aynı kişilerden alınan raporlar ile şaşılacak bir uygunluk gösterdiğini bulgulayan Bay Stieber, derin bir incelemeden sonra, kesin kanısına göre kütüğün gerçek olduğunu yeminle bildirerek, onu hemen jüriye verdi. Hirsch tarafından rapor edilen saçmalıkların çoğu işte o zaman, açıklandı. Daha önce hiç bilmedikleri şeylerin, kendi hesaplarına açıklandığını işittikleri zaman, bu gizli komitenin sözümona üyelerinin şaşkınlığını tasarlayabilirsiniz. Guillaume diye vaftiz edilmiş birinin adı, burada Louis ya da Charles olarak geçi-

yordu; o anda İngiltere'nin öbür ucunda bulunan birilerine, Londra'da bir konuşma yaptırılıyordu; bir başkalarına, ömürlerince almadıkları mektuplar okutturuluyordu; haftada bir kez, çarşamba günü dostlar arasında toplanırlarken, her perşembe düzenli olarak bir araya getiriliyorlardı; yazmayı zar zor beceren bir işçi, tutanak yazarlarından biri olarak görünüyor ve öyle imzalıyordu; ve hepsine de, ülkelerinde iyi tanınmış okur yazar adamların çoğunluğunu oluşturdukları bir topluluğun değil, ama ancak bir Prusya polis karakolunda kullanılabilecek bir dil konuşturuluyordu. Her şeyi tamamlamak için, düzmecilerin bu kütük için düşsel merkez komitesinin sözümona sekreterine ödemiş göründükleri bir para tutarının makbuzu düzenlendi; ama bu sözümona sekreterin varlığı, muzip bir komünistin, mutsuz Hirsch'e oynadığı bir oyundan başka bir şeye dayanmıyordu.

Bu kaba düzen, izlenen amaçla ters düşecek kadar utanç vericiydi. Sanıkların Londra'daki dostları, gerçek olguları jürinin bilgisine sunacak bütün araçlardan yoksun bulundukları halde, savunuculara gönderdikleri mektuplar posta tarafından alıkonuldukları halde, avukatların ellerine geçirebildikleri belgeler ve yeminli açıklamalar kanıt olarak kabul edilmedikleri halde, gene de genel öfke öylesine büyüktü ki hatta savcı, savcı ne sözcük, hatta —yemini bu kütüğün gerçekliğine güvence hizmeti gören— Bay Stieber, kütüğü bir uydurma olarak kabul etmek zorunda kaldılar.

Gene de bu uydurma, polisin suçlu olduğu aynı türden tek uydurma değildi. Duruşma boyunca bu türlü iki üç olgu daha açığa vuruldu. Polis tarafından yapılan değişiklikler aracıyla, Reuter tarafından çalınan belgelerin anlamı değiştirilmişti. Akıl almaz saçmalıklarla dolu bir belge, Dr. Marx'ın elyazısını taklit ediyordu ve sonunda, savcılık uydurma olduğunu kabul etmek zorunda kalana kadar, bir süre bu belgeyi yazanın Dr. Marx olduğu ileri sürüldü. Ama bir polis alçaklığı olduğu tanıtlanan her polis alçaklığına karşı, örtüsü hemen kaldırılamayan beş altı yenisi çıkıyordu; çünkü savunucular hazırlıksız yakalanmışlardı, çünkü kanıtları Londra'dan getirtmek gerekiyordu ve çünkü savunucuların Londra'daki komünist göçmenlerle her türlü ha-

berleşmesi duruşma içinde, sözümona komploda bir suç kanıtı olarak işlem görüyordu.

Greif ile Fleury için burada ne denmesi gerektiğini, Herr Stieber tanıklığında kendi söyledi; Hirsch'e gelince o, "tutanak kütüğü"nü Fleury'nin emri ve yardımı ile düzenlediğini bir Londra yargıcı önünde itiraf etti; tüzel bir kovuşturmadan kurtulmak için İngiltere'den zor kaçtı.

Hükümet, duruşma boyunca ortaya konulan açımlamalar kadar çerden çöpten açımlamalarla ortaya pek çıkamazdı. Ne var ki elinin altında Ren eyaletinin o güne kadar hiç görmediği bir jüri bulunuyordu; en gerici cinsten altı soylu, dört mali aristokrasi üyesi, iki de devlet memuru. Bunlar, altı hafta boyunca önlerinde biriken karmakarışık tanıklıklar yığınını dikkatlice inceleyebilecek adamlar değildiler; oysa sanıkların mülkiyet, aile, din, düzen, hükümet ve yasa gibi, kutsal olarak ne varsa hepsini de alaşağı etme ereği taşıyan korkunç bir komünist komplonun önderleri oldukları durmadan kulaklarına sokuluyordu. Gene de eğer aynı zamanda hükümet, ayrıcalıklı sınıflarda, bu duruşmada bir aklanmanın jürinin kaldırılması işareti olacağı ve dolaysız bir siyasal gösteri olarak, liberal burjuva muhalefetin en aşırı devrimcilerle birleşmeye hazır olduğunun bir kanıtı olarak yorumlanacağı kanısını uyandırmasaydı, karar bir aklanma olurdu. Bu durumda, yeni Prusya yasalarının önceyi kapsayan uygulaması, hükümetin sadece dört tutuklu aklanırken, yedi tutukluyu mahkûm ettirmesini sağladı; mahkûmlara verilen ceza, bu haber size eriştiği anda kuşkusuz çoktan öğrenmiş bulunduğunuz gibi, 3 ila 6 yıl arasında değişen bir hapis cezası idi.

Londra, 1 Aralık 1852

[1] Bölüm başlıkları, 25 Ekim 1851 ile 22 Aralık 1852 arasında *The New-York Daily Tribune*'de (Karl Marx imzası ile —ç.) yayınlanmış yirmi makalelik diziden oluşan *Almanya'da Devrim ve Karşı-Devrim*'in ilk İngilizce baskısından alındı. Bir kitap halindeki yayın Eléanor Marx tarafından hazırlanmış ve 1896'da Londra'da (Karl Marx'ın yapıtı olarak —ç.) yayınlanmıştır. — 11.

[2] Sözcüğü sözcüğüne: gavur ellerinde, yani yabancı ülkelerde. — 11.

[3] Burada söz konusu olan, örneğin "Avrupa demokrasisi merkez komitesi", ya da "Londra'daki Alman işleri komitesi" vb. gibi komiteler, Londra'da kurulan (ve devrimin bozguna uğraması ve Avrupa'da gericiliğin canlanmasından sonra, siyasal göçmenliğin merkezi durumuna gelen) çeşitli komitelerdir. Bu örgütlerin yönetimini ellerine alanlar, eski parlamento üyeleri, gazeteciler vb. gibi küçük-burjuva demokrasi temsilcileri oldu.

Bunların halka yönelttikleri ve Marx'ın deyimine göre "halkın ezilen sınıflarının doğrudan doğruya dolandırılması girişiminin ta kendisi" olan çağrılar ve bildiriler, Marx ve Engels tarafından, sert bir eleştiriden geçirildiler. — 11.

[4] Burada sözkonusu olan, İngiltere'de 17. yüzyıl ve Fransa'da da 18. yüzyıldaki burjuva devrimlerdir. — 12.

[5] 1848 devrimi, Paris'te 24 Şubatta, Viyana'da 13 Mart ve Berlin'de de 18 Martta başladı. — 12.

[6] 24 Şubat 1848 günü seçilen geçici Fransız hükümeti üyeleri. — 13.

[7] İngiliz sanayi ve teciminin rekabetine karşı savaşmak üzere, Napoléon I tarafından 1806 yılında düzenlenen boykot. Bu ablukaya Fransa'dan başka Prusya, Hollanda, Rusya, İspanya ve öteki ülkeler de katıldılar. Gene de İngiltere, kıta ablukası adı verilen bu

girişimin üstesinden gelmesini bildi. — 14.

[8] Yani Napoléon I'in kesin devrilişinden sonra. O zamana kadar Alman devletleri, Fransa'ya yıllar yılı büyük tazminatlar ödemek zorunda kaldılar. Ayrıca Batı ve Güney Almanya, siyasal bakımdan olduğu kadar, iktisadi bakımdan da Fransa'ya bağımlıydı. — 15.

[9] 1818'ten sonra, daha önce gümrük engelleri ile birbirlerinden ayrılmış bulunan Alman devletleri, gümrük sorunu üzerinde gitgide artan bir sayıda, Prusya'nın yönetimi altında birleşmişlerdi. 1834'te Kuzey Almanya *Zollverein*'i (gümrük birliği) kuruldu. Avusturya buna katılmadı. Bu *Zollverein* iç özgür ticarete, böylece yabancı rekabete karşı korunmuş 30 milyon kişinin yaşadığı bir alan açtı. — 15.

[10] Almanya o sıralarda kendi bağımsızlıklarına sahip ve toprak bakımından birbirinden çok ayrı olan 36 krallık, prenslik ve özgür kentten oluşuyordu. — 15.

[11] Prusya burjuvazisinin artan hoşnutsuzluğu, ilk kez olarak Prusya kralının ölümünden sonra 1840'ta patlak verdi. Oğlu, burjuvazinin tüm umutlarını kendisine bağladığı Friedrich Wilhelm IV. Napoléon'a karşı savaş sırasında Prusya kralı tarafından vaadedilen anayasayı ihsan etmeyi, tıpkı babası gibi reddetti. — 16.

[12] Evlerinde çalışan ve kendilerine ham ve yarı mamul madde veren girişimciler tarafından dayanılmaz bir biçimde sömürülen *Silezya dokumacılarının ayaklanması*, 1844 yılında patlak verdi. Bu ayaklanma, askerî birlikler tarafından kanlı bir biçimde ezildi. Aynı yıl, Bohemya'nın bazı kentlerinde, bir basma basımcıları ayaklanması patlak verdi. — 18.

[13] Fransız devriminin dolaylı etkisinin çok güçlü olduğu ve Napoléon I'in egemenliği sırasında Fransa tarafından ilhak edilmiş bulunan Renanya'da feodal ilişkiler 19. yüzyılın başlarında ortadan kaldırıldı; ve bu ülke gene Prusya'ya döndüğü zaman, 1815'te de yeniden kurulmadı. Buna karşılık, Prusya'da feodal rejim özünde 1848 devrimine kadar varlığını sürdürdü. — 18.

[14] *Der Deutsche Bund* (Germen Konfederasyonu), Main-üstü-Frankfurt'ta toplanan birleşmiş Landtag ile birlikte, Napoléon I'in devrilmesinden sonra, 1815 Viyana kongresinde kuruldu. Aslında bu konfederasyon, Avusturya ve Prusya mutlakiyetçiliğinin elleri arasında bir siyasal gericilik silahı durumuna geldi. — 20.

[15] Napoléon I'in düşüşünden sonra, 1814-1815 yıllarında Rus

çarı Rusya, Avusturya ve Prusya arasında 1815'te kurulan gerici "Kutsal-Bağlaşma" içinde yönetici bir rol oynadı. Çarlığın, Almanya'nın bölünmüş kalmasında çıkarı vardı. — 20.

[16] *The New-York Daily Tribune*, 28 Ekim 1851. — 21.

[17] *Viyana kongresi*, Napoléon I'in yenilgiye uğramasından sonra, 1814'te Viyana'da toplandı. Büyük Avrupa devletlerinin bu kongresi, Avrupa haritasını gerici devletler (İngiltere, Rusya, Prusya vb.) yarar ve çıkarına ve Napoléon Fransası zararına, tamamen değiştirdi. — 21.

[18] Saint-Simon ve öğretisi konusunda, Engels'in, *Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm* adlı yapıtına bakınız. — 23.

[19] Heine ve Boerne'nin etkisi altında, 1830'a doğru biçimlenen yazınsal akım. Bu topluluk sallantılı bir muhalefetten başka bir şey olmadığı halde, yapıtları gene de birleşik Landtag tarafından yasaklandı. — 23.

[20] *Sevgili Louis* anlamına gelen bu sözcükler, asıl metinde Fransızca yazılmış. –ç. — 24.

[21] Almanya'da yazınsal üretimi ile ülkede siyasal gericiliğin pekişmesine katkıda bulunan gerici hukuk okulu. "Kırbaç günü geçmiş, atadan kalma, tarihsel bir kırbaç olduğu anda, serf tarafından kırbaç altında, kopartılan her çığlığın isyancı bir çığlık olduğunu söyleyen okul." (K. Marx, "Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Katkı" *Œuvres philosophiques*, c. I, s. 86, Costes, Paris 1927.) — 25.

[22] *Légitimiste*, birinin hükümdar olması için, onun hükümdar soyundan gelmesi gerekliliğini savunan kimse. –ç. — 25.

[23] Almanya'nın 1831-1840 arasında yayımlanan, en etkili tutucu gazetesi. — 25.

[24] *Güzel ülkü* anlamına gelen bu sözcükler, asıl metinde *beau idéal* olarak Fransızca yazılmış. –ç. — 25.

[25] *Ren Gazetesi*, 1842-43'te Köln'de yayımlanan Ren liberal burjuvalarının organı. Marx, bu gazetenin başlıca yazarlarından biriydi. Ekim 1842'de gazetenin başyazarlığına getirildi. Onun yönetimi altında gazete, devrimci demokratik bir nitelik kazandı. Gazete, 1843 başlarında, hükümet tarafından yasaklandı. — 26.

[26] Prusya kralı, Napoléon I'e karşı savaş sırasında bu vaatlerde bulunmuştu. — 28.

[27] *Seehandlung*, 1772 ayrıcalığı ile, denizaşırı tecim için kurulmuş bir şirketti. 1820'de işlevi temel olarak devlete sermaye sağla-

mak olan bir devlet kredi ve tecim kuruluşu durumuna dönüştürüldü. — 28.

[28] *The New-York Daily Tribune*, 6 Kasım 1851. — 32.

[29] Lindsey ve Priestley tarafından 1775'lerde İngiltere'de kurulan *unitarien* topluluklar, 19. yüzyılın başlarından başlayarak Amerika'da geliştiler. Bu topluluklar üyeleri, Tanrıdaki üç kişi (baba, oğul, kutsal ruh) dogmasını yadsırlar. — 35.

[30] Feodalizmin gelişip serpilme çağında kurulan eski "Alman İmparatorluğu", biçimsel olarak 1806 yılına kadar yaşadı. Napoléon'un imparatorluğun büyük bir bölümünü eline geçirdiği ve yüzden çok Alman devletini ortadan kaldırdığı bu yıl, aynı zamanda "Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu" imparatoru da olan Avusturya imparatoru, artık impartorluğun yüce başkanı diye bir sanın var olmadığını açıkladı. — 35.

[31] Burada söz konusu olan "en aşırı parti", başlarında Marx olmak üzere komünistler ile demokratik partinin, özellikle Ren eyaletlerinde komünistlerin etkisi altında bulunan ilerici öğeleridir. — 36.

[32] *The New-York Daily Tribune*, 7 Kasım 1851. — 38.

[33] *Eski rejim* anlamına gelen bu iki sözcük, asıl metinde Fransızca yazılmış. –ç. — 40.

[34] *The New-York Daily Tribune*, 12 Kasım 1851. — 45.

[35] Aula, bir Alman üniversitesinin amfiteatrıdır. — 47.

[36] Kuzey İtalya, o zaman Avusturya krallığının yapıcı bir parçasıydı. 1848 başlarında İtalyanların, yabancı egemenliğine karşı, bağımsızlık için, birleşik bir İtalya'nın kurulması için, bir ayaklanması patlak verdi. Ama Avusturya, 1848 Ağustosunda İtalyan kurtuluş hareketini ezme ve İtalya'daki egemenliğini yeniden kurma başarısını gösterdi. İtalya, bağımsızlık ve birliğini daha sonra (1859-1870) gerçekleştirebildi. — 48

[37] *The New-York Daily Tribune*, 28 Kasım 1851. — 49.

[38] Kamarilla (*Camarilla*), yurt yönetiminde perde arkasından etkili olan kimseler. –ç. — 51.

[39] Burada söz konusu olan "aşırı parti", 1848 Şubat barikat savaşları ve Haziran ayaklanmasına çok etkin bir biçimde katılmış bulunan proleter klüplerdir. Bunların önderi, komünist devrimci Auguste Blanqui idi. — 53.

[40] *The New-York Daily Tribune*, 27 Şubat 1852. — 55.

[41] 1848 Mayısında Mainz'da (Hessen-Darmstadt büyük dükalığı kenti), kent muhafızı ile düzenli ordu askerleri arasında bir çatışma oldu. Kent muhafızı silahsızlandırıldı, demokratik dernekler ve işçi birlikleri kapatıldı. Frankfurt meclisinde sollar, parlamentonun askerî kamarillanın cezalandırılmasını istemesini önerdiler. Gene de parlamento çoğunluğu, bu işe karışmayı kabul etmedi. — 57.

[42] Malmoë bırakışması, Schleswig-Holstein Dükalıkları savaşında, Prusya ile Danimarka arasındaki çatışmalara resmen son veriyordu. — 60.

[43] *The New-York Daily Tribune,* 5 Mart 1852. Marx ve Engels'in, 1848-1849 yılları için ulusal sorundaki siyasaları, her renkten oportünistler tarafından çoğu kez değişikliğe uğratılmıştır. Marx ve Engels, proleter siyasanın bütün öteki sorunları gibi ulusal sorunun çözümünü de sadece devrim çıkarları ve proletarya sınıf savaşımı açısından düşünüyorlardı.

"Öyle durumlar olabilir ki ezilen belirli bir ülkenin ulusal hareketi, proletarya hareketinin gelişmesinin çıkarlarına aykırı düşebilir. Böyle bir durumda desteğin hiç söz konusu olmadığı açıktır. Ulusların kaderlerini kendilerinin tayin etmeleri sorunu tecrit edilmiş, kendi kendine yeten bir sorun değildir; bütüne bağlı ve bütün içinde ele alınması gereken proletarya devrimi genel sorununun bir parçasıdır. 1840-1850 yıllarında Marx, Polonyalıların ve Macarların ulusal hareketini destekledi ama Çeklerin ve Güney Slavlarının ulusal hareketine karşıydı. Niçin? Çünkü o zaman Çekler ve Güney Slavları "gerici halklar", Avrupa'da "Rus ileri hatları", mutlakiyetin ileri karakolları idiler; oysa Polonyalılar ve Macarlar, mutlakiyete karşı savaşım veren "devrimci halklar" idiler, çünkü o zaman Çekleri ve Güney Slavlarını desteklemek demek, dolayısıyla Avrupa'da devrimci hareketin en tehlikeli düşmanı olan Çarlığı desteklemek demekti." (Stalin, *Leninizmin İlkeleri*, Sol Yayınları, Ankara 1979, s. 72-73.) — 61.

[44] *Hüssitler savaşları* (15. yüzyılın ilk yarısı içinde, din devrimcisi Jean Huss öğretilileri tarafından yürütülen savaşlar), Marx ve Engels'in *Neue Rheinische Zeitung*'daki (13 Ocak 1849) sözlerine göre "Alman soyluluğu ve imparatorluk üstünlüğüne karşı, dinsel bayrak altında bir ulusal Çek Köylüler savaşı" idi. — 64.

[45] *The New-York Daily Tribune*, 15 Mart 1852. — 66.

[46] *The New-York Daily Tribune*, 18 Mart 1852. — 71.

[47] 10 Nisan 1848'de çartistler, Londra'da bir miting düzenlendi.

Aynı zamanda 5,5 milyon imzalı bir dilekçenin parlamentoya verilmesi için bir de gösteri öngörülmüştü. Gösteri yasaklandı ve Londra'da asker birlikleri toplandı. Bu koşullar içinde çartist kongre gösteriden vazgeçti ve parlamento protestoyu kabul etmedi. Çartist hareket, kesin olarak, 10 Nisanda kırıldı. — 71.

[48] 16 Nisanda, ulusal muhafız için subay seçimi ile bağlantı halinde, Champ-de-Mars'da bir işçi toplantısı oldu. Bu toplantıya, içinde demokratik ve sosyal bir cumhuriyetin istendiği bir dilekçeyi vermek üzere, Belediye dairesi önünde yapılan barışçı bir gösteri eşlik etti. Gösteri, silahlı ulusal muhafızlar tarfından dağıtıldı.

15 Mayısta, Paris işçilerinin kendiliğinden bir gösterisi oldu. Sefalete son verilmesi, Polonya'nın özgürlüğü uğruna devrimci bir savaş ilanı ve Kurucu meclisin dağıtılması için önlemler alınmasını istiyorlardı. Gösteri ulusal muhafız tarafından dağıtıldı ve önderlerinden birçoğu, başta Blanqui olmak üzere, tutuklandı. — 71.

[49] İki-Sicilya (İki-Sicilya, Napoli ile Sicilya'yı kapsayan eski krallık, 1860'ta İtalya krallığına katıldı —ç.) kralı Ferdinand II, bir anayasa elde etmek için bir ayaklanmanın patlak verdiği Palermo kentinin korkunç bombardımanından sonra, kral *Bomba* takma adını kazandı. — 71.

[50] *İşçi* anlamına gelen bu sözcük, asıl metinde Fransızca yazılmış. —ç. — 73.

[51] *The New-York Daily Tribune*, 19 Mart 1852. — 76.

[52] Basın yasası, bir gazete kurma hakkını elde etmek için, yüksek bir kefaret akçesi yatırılmasını gerektiriyordu. 23 Nisan Anayasası, işçilere oy hakkı tanımıyor, ikinci bir meclis kuruyor, devletlerin ülkesel temsilî kurumlarına dokunmuyor ve imparatora veto hakkı veriyordu. (Meclisler tarafından kabul edilen yasaları reddetme hakkı.) — 77.

[53] Tüm burjuva askerî örgütlerinin en ilerisi, üniversite öğrencilerinden oluşan örgüt. — 77.

[54] Çekirdeği Sardinya-Lombardiya ordusu tarafından oluşturulan devrimci İtalyan ordusu, mareşal Radetzky tarafından komuta edilen Avusturyalıları kuzeye doğru püskürtme başarısını göstermişti. — 77.

[55] Radetzky zaferlerini ağustosta kazandı. Doblhoff hükümeti iktidara, 1848 Temmuz ortalarında geldi. — 78.

[56] *The New-York Daily Tribune*, 9 Nisan 1852. — 83.

[57] 1851'de İngiltere'deki ajitasyonu sırasında, durmadan Macaristan'daki devrimci hareketin yasallık alanı üzerinde kaldığını, oysa kralın tersine, yasadışı bir biçimde davrandığını vurgulayarak, burjuva kamuoyunun sempati ve para kasalarını kazanmaya çalışan, Macar devriminin önderi Kossuth'a anıştırma. — 87.

[58] Kossuth'un ajitasyonu en güçlü maddi ve manevi desteği, başta Cobden olmak üzere, *free-trader*'lerden (tahıldan alınan gümrük vergilerinin kaldırılmasından yana olan liberal burjuvalar) görüyordu. — 87.

[59] 1849 Ağustosunda Görgey, Vilagos yakınlarında, Paskevitch'e kayıtsız şartsız teslim oldu ve ordusu da direnç göstermeden silahlarını düşmana bıraktı. — 87.

[60] Macar devrim ordusu 1849 ilkyazında, birçok zaferlerden sonra, tüm Macar toprağını Avusturya ordusundan temizledi ve böylece Avusturya imparatorunu, Rus çarının ona uzun süreden beri sunduğu yardımına başvurmak zorunda bıraktı. — 88.

[61] En iyi öğrencilerin en kötü öğrencilere yardım ettikleri, karşılıklı eğitimin büyük bir rol oynadığı okul. — 89.

[62] *Don Quichotte*: düşsel düşmanlara karşı savaşan ve gerçek tehlikeleri görmeyen idealist, acayip zeka; İspanyol yazarı Cervantes'in (16. yüzyıl) yergili romanının kahramanı, *Sancho Pança*: Don Quichotte'un seyisi. — 90.

[63] *Odyssée* Homeros'a (MÖ 7.-8. yüzyıl) maledilen eski Yunan şiiri, en güzel kahramanlık destanlarından biri; kahramanı Odisseus'un (*Ulysse*) yolculuk ve maceralarını anlatır. — 90.

[64] *The New-York Daily Tribune*, 17 Nisan 1852. — 92.

[65] Meclis, çalışmalarına 22 Mayıs 1848'de başladı. — 92.

[66] Camphausen kabinesi 20 Haziranda devrildi. Maliye bakanı Hansemann'ın gerçekte yönetici bir rol oynadığı Auerswald kabinesi, 1848 Eylülü ortalarında görevden alındı.

21 Eylülde kurulan yeni hükümetin başı, general Pfuel idi. — 93.

[67] 1630-1650 arası Avam Kamarasındaki muhalefet önderlerinden biri. Avam Kamarası tarafından kabul edilmemiş bulunan vergilerin ödenmesine karşı çıktı. Muhalefet önderlerini ve bu arada Hampden'i tutuklamak için birkaç yüz askerle birlikte Avam Kamarasına gelen Charles I, meclisin güçlü bir direnci ile karşılaştı. Parlamento haklarına karşı bu saldırı, ülkede bir öfke fırtınası yarattı. Avam Kamarası ile Charles I arasındaki bozuşma, başında

Cromwell'in bulunduğu cumhuriyetin kurulması ile sonuçlanan açık bir savaşın nedeni oldu. — 94.

[68] Kuzey Amerika'daki İngiltere kolonileri 1773 yılında, İngiliz hükümetinin emirlerini uygulamayı reddederek pasif direnme ile metropole karşı bağımsızlık hareketlerine başladılar. Bunun sonucu İngiltere ile bir savaş başladı ve 1783 yılında, Amerika Birleşik Devletleri bağımsızlığını kazandı. — 94.

[69] *The New-York Daily Tribune*, 24 Nisan 1852. — 98.

[70] Bugünkü Kramerjij. — 98.

[71] Vandée ilinin Fransız devrimi sırasında karşı-devrim ocağı olduğu bilinir. Köylülüğün en geri katmanlarına dayanan kralcılar, Vandée'de birçok kez devrimci hükümete karşı ayaklanmalar düzenlediler. — 100.

[72] *The New-York Daily Tribune*, 27 Temmuz 1852. — 104.

[73] Küçük tanrılar. — 105.

[74] Çökme döneminde, Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans), Aşağı-İmparatorluk olarak adlandırılıyordu. — 106.

[75] *Ani sıçramalar* anlamına gelen *Soubresauts* sözcüğü, asıl metinde Fransızca yazılmıştır. –ç. — 106.

[76] Birleşmiş bir Almanya'nın kurulması hareketinde bu hareketin başına geçmeye hazır olduğunu ilan eden yarı-sarhoş kral, kentin sokaklarını at üzerinde dolaşmıştı. — 108.

[77] *The New-York Daily Tribune*, 19 Ağustos 1852. — 109.

[78] Eski Macaristan'ı kuzeyden güneye geçen ırmak. — 113.

[79] Macaristan'ın, onu Avusturya'dan ayıran batı sınırı ırmağı. — 113.

[80] *The New-York Daily Tribune*, 18 Eylül 1852. — 114.

[81] *Cesaret, cesaret, gene cesaret* anlamına gelen bu sözcükler, asıl metinde Fransızca yazılmış.

Engels'in, işçi sınıf savaşımının tüm deneyleri tarafından doğrulanmış bulunan bu sözleri, günümüze kadar tüm değerlerini korumuşlardır. Lenin ve Bolşevik Parti, Engels'in "kural"larını proletaryanın daha sonraki savaşımlarının, özellikle 1905 Moskova Aralık ayaklanmasının deneyi ile de zenginleştirerek, 1917 Ekim savaşımının yönetiminde, en parlak bir biçimde gerçekleştirdiler. Lenin'in: "Marksizm ve Ayaklanma", "Uzaktaki Birinin Öğütleri" ve 1917 yılının öteki makalelerine bakınız. — 117.

[82] Marx ve Engels, *Neue Rheinische Zeitung*'un yasaklanmasından sonra bu kente gittikleri zaman, bütün bu taktik öğütleri Frankfurt sol kanat önderlerine verdiler. Hatta Engels, tam bir stratejik savaş planı hazırladı. — 117.

[83] *The New-York Daily Tribune*, 2 Ekim 1852. — 119.

[84] Soysuz, bayağı anlamına gelen *mesquin* sözcüğü, asıl metinde Fransızca kullanılmış. –ç. — 121.

[85] Bu çatışma haziran sonunda oldu. Rastadt müstahkem kenti henüz devrimci öğelerin elinde bulunuyordu, ama 23 Temmuzda teslim oldu. — 123.

[86] *The New-York Daily Tribune*, 23 Ekim 1852. — 125.

[87] Frankfurt Ulusal Meclisi kürsüsü. — 126.

[88] Hükümet darbesi anlamına gelen bu sözcükler, asıl metinde Fransızca yazılmış. –ç. — 130.

[89] Birçok aramaya karşın, son paragrafta sözü edilen o "gelecek mektup"u bulamadım. Eğer bu mektup yazıldıysa, hiçbir zaman yayınlanmadı. (*Éléanor* Marx-Aveling'in notu.) — 130.

[90] *The New-York Daily Tribune*, 22 Aralık 1852. — 131.

[91] Burada, 1850'de birlikten (*ligue*) atılan Willich ve Schapper söz konusu ediliyor. — 133.

[92] "Geçinmek için her çareye başvurmak zorunda kalmış kişiler" anlamına gelen *chevaliers d'industrie* deyimi, asıl metinde Fransızca yazılmış. –ç. — 134.

ADLAR DİZİNİ

A

Auerswald Rudolf von (1795-1866). Liberal Prusya devlet adamı. Haziran-Eylül 1848 döneminde Konsey başkanı ve Dışişleri bakanı. — 93.

B

Bakunin Mişel (1814-1876). Rus devrimcisi, önce sol-hegelci, sonra anarşist, marksizmin amansız düşmanı; 1869'da Birinci Entemasyonal'e girdi. 1872'de bölücü çalışımı nedeniyle çıkarıldı. — 122.

Bassermann Friedrich-Daniel (1811-1855). Baden küçük-burjuva siyasetçisi, Frankfurt Meclisi üyesi. Reich hükümetinde içişleri bakanlığı müsteşarı. — 96.

Bem Joseph (1795-1850). Polonyalı general, 1830 Polonya ayaklanması önderlerinden biri, 1848 Viyana ve Macaristan devrimci savaşımlarına katıldı. — 84.

Blanc Louis (1811-1882). Fransız küçük-burjuva sosyalisti, 1848 gerici hükümet üyesi. — 13.

Blum Robert (1807-1848). Alman demokrat ve gazetecisi. Frankfurt parlamentosundaki aşırı-solun önderlerinden biri, Ekim hareketine katıldığı Viyana'da kurşuna dizildi. — 90.

Bonald Louis-Gabriel-Ambroise, (Vicomte de) (1754-1840). Katolik ve gerici Fransız yazarı, tarımsal hakka dayanan krallık şampiyonu. — 25.

Bonaparte Louis (1808-1873). 10 Aralık 1848'de seçilen Fransız Cumhuriyeti başkanı, 2 Aralık 1852 hükümet darbesinden sonra Fransızların imparatoru. — 130.

Brentano Lorenz (1831-1891). Avukat, küçük-burjuva politikacı, 1849'da Baden geçici hükümet başkanı. — 123.

C

Camphausen Ludolf (1803-1890). Bankacı, liberal Prusya burjuvazisi önderi. Mart günlerinden sonra Prusya başbakanı. — 51, 64, 93.

Cavaignac Eugène-Louis (1802-1857). Fransız generali, Haziran isyancılarına karşı bastırma hareketine komuta etti. — 73.

Charlemagne (742-814). Franklar kralı, 800'den sonra Roma imparatoru. — 62.

Changarnier Nicolas (1793-1877). Fransız generali, 1848'de ulusal muhafız ve Paris askerî bölge komutanı. — 64.

D

Dahlmann Friedrich-Christoph (1785-1860). Alman tarihçisi, liberal, Frankfurt Ulusal Meclisi üyesi. — 33.

Danton Georges (1791-1869). Polonyalı general. 1849'da devrimci Macar ordusuna komuta etti. 1850'den sonra Paris'e sığındı. — 117.

Doblhoff-Dier Anton-Freiherr von (1800-1872). Avusturyalı memur. Mayıs-Ekim 1848 döneminde devlet şansölyesi (başbakan). — 78.

E

Eichhorn Johann-Albert-Friedrich (1779-1856). Prusya devlet adamı, din işleri bakanı (1840-1848). — 35.
Eisenmann Gottfried (1795-1867). Alman gazeteci, Frankfurt meclisi üyesi. — 22.

F

Ferdinand II (Kral Bomba) (1810-1859). İki-Sicilya (Napoli ve Sicilya) kralı. — 71.
Fleury. Prusya polisi ajanı. — 135, 136, 137.
François I (1768-1835). 1792'den sonra Roma-Germen imparatoru, 1806'dan sonra Avusturya imparatoru. — 42, 44.
Friedrich Wilhelm IV (1795-1861). 1840'tan sonra Prusya kralı. — 24, 25, 26, 109.

G

Gervinus Georg-Gottfried (1805-1871). Alman edebiyat tarihçisi, liberal, Frankfurt meclisi üyesi. — 33.
Görgey Arthur (1818-1916). 1848-1849 devriminde en yeterli askerî önder. — 87.
Greif. Prusya polis komiseri. — 134, 135, 137.

H

Hampden John (1595-1643). İngiliz siyaset adamı, Avam Kamarası üyesi. — 94.
Hansemann David-Justus (1794-1864). Renli liberal, Camphausen ve Auerswald hükümetlerinde maliye bakanı. — 51, 55, 64, 93.
Haynau Julius-Jakob-Freiherr von (1786-1853). Avusturya generali, Macaristan ve İtalya devrimci hareketini vahşice bastırdı. — 64.
Heine Heinrich (1797-1856). Ünlü Alman ozanı. — 69.
Hirsch Wilhelm. Prusya partisinin Londra'daki gizli ajanı. — 134, 135, 136, 137.

J

Jean, Avusturya arşidükü (1782-1859). Frankfurt meclisi tarafından 28 Temmuz 1848'de, imparatorluk naibi olarak atandı. — 58, 59.
Jellachich Joseph (1801-1859). Hırvatistan valisi, Viyana'da 1848 devriminin bastırılmasında büyük bir rol oynadı. — 78, 79, 80, 85, 86.
Jordan Wilhelm (1819-1904). Alman yazarı, Frankfurt meclisi üyesi, sol kanada katıldı. — 22.
Joseph II (1741-1790). Avusturya (1765), sonra da Kutsal İmparatorluk (1780) imparatoru. — 43.

L

Latour Theoder (Graf Baillet von) (1780-1848). Avusturya generali, Mart 1848'de savaş bakanı. — 79.
Ledru-Rollin Alexandre-Auguste (1807-1874). Fransız küçük-burjuva demokratı, geçici hükümet üyesi. — 13, 64.
Louis XVI (1754-1793). 1774'ten sonra Fransa Kralı. — 24.
Louis-Philippe (1773-1850). Fransızların kralı (1830-1848). — 45.

M

Maistre Joseph-Marie (*Comte de*) (1753-1821). Fransız filozof ve politika yazarı, katolik ve gerici. — 25.
Manteuffel Otto-Theodor-Freiherr von (1805-1882). Gerici Prusya devlet adamı. 1848'den sonra içişleri bakanı, 1850-1855 döneminde başbakan. — 93.
Marrast Armand (1801-1852). Fransız cumhuriyetçisi, politika yazarı, geçici hükümet üyesi. — 13.
Marx Karl (1818-1883). — 136.
Messenhauser Cäsar-Wenpel (1813-1848). Avusturyalı subay, Ekim ayaklanması sırasında ulusal muhafız ve Viyana komutanı. — 84.
Metternich Klemens-Lothar-Wengel (*Duc de*) (1773-1859). 1809-1859 arasında Avusturya şansölyesi (başbakanı), Kutsal-Bağlaşma gerici siyasetinin babası. — 24, 38, 39, 40, 42, 43, 44,

45, 46, 48, 50, 69, 76.
Mieroslawski Ludwig von (1814-1878). Polonyalı devrimci. 1830 Polonya ayaklanmasına katıldı. 1849'da devrimci Baden birlikleri başkomutanı. — 123.
Mosle Johann-Ludwig (1794-1877). Oldenbourg'da subay ve devlet adamı, 1848-1849'da, Alman merkez hükümeti yanında tam yetkili temsilci. — 90.

N

Napoléon I (1769-1821). — 14, 27, 35, 124.

P

Palacky Franz (1798-1876). Çek tarihçisi, 19. yüzyıl ortalarına doğru Çek ulusal hareketi önderi. — s. 65.
Perczel Moritz (1811-1899). 1848-1849 Macar devrimi ordusu generali. — 80, 84, 86.

R

Radetzky Johann-Joseph (Kont) (1766-1858). Avusturya mareşali, İtalya'daki Avusturya birlikleri komutanı. — 70, 77, 78, 81.
Reuter Max. Prusyalı polis ajanı. — 134, 136.
Roemer Friedrich von (1794-1864). Wurtemberg'li liberal hukukçu, 1848'de, Wurtemberg adalet bakanı. — 22.
Roesler Gustav-Adolf (1818-1855). Lise öğretmeni, küçük-burjuva politika yazarı. Frankfurt meclisi üyesi. — 128, 129.
Rothschild James (*Baron de*) (1792-1868). Louis-Philippe döneminde, büyük bir siyasal etki kazanan Paris Rothschild Bankası başkanı. — 28.
Rotteck Karl von (1812-1898). Badenli avukat, 1848-1849'da Baden demokrat parti önderi. — 22, 33.

S

Schwarzenberg Félix (*Prince de*) (1800-1852). Avusturya devlet adamı. Viyana ayaklanmasının yenilgisinden sonra başbakanı. — 48.
Schwarzer Ernst (1808-1860). Avusturyalı politika yazarı, Doblhoff kabinesinde bayındırlık bakanı. — 79.
Sigel Franz (1824-1902). Baden devrimci birliklerinin başkomutanı. — 123.
Stadion Franz-Seraph (*Kont*) (1806-1853). Avusturyalı memur, Schwarzenberg kabinesinde bakan.— 90.
Stieber Wilhelm (1818-1882). Prusya siyasal polis şefi. — 134, 135, 136, 137.
Stüve Johann-Karl-Bertram (1789-1872). Liberal. 1848'de Hannover'de bakan. — 22.

V

Vogt Karl (1817-1895). Doğabilimci, küçük-burjuva demokrat, Frankfurt meclisi üyesi. Napoléon III'ün ajanı. — 118.

W

Welcker Karl-Theodor (1790-1869). Badenli hukukçu ve politika yazarı. Frankfurt meclisi üyesi. — 22, 33, 90.
Windischgraetz Alfred zu (1787-1862). Avusturya mareşalı, karşı-devrim önderlerinden biri. — 78, 80, 83, 84, 90.
Wolff Wilhelm (1809-1864). Komünistler Birliği üyesi, *Neue Rheinische Zeitung* yazarı. Marx ve Engels'in yakın dostu. – 118, 127.
Wrangel Friedrich-Heinrich-Ernst (*Comte de*) (1784-1877). Prusya mareşalı. — 93, 94.

SOL YAYINLARI
Sorumlu Yönetmen: Muzaffer İlhan Erdost
İlhanilhan Kitabevi
Bayındır Sokak 23/6
Yenişehir Ankara

01002141
Ankara Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı
01004247

ISBN - 975-7399-11-6